

Karjalan Leimo

N:o 9-10

2002

TVERIN KARJALAN ERIKOISNUMERO

Karjalaisten valtakunnallinen viikkolehti KARJALA-lehti

– ilmestyy torstaisin

KARJALA kertoo karjalaisista

- tapahtumista
- karjalaisten tunnoista
- voit osallistua keskusteluun

Kun luet karjalaisuuden pää-äänenkannattajaa
KARJALAA, pysyt ajan tasalla.

Vuoden 2002 kestopilaus vain **55 € / vuosi**

KARJALA-lehti

Kauppakatu 41, 53100 Lappeenranta
Puh. 05-541 4600

KANSIKUVA: Jamnoin kylään lähelle Kozlovaa on saapunut kaukaisia vieraita, joukossa muutama tuttuakin. Vastaanotto on sydämellinen niin kuin Tverin karjalaiskylissä aina. – Kuva: Taito Salmi.

- Siivousmyymälä • Savonlinnan Vartiointi Oy
- IS-Siivous Oy • Kiinteistöhuolto Pika-Palvelu

Simasalonkatu 4, 57200 Savonlinna
Puh. (015) 51140

KSS:n kirjamyynnissä

- Karjala-kirjallisuutta eri aloilta edulliseen hintaan
- runsaan valikoiman Karjalan tasavallassa painettua kirjallisuutta, mm. kansanperinnettä, kielitiedettä, murretta
- Karjalan pöytälippu (A. Gallen-Kallela) 21 € sekä isännän viiri Karjalan väreissä 59 €
- Tutustu kirja- ja uutuusluetteloon lehden loppusivuilla.

Rakennusliike RAKENNUSNELIÖ OY

Helsingintie 9 A 1, 24100 SALO
Puh. 02-317 262, telefax 02-332 626

Juuriltaan Karjalainen yritys

Karjalan Heimo

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

Runsaasti kuvitettu, aikaansa seuraava karjalainen aikakauslehti, 88. vuosikerta. Ilmestyy kuusi kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. 200 sivua monipuolista lukemista Karjalan historiasta ja nykypäivästä.

Tilaushinnat 2002
-kestopilaus 21 €
-vuositilauksena 23 €
(Suomi ja Pohjoismaat)

Maksun voi parhaiten suorittaa Karjalan Sivistysseuran tilille 800015-61719, osoite Luotsikatu 9 D 10 00160 Helsinki.

Tässä numerossa mm:

Erkki Hatakka:	
Tverin Karjalan uusi aika	127
Olga M. Fišman:	
Tverin Karjalaa samoilemassa	128
Lauri Honko (†):	
Tverinkarjalaisista itkuvirsistä	133
Zinaida Golovkina:	
Tverinkarjalaiset ovat yksi suomalais-ugrialaisten kansojen sukupuun haara	136
Zoja Turitševa:	
Karjalan kielen elvytys ja karjalaisten kulttuuriautonomia ..	137
Anatoli N. Golovkin:	
Tverinkarjalaisen kirjallisuuden synty	139
Ljudmila Gromova:	
Kylvämättä ei kasva	142
Ella Karjalainen:	
Kyly kylää kehittämässä	143
Veijo Saloheimo:	
Välähdyksiä Karhujoen karjalaisten alkuperästä	145
Pirjo Uino:	
Vasilkovan kummat kurgaanit	147
Marja Torikka:	
Tverinkarjalan aineistoista ja tutkimuksesta Suomessa	
Leena Joki:	
Tver – vanha venäläinen kaupunki	148

KARJALAN HEIMO

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

N:o 9–10

Helsingissä, marraskuun 2. päivänä

2002

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. Julkaisija Karjalan Sivistysseura ry, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki. Puh. (09) 171 414 (tiistaisin klo 10–15). Fax (09) 278 4765. Sähköposti: karjalansivistysseura@kolumbus.fi. Puheenjohtaja: Ritva Kivi, puh. (09) 345 4335; 050 520 2051; sähköposti km.kivi@kolumbus.fi, sihteeri: Marja Torikka, puh. 040 517 1033.

Tilaukshinnat: Kestotilaus 21 € kotimaassa ja Pohjoismaissa, 25 € muut maat. Vuosikertatilaus 23 € kotimaassa ja Pohjoismaissa, 27 € muut maat.

Ilmoitushinnat: Vuoden loppuun: Takakansi 442 €, sisäkannet II–III 406 €, ts. 1/1 s. 390 €, 1/2 s. 265 €, 1/3 s. 212 €, 1/4 s. 167 €, 1/6 s. 125 €, 1/8 s. 104 €, 1/10 s. 92 € ja 1/16 s. 80 €. Neuvottelukunta: Paavo Ahava, Paavo Harakka, Tapio Hämynen, Ville Lahelma, Laina Lahti, Valto Peiponen, Silja Rummukainen, Senni Timonen, Oskari Toivokainen ja Sakari Vuoristo.

Päätoimittaja: Sakari Vuoristo, Mäklöörinkatu 6 A 21, 15240 Lahti, puh./fax (03) 730 4075.

Sähköpostiosoite: sakari.vuoristo@pp.inet.fi

ILMOITAMALLA TÄSSÄ LEHDESSÄ TUET KARJALAISNUORTEN OPISKELUA.

Pankkiyhteys 800015-61719

– Perustettu 1906 –

ISSN 0449-8828

Tverin Karjalan uusi aika

– Tverinkarjalaiset joutuivat elämään puoli vuosisataa kuin suomalaiset aikanaan junalla Porkkalan vuokra-alueen läpi matkustaessaan – luukut kiinni ulkomaailmaan. Gorbatshovin ajan muutokset mahdollistivat karjalaiskylissä säilyneen kansallistunteen pääsemisen näkyviin ja Tverin Karjalan kulttuuriseura perustettiin syksyllä 1990. Kulttuuriseurain johtomiehet ryhtyivät oitis päättäväiseen työhön karjalan kielen ja karjalaisen kulttuurin hyväksi. Aapiinen Bukvari saatiinkin julkaistua Suomessa akateemikko Pertti Virtarannan ansiosta syksyllä 1992. Karjalan kielen opetus saatiin uuteen alkuun ja 4-sivuinen Karielan Sana -lehti alkoi ilmestyä syksyllä 1996. Vuotta myöhemmin kulttuuriseura sai hakemansa kulttuuriautonomian aseman Venäjän federaation uuden lain perusteella – kansoista ensimmäisenä.

– Tverinkarjalaisten Ystävät ry. perustettiin syksyllä 1993 tukemaan tverinkarjalaista kulttuurityötä Suomessa ja levittämään tietoa jo unohduksiin jääneestä kolmannesta Karjalasta. Siitä lähtien on tuettu tverinkarjalaisten omaa lehteä ja mm. Armas šana –lukemiston julkaisemista, kutsuttu valtuuskuntia vierailulle Suomeen, avustettu karjalan kielen yliopisto-opetusta sekä järjestetty yhdessä Karjalan Liiton kans-

sa kulttuurimatkoja Tverin Karjalaan. Ja tämä Karjalan Heimon erikoisnumero on jo toinen yhteistyössä Karjalan Sivistysseuran kanssa.

– Syksyllä 2000 Helsingissä järjestetty suomalais-ugrilaisten kansojen maailmankongressi oli ikimuistoinen kaikille osallistujille, ensimmäinen laatuaan Suomessa. Me mukana olleet ystävyysseuran edustajat saimme nähdä tverinkarjalaisten virallisen valtuuskunnan esiintyvän tasa-arvoisena muiden sukukansojen rinnalla, ylpeänä omana kansakuntanaan. Tässä sukukansojen yhteisössä Suomi on suurvalta, jolla on Viron ja Unkarin kanssa, erityinen vastuu juuri Venäjän vaikeissa oloissa elävien sukulaisten tukemisesta.

☐ Nyt on meidän suomalaisten aika antaa tukemme meiltä jo välillä unohtuneelle Tverin Karjalalle. Tverinkarjalaisten Ystävät ry. tarjoutuu edellen väyläksi tälle tuelle ja haluaa koota yhteistyöhän kaikki kiinnostuneet tahot. Tervetuloa mukaan tähän työhömme ja yhdistykseemme!

ERKKI HATAKKA
puheenjohtaja
Tverinkarjalaisten ystävät ry.

Tverin Karjalaa samoilemassa

Ennen kylvettiin pirtin uunissa ja metsänhaltija tunnetaan yhä

Kun saavuin vuonna 1981 ensimmäistä kertaa Tverin (silloisen Kalinin) alueen karjalaiskyltiin, minuun nuoreen kansatieteilijään teki voimakkaan vaikutuksen karjalaiskyltien ja talonpoikaiselämän vanhakantaisuus. Perehtymiseni pietarilaisen Venäjän etnografisen museon ja Tverin aluemuseon esinekokoelmiin ja törmäyksestäni kulttuurin nykytilaan sinetöivät kiinnostukseni siihen hämmästyttävän rikkaaseen, värikkääseen ja omaperäiseen kulttuuriin, mitä edusti tuo karjalainen kansa, joka oli kohtalon heittämänä muuttanut sisä-Venäjälle 1600-luvulla ja joka ei ollut kolmena vuosisatana menettänyt äidinkieltään, itsetuntoaan, muistoa historiastaan eikä kulttuuriperinteitään.

Tuosta lähtien palasin samoille seuduille konkreettisin tutkimustavoittein useana vuotena, toisinaan pitkienkin aikojen perästä.

Tutkimusretkieni reittisuunnitelmissa jouduin museotyöntekijänä etsiskelemään juuri sellaista kansatieteellistä esineistöä, joka olennaisesti täydentäisi Venäjän etnografisen museon kokoelmia.

Toisena tärkeänä tehtävänäni oli selvittää karjalaisen asutuksen nykyinen levineisyys Tverin alueella, kierrellä ne piirikunnat, jotka olivat jääneet siihen asti vähimmälle huomiolle kielitieteen, perinteentutkimuksen, kansatieteen, esinelöytöjen ja muun vastaavan kannalta. Olivathan jo 1950-luvun lopulla ja etenkin 1960-luvulla Tverin karjalaiskylissä vierailleet säännöllisesti monetkin asiantuntijat, ennen kaikkea petroskoilaiset G. N. Makarov, A. S. Punžina, A. Beljakov, J. J. Suurhasko, R. F. Nikolskaja (Tarojeva) ynnä muut, mutta myös virolaiset ja suomalaiset. Kuuluisan suomalaisen perinteentutkijan Pertti Virtarannan monivuotiset tutkimukset ja oivalliset kirjat olivat avanneet – etupäässä suomalaisille luki-

joille – karjalaisen itkuvirsi- ja tapaperinteen ja karjalaisen nykykulttuurin elävän maailman.

Vaikka meneillään tahi suunnitteillakaan ei ollut mitään sellaista täysipainoista ja suurimittaista kansatieteellistä tutkimustyötä, mitä Tverin alueella oli harjoitettu 1920-luvulla D. A. Zolotarjovin johdolla, niin kuitenkin meidän vaatimattomat tutkimusretkemme onnistuivat kartuttamaan museoesineistöä ja laajentamaan kansatieteellisten lähteiden aihepiiriä ja maantieteellistä ja ajallista ulottuvuutta sekä täsmentämään erillisten tverinkarjalaisryhmien historiallista muotoutumista ja kokoomaan tietoa karjalaisväestön etnisen itsetunnon ja etnisen historian tuntemuksen nykyisestä tilasta ja ilmenemisestä.

Erityisen paljon saatiin tietoa asutusten historiasta ja asumuksista, maanviljelyksestä, karjan paimentamisesta, puukäsittelystä ja puunkäsittelyammatteista, perinneruista ja ruuanvalmistusastioista sekä kotoisista ja yleisistä vuotuisista juhlalista ja juhlamenoista. Ensimmäinen käynti tverinkarjalaisen vanhauskoisten parissa Lihoslavl in piirikunnan Baranovkan kylässä tuotti kansatieteel-

Väliseinällä varustettu pirtti. 1900-luvun alku. Lihoslavl in piiri, Zatulkin kylä 1993. - Tämä ja muut artikkelin kuvat Venäjän etnografisen museon kokoelmista.

listä runsaasti esineistöä, hartauskirjallisuutta sekä monenlaista kentätutkimustietoutta.

Vuosina 1981, 1982, 1984, 1987, 1992 ja 1993 osallistuin tutkimusretkiin, joilla oli mukana kansatieteilijöitä, arkkitehtejä, arkkitehtitieteilijöitä, museotyöntekijöitä Tveristä, Toržokista, Vysni Volotšokista, Nižni Novgorodista ja Moskovasta ja joiden kohteena olivat lukuisat paikalliset karjalaisyhteisöt Vesjegonskissa, Ruameskoissa, Kozlovalla ja omassa löytökohteessani Vysni Volotšokissa sekä muutamat vanhauskoisen yhteisöt. Tutkimuksia tehtiin yli 60 kylässä Vesjegonskin, Krasnyi Holmin, Spirovon, Lihoslavl in, Rameskin ja Vysni Volotšokin piirissä.

Kenttätutkimusten erilaiset tulokset olen aikonut koota kirjaksi. Esittelen tässä joitakin poimintoja retkipäiväkirjoistani.

“Paksuja” pirttejä

Kylissä pisti heti silmään 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa rakennettujen talojen suuri määrä. Nämä olivat rakennusyhdistelmiä, joissa asuin- ja talousrakennukset sijaitsevat saman katon alla korkean tai keskikorkean pohjakerroksen päällä. Kansatieteessä tällaista talotyyppiä on tapana nimittää pohjois-keskiväenläiseksi. Näiden talojen joukossa olivat tyypillisiä pirtit, joissa on yksi tai kaksi kantavaa väliseinää, sekä kaksoispirtit.

Melko monet pirtit olivat rakennetut yli 60 cm:n paksuisista mäntyhirsistä. Hyvin luja, melkein päi ikuista hirsimateriaalia saadaan kuulemma salamaniskun tappamista männyistä, koska puuainesta niissä on ikään kuin kiertynyttä ja siten tiivistynyttä. Tällaisista materiaaleista rakennettuja taloja sanottiin "paksuiksi". Kuistit olivat ulkonäöltään ja rakenteeltaan sangen erilaisia.

Pirtissä uuni sijaitsi sisäänkäynnin oikealla tai vasemmalla puolella. Vallalla olivat savuunit, joiden muuraamisen perinne oli säilyneenä 1980-luvulla. Kokenut uunintekijä kykenee apulaisineen muuraamaan uunin kolmessa päivässä. Uuni palvelee tarkoitustaan sata vuotta ja on kuulemma parempi kuin tiiliuuni, jonka käyttöikä on lyhyempi. Koska monissa karjalaispiirikunnissa savusaunat ilmestyivät vasta 1910- ja 1920-luvuilla, niin vielä 1930-luvulla uuneja käytettiin kylpemiseen. Uuni oli sisältä niin korkea, ettei istujan pää tavannut lakeen, ja kylpyä ennen arinalle levitettiin olkia, jottei kylpijä polttaisi itseään. "Kitkerää oli kylpy uunissa."

Luonteenomaisena yksityiskohtana on käynti lattianalaiseen kellariin eli *karžinaan* uuninvieruslavitsan kautta. Tämä kulkuaukko voi sijaita myös suoraan lattiasa. Vielä 1980-luvulla rakennetuissa taloissa uunin yhteydessä oli tuo mainittu lattianaluskellari. Monet tutkijat ovat todenneet sen kiinnostavan seikan, että karjalaisena *karžina* on juurtunut Tverin kuvernementin venäläistenkin talonpoikien puheeseen.

Krasnyi Holmin piirikunnassa oli niin runsaasti kirvesmiehiä, että heitä riitti joka kylään.

Haastateltujen henkilöiden muistin aikaan asuttiin savupirtteissä (karjalaksi *mustaper'ti*), joiden seinät pestiin pääsiäiseksi jotteivät pöydän ääressä istujat nokeentuisi. Rakennuspuuna käytettiin kuusta, koska näillä seuduilla ei kasva mäntyä.

Koristeleikkauksia ulkona ja sisällä

Vysni Volotšokin kylässä asuintalot somistettiin ulkoa ja sisältä puuleikkauksin. Ikkunanpielet koristeltiin aurinkoa esittävin leikkauksin; ovet sekä asuinhuoneen ja keittiön välinen seinä koristeltiin kukka-, maljakko- ja leijonaleikkauksin. Tällaiset koristeleikkaukset

Kuisti pylväineen ja valkoisella, vihreällä ja sinisellä maalattuine kaksipuolisine ovineen 1800-luvun lopulta, Vysni Volotšokin piiri, Palitskoken kylä 1982.

levisivät karjalaisissa piirikunnissa 1880-luvun tienoilla ja säilyivät siellä kauemmin kuin venäläisissä kylissä. Paikalliset asukkaat kertoivat, että koristeleikatuin ikkunanpielein somistettuja taloja rakensivat 1920-luvulla vieraspaikkakuntalaiset kirvesmiehet, jotka asuivat Tserpovetsin kihlakunnassa Mologajoen toisella rannalla sijaitsevilla kylissä. Melkein kaikissa vanhauskoisissa taloissa oli ikonostaasi puisine ja messinkisine ikoneineen ynnä puusta leikattu pyhän Nil Stolobilaisen kuva, jonka palvonta on luonteenomaista Tverin ympäristön ortodoksiselle väestölle.

Joka talon eteisessä oli puinen kaappi, jossa säilytettiin kesäaikaan maitoa, smetanaa ja muuta sellaista; kaapin ovet oli tehty tuuletusta ja jäähdytystä silmälläpitäen rimoista tai mäntyliesteistä. Varastohuoneissa oli vanhoja suorakulmaisia kirstuja tai isoja pyöreitä koppia vaatteiden ja kangastavaroiden säilytystä varten. Monet naiset muistivat, että niissä säilytettiin myötäjäisiä, jotka nuo-

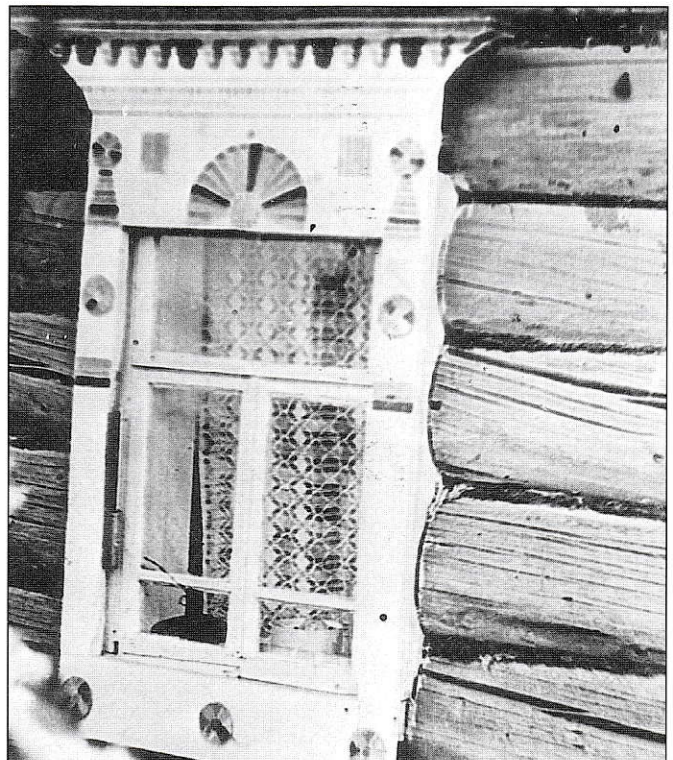
rikko toi muassaan miehelään. Taloissa säilytettiin erilaisia talousesineitä, jotka olivat jo aikoja sitten jääneet pois käytöstä: juurista punottuja leipä- ja leivonnaiskoreja, hevosenpäin koristeltuja oluthaarioita, puisia ämpäreitä, tynnyreitä, pyttyjä, lypsykiuluja.

Juhlien valmistelut

Kirkollisiksi nimikkojuhliksi kylän miehet panivat yhteisen oluen eli *kuarnan* ohrasta tai rukiista. Spirovon piirin Steskon kylässä toisena Vapahtajan juhlan päivänä, 19. elokuuta, kirkonvanhin kehotti: "Lähdetään juomaan kuarnaa." Oluenpanopaikka, *povar'i*, oli rakennettu kivistä ja sijaitsi karjajassa kaivon lähellä. Sammio, *tordo*, veti noin 480 litraa.

Iltapuolella lämmitettiin uuni ja kaikki peseytyivät, minkä jälkeen menttiin tsasounaan jumalanpalvelukseen.

Vapahtajan päivänä pyhitettiin syysvilja. Aattona valmistettiin olutta, kaljaa ja pontikkaa. Naiset leipoivat piirakoita jo juhlapäivän aamiaiselle. Aamulla menttiin kirkkoon. Lapset, jotka kävivät kirkossa soitattamassa kelloja kaikkina kylän nimikkopyhinä, availivat portteja jalan tahi ajoneuvolla liikkuville kirkkovieraille ja saivat tästä hyvästä jonkin pikku

Puuleikkauksin koristettu ja valkoisella, punaisella, keltaisella ja vihreällä maalattu kehyslaudoitus. Vinosyiset hirret. 1800-luvun puolivälistä. Vesjegonskin piiri, Kruglihan kylä 1984.

palkkion. Vieraat aterioivat muutamassa vuorossa: ensin miehet ja sitten naiset. Jos paikalle tuli kerjäläisiä, heitäkin kestitettiin ilman muuta. Kylässä oli tällaisena juhlapäivänä myös markkinat, missä lapsille ostettiin jäätelöä, pikkuleipiä ja piparkakkuja.

Päivällisen jälkeen alkoi yleinen kansanjuhla, joka jatkui myöhään. Muista kylistä tuli nuorukaisia, joita ol kyläläiset, myös neitokset, olivat kutsuneet paikalle. Parit, *puarazet*, kuljeksivat raitilla ja tanssivat katrillia ja muita piiritansseja.

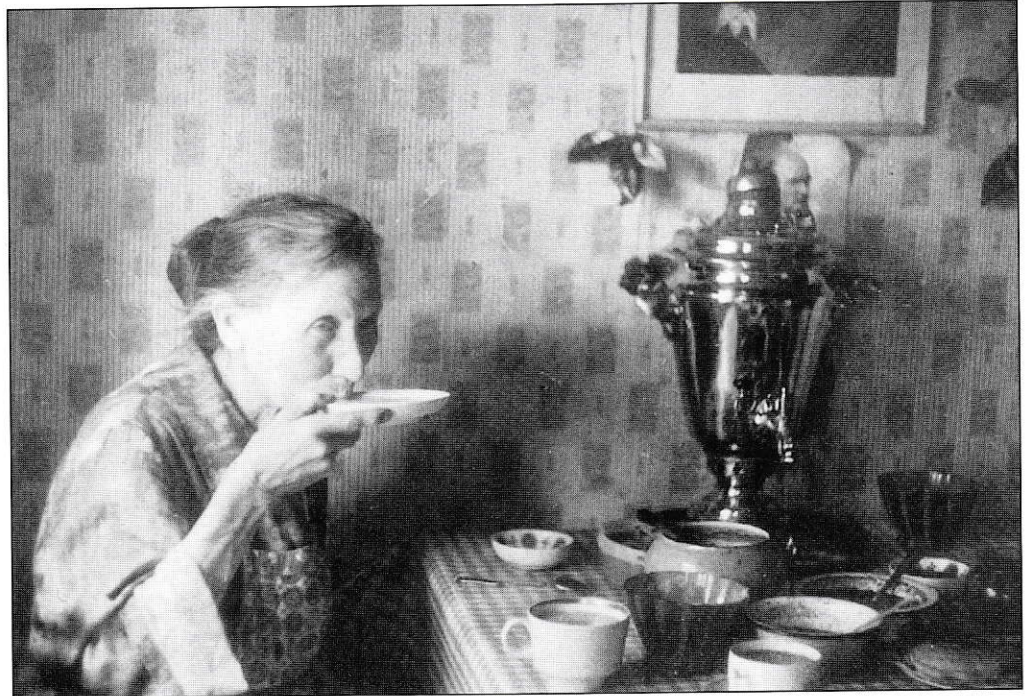
Kiirastorstaina noidat pyytelevät rahaa, suolaa ja tulitikkuja, ja ”kun sitten noituvat, niin sinulta itseltäsi jää puuttumaan tätä kaikkea, joten juhlapäivänä ei pidä antaa mitään”. Kun talon lehmät olivat lakanneet lypsämistä, vanhaemäntä sanoi, että heiltä oli otettu maitoa kiirastorstaina. Nainen kuiskutteli jotakin ja maito alkoi herua. Sattuipa niinkin, että kun istuttiin iltaa ja juteltiin mukavia, niin huomattiin metrin mittainen käärme, joka lensi ilmassa ja tunkihe savupiipusta taloon, jossa kuulemma asusteli noitanainen. Ja se käärme kuulemma kuljetti maitoa sille noidalle.

Kiirastorstaina kaikki kanat kootaan kanalaan, uunin suupellille pannaan kauranjyviä, kanojen ympärille kierretään ruoska, jotta kanaparvi ei hajaantu. Kanaorteen pujotejaan kanojen vartijaksi reällinen kivi ja sanotaan: ”Kuten kivi istuu, niin pysyvät parvesaan kanammekin.”

Rameskin piirikunnassa kiirastorstaina ja paaston aikaan paistettiin pannulla happamasta ruistaikinasta pikku ristejä. Nämä *ristizet* kuivatettiin uunissa ja pantiin jauho- ja ryynilaariin, jottei viljaan ilmestyisi itiöitä. Viljaa saattoi olla tallessa parinkin vuoden sato.

Pääsiäiseksi kirkkokin pestiin. Naimattomat naiset pesivät alttarin; naineilta naisilta möinen olisi ollut syntiä. Yhtenä vuotena kirkon pesi yksi kylä, toisena toinen. Tuvan keskelle ja ikonien eteen ripustettiin *fonar'izet* eli pikku lyhdyt tai *hörä* eli kattokruunu, joka oli tehty oljista, helmistä ja värillisestä paperista. Juhlan jälkeen nämä koristeet poltettiin.

Peltotöiden jälkeen pelloille, riiheen ja muihin vastaaviin paikkoihin ei saanut jättää mitään. Pokrovana riihessä ennustettiin taioilla jäisvyyttä, ja mukana olijat jäisivät naimattomiksi, jos riihessä olisi puimantonta viljaa. Jos pelloille jäi

Olga Andrejevna Beljakova, eläkkeellä oleva venäjän kielen opettaja. Spirovon piiri, Volhovan kylä 1982.

äkeitä, niin kylän neitokset olivat kunniantomia. Lanta ajettiin pelloille talkoilla, minkä jälkeen nurkat puhdistettiin lapilla, jottei niihin jäisi mitään vanhaa, ja pohjalle asetettiin nokkosia ja niiden päälle olkia. Tämän jälkeen kestitettiin kaikkia talkoolaisia.

Kegri oli syysjuhlassa päähenkilö

Kegri oli naamioitunut henkilö, joka esiintyi nurin käännetyssä turkissa satokauden päätävässä syysjuhlassa ja jolle oli varattava kussakin talossa villalankakerä. Tästä olennosta ja hänen asustaan olen onnistunut kokoamaan vain hajatietoja, pääasiassa Spirovon piirikunnasta. Kegripäivänä lapsia peloteltiin kegrin tulolla. Vanhempi väki sonnusti kegrin korilla ja kepillä, nurin käännetyllä turkilla ja kasvonaamiolla. Kegri astui pirttiin tekemättä ristinmerkkiä, tervehti ja jäi seisomaan kynnykselle sanoen: ”Kun kerran kehräätte, niin antakaa minullekin.” Emännät antoivatkin kegrille villaa sekä kaikkea selalaista, mitä annettiin kerjäläisille. Viimeisen kerran kegrit kuljeksivat vuosina 1948-50.

O. A. Beljakova, opettajatar Volhovan kylästä, on kertonut, että kegritä vietettiin lokakuussa, ennen Mihailin päivää. Oli kehrättävä, jotta kegritä voisi lyödä langoilla hänen tullessaan. Kegrillä oli päässään jotakin sopimatonta ja kädessään

keppi ja reppu. Hänelle annettiin piirakka, ”jotta hän ei veisi muassaan lapsia”. Kertojan lapsuudessa kegriksi pukeutui muuan kotikylän nainen. Kegririt eivät kierrelleet ryhminä vaan yksitellen. Muut kertojat huomauttavat lisäksi: ”Lapset tiesivät, että kun kegri tulee taloon, häntä on kiireesti lyötävä otsaan. Jotta kegri ei veisi, oli kehrättävä enemmän villoja.”

Opettajattaren tytär A. G. Beljakova kertoi omista lapsuusmuistoistaan: ”Kegri kävi aamupäivällä, jolloin kotosalla olivat vain mummo ja lapset. Säikähdettiin kovasti, mutta mummo rauhoitteli sanomalla, että tulija oli joku tuttu. Jos lapset itkivät, kegri riisui asunsa ja paljasti kasvonsa. Kegri oli mielessä jatkuvasti, pelotteena: jos et nuku, niin tulee kegri ja antaa satkutia ja läksytystä. Pelottava olio. Kaipa kegri jotain puhuikin. Oli puettuna turkkiin, kasvot olivat kuin sukan sisässä.”

Metsän, veden ja karjan haltijoista

Joskus lammas teki vuonansa metsässä. Emän ja vuonien löytämiseksi piti poimia metsässä keppejä ja asettaa niitä ristiin sanoen: ”Armas metsä, päästä armas elukka.” Etsijä kuljeksi metsässä ja viskeli ristejä ja kuuli äkkiä määkäisyä. Jos lehmät tai lampaat eivät tulleet metsästä, niin tiesi, että ne olivat ”metsän pei-

tossa”. Metsän peittoon joutui ihmisiäkin. Jos meni metsään, oli ristittävä silmänsä ja sanottava: ”Armas metsä, varjele minua.” Jos kotieläin jäi metsän peittoon, niin oli mentävä metsään, nyhdedtävä nuoria näreitä juurineen ja sanottava: ”Metsän isännät, metsän emännät, nuoremmat ja vanhemmat ja keski-ikäiset, luovuttakaa minulle Luojan elukka, taikka nyhdän koko metsän ja kannan kotiin.” Sitten oli ensimmäinen näre vietävä kotiin ja tökättävä se talon ovenpieleen; muut näreet oli jätettävä metsään.

Muuan naiskertoja tarinoi kohtaamisesta metsän emännän kanssa. ”Metsässä on kookas nainen, puita korkeampi, nuori, sauva kädessä. Mies ei nähnyt häntä, koska hän ei näyttänyt itseään, mutta mies kuuli hänen tulonsa ja pelästy: 'Herra armahda!' Nainen sanoi: 'Älä pelkää.' Mies kysyi: 'Minne olette matkalla?' Nainen vastasi: 'Ievlevon kylään', astahti aidan ylitse ja väistyi sivuun.

Volhovan kylässä oli saunojen luona lampi, jota sanottiin vihaiseksi. Lammen haltioita ei saanut suututtaa pesemällä lammessa jalkineita, heittelemällä siihen esineitä, kiroilemalla tahi puhumalla pahaa, sillä silloin tulisi *vigahine* eli ihminen saisi sairautta vääristä teoistaan tai sanoistaan. Vielä v. 1984 uskottiin, että moisessa tapauksessa oli mentävä lammen rannalle, kumarrettava lammelle kolme kertaa ja pyydetävä anteeksi

haltijoilta, heitettävä kullakin kerralla kolme rohdinlankaa ja sanottava: ”Lammen isännät, lammen emännät, nuoremmat ja vanhemmat ja keski-ikäiset, millä olen teidät suututtanut, millä pahoittanut, antakaa se minulle anteeksi ja suokaa terveys Jumalan palvelijalle kristitylle Olgalle.”

Koska ihmiset elivät perheinä, myös kodilla on haltiaparinsa: *tanhuoniz'an'd'ä* ja *tanhuonemän'd'ä*. Tapahtui sellaistaakin, että nämä haltiat varastelivat muista taloista heinä omille lehmilleen. Pieniä lapsia varoiteltiin: ei saa maleksia myöhään taikka haltija näyttäytyy. Pihassa ei saanut kiroilla eikä lyödä lemiä tai hevosia, sillä ”muuten haltiakkin kiusaa eläintä ja lyö sitä”. Jos karja ei viihtynyt navetassa, niin ”on puhdistettava karjasuoja lapioin, siroteltava sinne pikkuisen joakaista viljalajia ja sanottava tietyt sanat”. Jotta karja viihtyisi navetassa kevään lannantyhjennyksen jälkeen, navetta ”puhdistettiin lapiolla, pohjalle siroteltiin rukiinjyviä ja päälle leviteltiin olkia”. Lannavedon jälkeen isäntä heitti haltiaädille tai haltiaisalle lahjaksi kuparikolikoita ja jyviä sanoen: ”Karjan isä, karjan äiti, ota meiltä lahja.” Jos karja ei viihtynyt navetassa, isäntä (tai isännän puuttuessa emäntä) kylvi kauranjyviä ristiin navetan nurkasta nurkkaan.

Paimenperinteitä

Vielä 1980-luvulla oli pai-

Butšinin kaksikerroksinen ja kolmikamarinen talo 1800-luvun jälkipuoliskolta. Vyšni Volotšokin piiri, Mežuihan kylä. 1987.

menia, jotka osasivat soittaa lepistä vuollulla pillillä tai lehmänsarvesta tehdyllä torvella. Kun paimen alkoi soittaa, lehmät pysähtyivät kuuntelemaan. Kullakin paimenella oli oma melodiansa. Karjaa paimennettiin yhteismetsässä, vapaita laitumia ei ollut. Paimenet kohtelivat karjaa lempeästi. Paimenille oli joka talossa oma tietty asunsa: kotikutoinen sinipunainen paita, valkosiniraitaiset housut ja villakauhtana. Paimenet itse punoivat itselleen virsut, valmistivat piiskat ja sauvat. Kun paimen oli kotosalla, hänelle pestiin aamuksi *kotat*, nahkalipokkaat, ja *hattarat*, jalkarätiit.

Aamulla paimen ”asettaa tai ripustaa piiskan karjakujalle ja päästää karjan, muttei anna kenenkään ihmisen kulkea.” Piiska sai jäädä paikalleen koko päiväksi, ja paimen otti sen mukaansa vasta illalla. Piiskan siima oli punottu hevosen jouhista – ”läimähtää paremmin” – ja puisen kädensijan ympärille oli kierretty pellavanarua.

Jotta karja varjeltuisi susilta, paimenen tuli toimittaa tietyt menot. Kun karja laskettiin keväällä ensi kertaa laitumelle, paimen otti seulan, johon pani ikonin ja keitettyjä ja tuoreita munia, ja kulki karjan ympäri kantaen kirvestä vyöllä ja pidellen piiskaa seulan ympärillä.

Kerrottiin, että kun pappi julisti pääsiäisenä kirkossa: ”Kristus on ylösnoussut! Kristus on ylösnoussut!”, niin noituutta harjoittavat paimenet mumisivat itsekseen: ”Lehmät kokoon, lehmät kokoon.”

Perinneruuat ja arkiruuat

Neljänkymmenen marttyyrin päivän (vanhan ajanlaskun mukaan 22. maaliskuuta) ruokiin kuuluivat happamattomasta ruistaikinasta leivotut *l'induzet*. 1980-luvulla leivottiin ruistaikinasta ristileipiä (karjalaksi *ris't'il'eibä*), joiden sisälle leivottiin kolikko ja keskelle tehtiin risti. Karjalaisten *poasha* on sama kuin venäläinen kulitsa. O. A. Beljakovan muistin aikaan se sekoitettiin valkeista jauhoista hiivan, lämpimän maidon ja sulatetun voin kanssa ja sekaan lisättiin rusinoita. Ennen kuin tämä poasha paistettiin vuoassa, sen päälle tehtiin risti. Rahkapashaa ei tehty.

Pihkamaido eli ternimaitoa käytettiin unissa haudutettavaan *jäis'l'inčään* eli munakaaseen. *Muigiemaido* oli hapan rahkavalmistete, jota pidettiin painon alla; jos heraa oli vähän, kylmää vettä lisättiin melko usein. Syksyllä tähän rahkaan lisättiin jäädytettyä haudutettua maitoa ja sekoite säilytettiin tällaisena talveksi kylmässä paikassa. Kun tuore maito alkoi loppua, niin tätä hapatettua maitoa alettiin syödä aivan arkiruokana. Maitoa myös jäädytettiin. Syyskylmillä maito kaadettiin emalisiin

Ns. kurgensiippiaitaa. Vesjegonskin piiri, Kruglihan kylä 1984.

vateihin tai kannuihin ja sen annettiin jäätyä. Tällaiset maitojäädykkeet säilyivät koko talven. Kotitekaisen voin karjalaisena nimityksenä oli *čuhonskoi voi*. Tätä voita vaihdettiin perunoihin vielä 1920- ja 1930-luvuilla; yhdellä paunalla voita sai yhden puudan eli 40-kertaisen määrän perunoita.

Taikinatinusta kaavittiin taikinan tähteet ja niistä tehtiin noin sormenpaksuisia pyöreitä kakkaroitu, jotka suolattiin kummaltakin puolelta ja paistettiin pannulla hiilloksen päällä. Eräät käyttivät näistä nimitystä *suolapiirua*. Kaurajauhoista paistettiin rahkatäytteisiä leivonnaisia nimeltä *skan a*.

Vainajien muistoaterioilla syötiin vielä 1980-luvulla yhteisestä ruokakulhosta. Näihin aterioihin kuuluivat myös *möwkküzet*, happamattomasta taikinasta leivotut pienet leivät, ja hernejauhoista tehtyt suolaiset piirakat.

Vanha usko säilytti tapakulttuuria

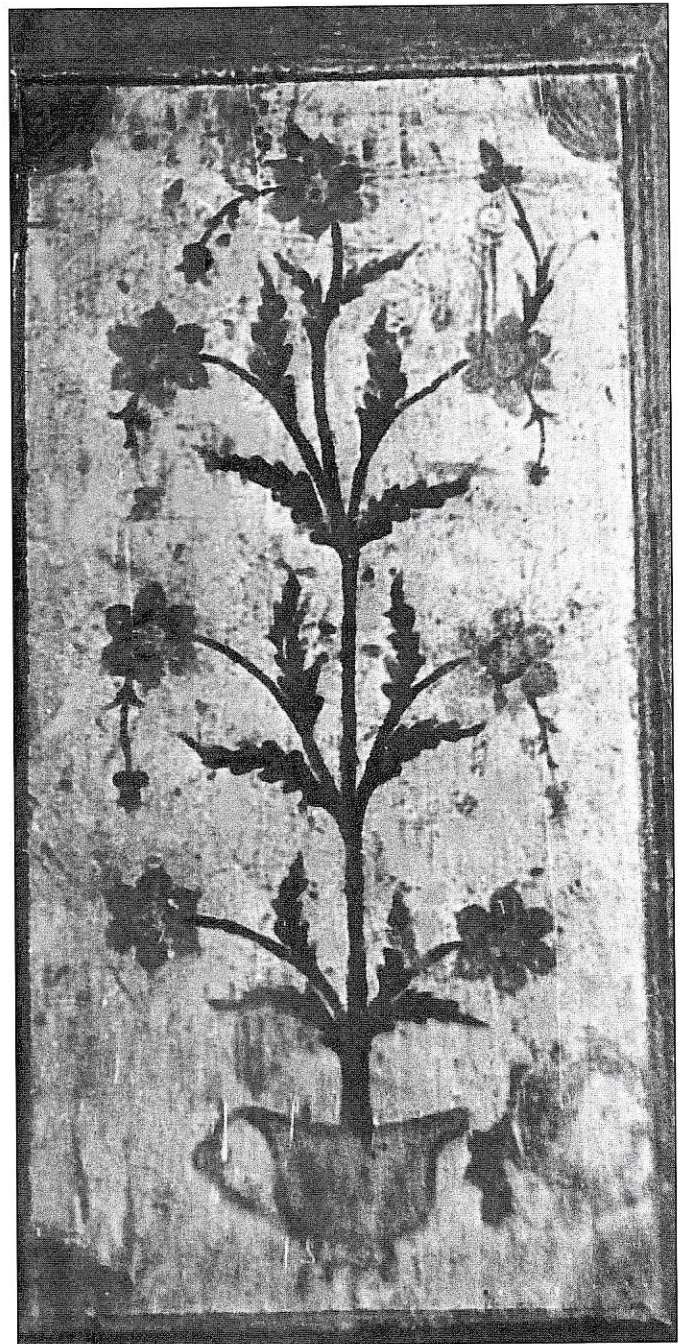
Kenttätutkimuksissa erilaisen paikallisten tverinkarjalaisryhmien parissa 1980- ja 1990-luvuilla paljastui monien syrjäisten ja samalla vakiintuneiden karjalaisyhteisöjen tapakulttuurin ja perinteiden omalaatuinen vanhakantaisuus. Yhtenä syynä näiden ryhmien säilymiseen ja muuttumattomuuteen oli tutkimustemme mukaan niiden kuuluminen vanhauskoisen ortodoksisuuden eri suuntauksiin.

Vanhauskoisuuden vaikutus on yhä havaittavissa paikallisten kylien piirteissä, joihin kuuluu erityinen siisteys ja järjestys, yhdellä kantavalla väliseinällä varustetut kaksikerroksiset vanhat pirtit ja talojen koristelu

puuleikkauksin sekä ulkoa että sisältä. Monissa pirteissä ikonija on paitsi ikoninurkkauksessa myös viereisillä seinillä. Ikoninurkkaus on eristetty sivullisten katseelta verhoilla, jotka vedetään syrjään ennen rukousta.

Paikalliset karjalaiset antoivat arvoa perhe- ja sukulaisteiden merkitykselle ja lujuudelle. I. P. Ulkin (s. 1904) kertoi, että hänen välitön sukulaispiirinsä nousi sataan ihmiseen, joista pelkästään serkkuja oli 46 yhdeksässä naapurikylässä. Vuotuisina juhlapäivinä sukulaiset ehdottomasti kutsuivat toisiaan kylään. Ennen juhlaa pestiin vuode- ja alusvaatteet, talossa siivottiin kuin pääsiäiseksi konsanaan ja kylvettiin saunassa. Aamu alkoi perheenjäsenten yhteisellä rukouksella, vieraat tulivat aikaisintaan yhdeltätoista tai kahdeltatoista. Pitopöydässä juotiin kotitekoista olutta, harvemmin votkaa, mutta juotiin niin kohtuullisesti ettei juovuttu. Juhlijat vaihtoivat kuulumisia ja kertoilivat satuja, mutta puheita kodin ja karjan haltioista ei suosittu.

Artikkelin kirjoittaja Olga Mihailovna Fišman työskentelee Pietarissa Venäjän kansatieteellisen museossa sen kuvaosaston johtajana.

Kappale koristeltua väliseinää Butšinien talossa. 1880-90-luvulta. Vyšni Volotsokin piiri, Mezuihan kylä.

Ukko, akka ja susi (tverinkarjalainen satu)

Elettih ukko ta akka. Hyö elettih hutorazella, yksin. No kuni oldih nuoret da vägie äijän ni heil oli hyvä eliä. A liettih hyö vanhat, nin...istuu ukko, i tulou hukka ikkunalla dai sanou:

”Ukko, ukko, anuakko miula buabo, mie buabon šyön!”

Ukko sanou: ”Tšem buabone luttše mie šil annan kažisen”.

Kažisen toi. Hukka i läksi. Tuaš hyö buabonke eletäh.

A hukka väl’iän söi kažin – tuaš tulou.

”Ukko, ukko, anuakko miula buabo. Mie hänen šyön!”

Ukko sanou: ”A, tšem miula buaboa andua niim mie annan šilua koirazen”.

Hukka koppai da koiranke i läksi. - Koiran šöi, tuaš tuli.

”Ukko, ukko, anua miula akka. Mie hänen šyön!”

”A tšem miula”, sanou, ”akkua andua, mie šil annan lambahan”.

Hukka otti lambahan i tože väl’iän šöi.

Jo ukko itköy, to vägie eu hukanke hänelläh torata, hukkaa tapua ei šua. - Hukka tuaš tuli.

”Jo”, šanou, ”mie lambahan šöin. Nyt šie miula ana akka”!

A heilä vielä oli lehmä. Ukko šanou: ”Tšem miula akka andua, niim mie luttše annan lehmän; lehmie vielä lienöy”, šanou, ”a akan kuin šyöy, niin akkua miula ei liene”. Na, otti dai tanhuon avai, ando lehmän.

Hukka ihaštu, mäni, vei mettšäh lehmän. Šöi dai lopni, oijen-di šorkat, i hävii! - Niin ukkone da akkane iznai eletäh.

(Pertti Virtarannan kirjasta ”Karjalan kieltä ja kansankulttuuria I (1990). - Foneettista merkistöä yksinkertaistettu.

Tverin Karjalassa itkuvirsien taito oli jokaisen naisen kunnia-asia

Seuraava artikkeli on lyhennelmä esitelmästä, jonka edesmennyt professori Lauri Honko piti Tverinkarjalaisten ystävät ry:n vuosikokouksessa Karjalatalossa Helsingissä 29. p:nä maaliskuuta 1998. – Professori Honko kuoli 15.7.2002.

Sodanjälkeisen ajan suomalais-neuvostoliittolaiset yhteistyöprojektit alkoivat 1950-luvulla. Suomalaisen kielen ja perinteentutkijoiden toive n:o 1 oli kenttätyö, pääsy alueille, jotka olivat pitkään olleet suljettuja.

Osallistuin 1970-luvulta lähtien Suomen ja Neuvostoliiton väliseen tieteellis-teknilliseen yhteistoiminta-komiteaan ja sen Kansanrunouden ja kirjallisuuden työryhmään, 1980-luvulla puheenjohtajana. Yksi tärkeimmistä yhteistyökohteista oli itkuvirret. Miksi juuri ne? Syitä:

Uusi tekniikka mahdollisti 1950-luvulta lähtien korkealaatuisen tallennuksen; nauhurin merkitys oli ja on edelleen tämän lajin tutkimuksessa suuri.

Itkuvirsirunous oli vielä elävää perinnettä (toisin kuin kalevalamittainen runous); se oli jopa kokenut renessanssin sodan murheiden keskellä (sama ilmiö todettiin venäläisessä itkuperinteessä).

Itkuvirsien leviseisyys oli laaja kattaen lähes koko ortodoksisen karjalaisalueen (toisin kuin kalevalamittaisen runouden kohdalla oli laita); Vienan,

Lauri Honko ja Pertti Virtaranta puhuttavat Broninan kyläraitilla elopelloilta palailevaa naista. (kuva: SKS KRA/Helmi Virtaranta 1958).

Aunuksen ja Tverin itkut olivat säilyneet parhaiten, Vepsä oli valitettavasti suljettu edelleenkin (paitsi karjalaisille ja virolaisille tutkijoille), Inkeri oli ongelmallinen rajun demografisen muutoksen ja perinteen pirstoutumisen vuoksi. Setumaa taas oli astetta parempi kohde etenkin virolaisille tutkijoille.

Oli mahdollista luoda työnjako karjalaisten, virolaisten ja suomalaisten itkuvirsistä kiinnostuneiden tutkijoiden välille.

Työ voitiin ajatella osaksi laajaa itämerensuomalaista itkuvirsitutkimusta, johon osallistui karjalaisia, suomalaisia, virolaisia ja myöhemmin myös venäläisiä tutkijoita, siis varsin sovelias yhteistyöhanke, jonka edistymistä voitiin seurata esim. niissä itämerensuomalaisen filologian symposiumeissa, joita yhteistoimintakomitean toimesta tavan takaa järjestettiin eri maissa. Myös fennougrikkongresseissa itkuvirret so-

pivat osateemaksi, koska tätä runolaatua tavattiin runsain määrin mm. mordvalaisilla, komeilla ja unkarilaisilla. Venäläisen itkuvirsiperinteen olemassaolo taas mahdollisti alueellisen näkökulman: voitiin vertailla naapurien eri kielisiä mutta poeettisesti ja kontekstuaalisesti lähisukuisia perinteitä.

Minulle itkuvirsitutkimuksesta tuli elämänilkainen harrastus, jossa voi erottaa ainakin viisi päävaihetta.

1. vaihe oli se, kun pääsin nuorena maisterina Pertti ja Helmi Virtarannan mukana Tverin Karjalaan vuonna 1958 erityistehtävänäni itkuvirsien kerääminen ääninauhaan. Olin silloin akateemikko Martti Haavion assistentti, ja idea oli hänen. Tverinkarjalaisista itkuvirsistä tuli minulle todellinen kenttätyöni korkeakoulu, joka vaikutti syvällisesti siihen, minäkalainen tutkija minusta tuli. Myöhemmin ja aivan muissa yhteyksissä Tverin koke-

mukset ovat toistuvasti vaikuttaneet tutkimusaiheiden valintoihini.

2. vaihe oli vuonna 1962 saamani tehtävä kirjoittaa itkuvirsistä luku Suomen kirjallisuus -teoksen ensimmäiseen osaan. Tein työn seuraavana vuonna Los Angelesissa ollessani Kalifornian yliopiston vieraillevana apulaisprofessorina mukaan ottamieni aineskopioiden ja tverinkarjalaisten kenttäkokeusten innoittamana. Paras itkuvirsiesimerkkini tuon arvoiteoksen lehdillä oli "itku toimistossa" eli 47-vuotiaan Hoderin Oudin jo aikojen sitten kolhoosle äidilleen Gnjezdovan kolhoosin toimistossa esittämä muistoitku, joka myöhemmin ilmestyi myös englannin kielellä. Se oli pitkään kansainvälisesti tunnettu tveriläinen itkuvirsi.

3. vaihe harrastuksiani oli lukuisien yhteistyöhankkeiden käynnistys 1960- ja 1970-luvuilla. Tärkein niistä oli Inkeristä kerättyjen itkuvirsien ko-

Maria Aleksejevna Beljajeva Tollmatsusta osoittautui erinomaisen taitavaksi itkijäksi. (kuva: KSS KRA/Peretti Virtaranta 1977).

konaiseditio ja kontekstisana-kirja yhdessä oppilaani Aili Nenolan ja inkeriläissyntyisen, Petroskoissa toimivan tutkijan Eino Kiurun kanssa. Aili Nenola on Helsingin yliopiston professori ja Kristiina-instituutin johtaja ja Eino Kiuru on ollut vastuunalaisissa tehtävissä Petroskoin Kielen, kirjallisuuden ja historian instituutissa. Itkuvirsiin liittyvät kenttätyöni suuntautuivat tässä vaiheessa mm. Aunukseen ja Laatokan Karjalaan, mutta pidin yhteyttä Tverissä keruuta jatkaviin tutkijoihin, erityisesti Virtarantoihin ja A. V. Punžinaan.

4. vaihe oli toimintani Suomen Akatemian tutkijaprofessorina vuodesta 1975 vuoteen 1978. Toteutin silloin jo pitkään hautamani suunnitelman tverinkarjalaisten itkuvirsien systemaattisesta kenttäkeruusta ja olin kolmena peräkkäisenä vuonna yli 4–5 viikkoa kunakin Tverin kylissä, tällä kertaa yksinäni enkä Virtarantojen kanssa, tosin ”oppaanani” usein petroskoilainen tutkija tai tiedealan virkamies. Saaliini vv. 1976–78 oli 101 ääninauhantuntia itkuvirsiä eri puolilta Tveriä, varmaankin laajin koelma lajissaan.

5. vaihe on lähempänä nyky-päivää. Toimiessani akatemiaprofessorina vuosina 1991–96 kenttätöitteeni painopiste oli Etelä-Intian eepostutkimuksissa. Sen ohella olen kuitenkin valmistellut keräämiäni tverinkarjalaisten itkuvirsien julkaisemista. Petroskoilainen tutkija Aleksandra Stepanova, joka on yksi etevimmistä Karjalan tasavallan itkuvirsitutkijoista, on pyynnöstäni tarkastanut keräämiäni itkuvirsien litteraatiot ja laatinut suurimmasta osasta myös suomenkielisen käännöksen.

Tyydyn seuraavassa mainitsemaan muutamia seikkoja kenttätyökokemuksistani ja esittelemään lyhyesti tutkimusnäkökulmaani.

Matka kesällä 1958 suuntautui Lihoslavljan piiriin, jossa asetuimme piirin pohjoisosan keskuspaikkaan Tolmatsuun ja teimme sieltä retkiä muihin kyliin tai kutsumme sinne informantteja. Itkuvirsiä kertyi noin 50. Parhaat itkijät olivat Borusta ja Miitetsköistä, mutta myös Nazarovalta (Lomulta) ja Kolmodvorkoilta löytyi itkuja. Nämä kylät ovat eri puolilla piirin pohjoisosaa, joten perinne oli yleises-

ti vielä elossa. Karjalan kieli oli yleisessä käytössä, myös kouluisten kesken.

Itkijöistä jäi mieleen erityisesti 70-vuotias Anni Jefimovna Artomonovna Borun kylästä. Häneltä sain parikymmentä hääitkua ja hyviä rekryytti-itkuja. Miitetsköin 69-vuotias Akrusenja Ivanovna Siskova taas oli paras kuolinitkujen esittäjä. Gnjezdovalla jäi jo edellä mainittu Hodarin Oudin kuuluisa itku äidilleen lähes ainoaksi. Sen lisäksi hän tapaili antilaan virttä ja lauloi muutamia tsastuškoja. Kiintoisa oli mielialan vaihtelu, naurun ja itkun, kun tsastuška ja itku vuorottelivat. Nauhan kuuntelu herkisti hänet kyyneliin.

Matka touko-kesäkuussa 1976 oli tekemistäni laajin siinä mielessä, että pyrin saamaan kokonaisuutta itkuperinteen säilymisestä Tverin Karjalassa ja löytämään toisaalta parhaat säilymäalueet ja toisaalta ne alueet, joilta perinne oli jo väistynyt.

Parhaaksi tällä matkalla näkemäkseni säilymäalueeksi osoittautui Maksatiihan rajoni, lähellä Raameskin rajaa oleva Trestnan seutu ja idempänä Bezetskin rajan tuntumassa oleva

Kljutševaja, jossa sijaitsi 128 vuotta toiminnassa ollut ja yhä toimiva kirkko ja joka oli yhenäisen, yli kymmenestä vahvasta karjalaiskylästä koostuvan alueen keskus.

Pohjoisessa ja koillisessa itkuperinne alkoi jo olla vanhusten muistelujen varassa eikä kunnan itkentänäytettä ollut juuri saatavissa. Tämän huomasi jo Maksatiihan pohjoisosassa, josta löytyi pieniä venäläisestä itkuvirsiperinteestä vaihteita saaneita itkuvirsisäarekkeita. Vaikutelma vahvistui Tverin pohjoisrajalla Lesnojen rajonissa, jonka kylät saattoivat olla komeita mutta joissa kielen taitaminenkin oli jo rapistumassa.

Hyppäys Tverin koilliskulmalle Krasnyi Holmin ja Vesjogonskin rajoneihin antoi samantapaisen tuloksen: vaikka kieli oli suhteellisen hyvin säilynyt ja perinnehaastattelu sujuu, oli itkutaitoisia vaikea löytää. Matkalla oli oppaanani A. V. Punžina. Matkan valokuvakokoelma on laaja.

Aloin jo tällä matkalla tajuta, että vaikka jokunen hyvä säilymäalue oli vielä käymättä (esimerkiksi Spiirovan rajoni ei kuulunut ohjelmaani),

oli aika siirtyä yleiskeruusta ja itkuvirsien levinneisyyden kartoituksesta itse itkukielen ja sen riittikontekstin tutkimukseen. Vähitellen alkoi kehkeytyä ajatus keskittymisestä muutamaa parhaaseen itkijään. Tällä matkalla heitä löytyi kaksi, Trestnan lähellä sijaitsevan Kleftsovan kylän 72-vuotias Maria Petrovna Suvorova, jolta sain 22 kuolinitkua, 16 hääitkua ja yhden rekryytti-itkun. Hänen kanssaan aloitin itkujen sanaston tutkimisen siten, että esitin hänelle laatimani listan sanoista ja hän sai sanoa, kuuluivatko ne sekä arkipuheeseen että itkuihin vai ainoastaan itkukieleen. Samalla oli hyvä testata, kuinka sanan merkityksen kuvaus irrallisena onnistuu kokeelta itkijältä. Ei mikään helppo tehtävä.

Toinen löytö oli Kljuzševan lähistöllä sijaitsevan Subatsihan kylässä asuva 68-vuotias entinen kirkkoväärti Maria Filippovna Belova. Häneltä sain yhdeksän kuolinitkua, kaksi hääitkua ja yhden rekryytti-itkun. Päätin, että tulisin uudestaan tapaamaan ainakin näitä naisia. Muitakin hyviä itkijöitä toki tapasin, mutta nämä kaksi olivat paitsi laadullisesti hyvien itkujen esittäjiä myös yhteistyöhaluisia ja kykeneviä keskustelemaan itkentätavasta, itkujen sisällöstä ja riittäytymisestä. Tästä huolimatta ei ole syy-

tä unohtaa, että haastattelemieni itkijöiden ja itkennästä tietävien henkilöiden lukumäärä oli moninkertainen verrattuna vuoden 1958 matkaan. Informanttiluettelossani on nelisenkymmentä nimeä 18 kylästä neljän rajonin alueelta.

Vuoden 1977 elokuulle suunniteltu matkani oli tarkoitettu alkuaan yhdessä Virtarantojen kanssa tehtäväksi, mutta se siirtyi siirtymistään, ja tein sen lopulta yksin joulukuussa 1977. Eräässä vaiheessa annoin Virtarannoille kirjallisesti joukon kysymyksiä pohdittavaksi, kun tapaavat itkutaitoisia. Kysymykset koskivat seuraavia seikkoja:

– Missä kulkee elävän itkuvirsiperinteen länsiraja?

– Mikä on venäläisten itkujen esiintymistapa ja mahdollinen vaikutus?

– Missä tilanteissa itkettiin?

– Häiden ja vainajaseremonioiden erot kylä kylältä?

– Miten hyvät itkijät osavat tuottaa itkusanoja ja sijoittaa niitä esimerkkilauseisiin?

– Mihin suuntiin naittiin, käytiin kalmoilla?

Loppukaneettina oli kehoitus: Jos löydätte itkijöitä, joita joku tai te itse olette jo itkettäneet, pyrkikää ihmeessä saamaan uudestaan samoja itkuja!

Tästä voi lukea keskeisen ongelman: itkuvirren variaation selvittämiseen tarvittaisiin eh-

dottomasti ns. tiheä aineisto, samalta itkijältä, samasta kylästä moneen kertaan samoista tai lähisukuisista aiheista esitettyjä itkuja. Edes itkijät itse eivät tiedosta, miten paljon he muuntelevat esittäessään samantapaista itkua jopa samasta henkilöstä. Tällaisia aineistoja ryhdyin tavoittelemaan keskittyesäni parhaisiin itkijöihin.

Toinen ongelma koski hää- ja kuolinseremonioiden pysyvyyttä. Sen tutkiminen oli pakko jättää vähemmälle jo siitä syystä, että vanhakantaisten häiden vietto oli lopetettu monin paikoin viimeistään 1950-luvulla. Haastattelemalla saaduista kuvauksista sai sen hämmentävän vaikutelman, että tavat saattoivat naapurikyliissäkin poiketa toisistaan varsin paljon.

Talvinen matka vuonna 1977 vei minut vielä yhdelle itkuvirren erinomaiselle säilymälle, Spirovan rajoniin, jonka keskuspaikassa Kozlovalla asui yksi parhaista itkijöistäni Anna Andrejevna Šutjajeva, joka oli tuolloin 67-vuotias. Hän on tullut tutuksi Tverin ystäville Pertti Virtarannan soman teoksen ansiosta.

Hyvien itkijöiden ryhmän jäsenluku kasvoi neljään, kun tapasin Ruispuustalla, jonne muuten matkasin reellä, 69-vuotiaan Agrofjenja Pavlovna Dobrahovalovan. Spirovan retki oli antoisa: nauhoitin seitsemässä

kylässä 18 itkijää ja kaitafilmasin ja valokuvasin Arkadi Abolinin hautajaisia Kozlovalla kolmen päivän ajan. Näistä hautajaisista on julkaistu tuoksarja englanninkielisessä teoksessa *The Great Bear* (1993).

Spirovasta jatkoitin Lihoslaviin, jossa työskentelin kolme päivää Tolmaitsussa, Matveissa, Luapotissa ja Prudovalla. Tolmaitsussa asui erinomainen itkijä, 66-vuotias Maria Aleksejevna Beljajeva.

Viimeiset matkapäivät olivat kiireisiä: piti ehtiä Maksatihaan nauhoittamaan uudestaan jo kuultua Kleftsovan kylän Maria Petrovna Suvorovalta ja Subatsihan Maria Filippovna Belovalta ja parilta kolmelta muulta itkijältä. Ajan lyhydestä huolimatta saalis oli hyvä, sillä työmme oli jo rutiinoitua. Vuoden 1977 matkan informanttiluettelossa on 36 nimeä kaikkiaan 14 kylästä ja kolmesta rajonista.

Kolmas tutkijaprofessori kauteni kenttämatka osui sateiseen syyskuuhun vuonna 1978. Menin vielä yhteen uuteen rajoniin, Raameskiin, ja työskentelin pääasiassa Lossinassa ja Moissinassa käyden kolmessa päivässä lävitse 20 itkijää tai itkemisestä kertovaa naista. Tulokset eivät olleet huonoja mutta eivät järin innottavia, vaikka kielelliset erot aina viehättivät.

Viimeinen etappi oli Spirova, jossa Šutjajevan ja Dobrahovalovan tapaaminen oli pääasia. Tulokset olivat kauttaaltaan varsin hyviä. Vuoden 1978 matkan informanttiluettelossa on 33 nimeä 10 kylästä. Kylien määrän pienentyminen selittyy osaksi siitä, että muista kylistä saapuneita on tullut merkiksi nauhoituspaikkakunnan nimiin.

Tarkoitus on, että pääosa aineistosta saadaan kansainvälisen tutkimuksen ulottuville. Koko Tverin Karjala saa siten ansaitun paikkansa maailman folkloristien mielisissä alueena, jossa perinteinen itkuvirsi säilyi pitkempään kuin muualla ja useammalla taitajalla kuin muualla. Siinä missä Vienan ja Aunuksen mutkikkaat itkuseremoniat siirtyivät lopulta harvojen ammattitkijöiden käsiin, Tverin Karjalassa pidettiin naisen kunniasiana, että hän osasi itkeä oman lähisukulaisen hautajaisissa. Itkuperinne oli tässä suhteessa demokraattisempaa, todella kansan eikä spesialistien perinnettä. Vastaavasti ehkä erot hyvien ja vähemmän hyvien itkijöiden välillä olivat suuremmat.

Anna Andrejevna Šutjajeva, "kalmismaan runotar", vietti vanhuudenpäiviään Kozlovan kirkon lähellä. Kuva on vuodelta 1977. (KSS KRA/Pertti Virtaranta).

Tverinkarjalaiset ovat yksi suomalais-ugrilaisten kansojen sukupuun haara

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana Venäjä on edennyt huomattavasti demokratisoitumisen tiellä. On aivan ilmeistä, että tverinkarjalaisten olemassaolon ja heidän ongelmiansa käsittelyn ovat – viisikymmenvuotisen unohduksen jälkeen – mahdollistaneet vain Venäjän poliittisen elämän keskeiset muutokset, demokratian kehitys, uudennainen kansallisuuspolitiikka, joka tähtää jokaisen kansan kulttuurin ja kielen kehittämiseen ja pienten kansojen poliittisen ja juridisen turvallisuuden takaamiseen. Demokratian kehittyminen on suonut meille, tverinkarjalaisille, mahdollisuuden ryhtyä elvyttämään kieltämme, perinteitämme ja kulttuuriamme ja tutkimaan omaa historiaamme.

Tärkeitä muutoksia

Nykyään yhteiskunnassa tapahtuu muutoksia, jotka näytävät vähämerkityksisiltä, mutta ovat todellisuudessa tärkeitä. Jokainen ihminen on alkanut tiedostaa siteensä paitsi johonkin kasvottomaan valtioon myös johonkin konkreettiseen kansaan, historiallisella kotiseudullaan asuvien ihmisten kohtaloihin. Valtakunnan duumassa on parastaikaa käsiteltävänä lakialoite valtiollisen kansallisuuspolitiikan perusteista. Valtion tulee luoda olosuhteet, joissa jokainen kansa voisi säilyttää kulttuurinsa ja kielensä, koska jokainen kulttuuri tarjoaa oman mittaamattoman panoksensa, johon sisältyy vuosisatojen ja jopa vuosituhansien viisaus ja kokemus.

Kulttuuri-autonomian tavoitteet

Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuriautonomian perustavoitteena onkin omien esi-isien kielen, kulttuurin, historian ja perinteiden säilyttäminen.

Tverin seudulla syntyi v. 1990 liike, joka tähtäsi tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elvyttämiseen. Asian alullepanijat ja kannattajat kokoavat murunen kerrallaan aineistoa esi-isistään, karjalaista kansanperinnettä, kirjoittavat oppikirjoja, joiden avulla jälkeläisemme voivat opiskel-

Historiaa: tverinkarjalaiset ensimmäisen kerran kesäjuhlien juhlakulkueessa Mannerheimintielle 1995. (kuva: Elina Hatakka).

la karjalan kieltä. Tverin valtionyliopistossa opiskelee kaiken tämän työn jatkajia.

Suurta työtä kielen elvyttämiseksi ja tverinkarjalaisten kulttuurin säilyttämiseksi tehdään kouluissa ja kylien kirjastoissa. Karjalaista kulttuuria vaalitaan myös festivaalien avulla. Tämän vuoden kesäkuussa vietettiin Tverin alueen kansallisten kulttuurien kolmatta festivaalia, johon osallistuvat aktiivisimmin tverinkarjalaisten ohjelmaryhmät – lihoslavlilainen Virzi-yhtye ja lihoslavlilaisen taidekoulun pienten oppilaiden kanteleyhtye.

Lasten hyväksi

Erillisen maininnan ansaitsee Lihoslavlän piirikunnan tverinkarjalaisten autonomiaorganisaatio, jota on johtanut jo kymmenen vuotta A. N. Razumov. Tässä piirikunnassa asuu suurin karjalaisjoukko, noin 60 prosenttia piirikunnan koko väestöstä. Täällä on kohdistettu paljon huomiota lasten parissa tehtävälle työlle. Jo perinteeksi ovat kehkeytyneet karjalaisen lastenkulttuurin festivaalit, joihin osallistuu yli sata koululaista. Näiden festivaalien yhteydessä esitellään lasten piirustuksia ja askartelutöitä sekä karjalaisen keittiön herkkuja. Tällaiset tapahtumat herättävät

lapsissa kiinnostuksen ja halun perehtyä esi-isänsä kieleen ja kulttuuriin.

Lihoslavlän piirikunnan lastenfestivaalit ovat antaneet herätteen vastaaville aluetason festivaaleille, joista ensimmäinen järjestettiin Ruameskoissa 13. huhtikuuta 2002. Aloitteen tästä teki Tverinkarjalaisten alueellinen autonomiaorganisaatio, ja festivaalin järjestelyistä huolehti V. G. Stroganovin johtama Tverin alueen kansanperinnekeskus. Tämä ensimmäinen festivaali oli omistettu Kalevalan kokoajan Elias Lönnrotin syntymän 200-vuotismuistolle. Festivaaliin osallistui kymmenen lapsiryhmää Spirovon, Lihoslavlän, Maksatihan, Rameskin, Vesjegonskin ja Sonkovon piirikunnasta. Esillä oli Kalevala-aiheisten piirustusten näyttely, ja festivaalia esiteltiin kahdessaakin Karielan sanan numerossa. Festivaali oli jälleen uusi todiste siitä, että tverinkarjalaisten kieli on elossa ja että nouseva polvi kykene sen säilyttämään.

Vuonna 2003 tverinkarjalaisten autonomiaorganisaatio valmistautuu kymmenennen suomalais-ugrilaisten kansojen kansainvälisen festivaalin viettoon.

Paljonko on Tverissä karjalaisia?

Tällä hetkellä tverinkarja-

laisten autonomiaorganisaation aluekomitea valmistautuu valtakunnalliseen väestönlaskentaan, joka toimitetaan tämän vuoden lokakuussa. Suoritamme selvityksiä väestön keskuudessa joukkoviestimien välityksellä. Asiaa hoitaa suomalais-ugrilaisten kansojen neuvotte-lukomitean jäsen Anatoli Golovkin.

Odotamme väestönlaskua suurin toivein, sillä se antaa tarkemman tiedon Tverin alueella asuvien karjalaisten lukumäärästä ja antaa samalla mahdollisuuden laatia järkevät suunnitelmat tverinkarjalaisten elämän kehittämiseksi.

Tverinkarjalaiset ovat yksi haara suomalais-ugrilaisten kansojen sukupuussa. Ilman sukulaiskansojemme yhteydenpitoa ja tukea meidän olisi hyvin vaikeata kehittyä. Olemme hyvin kiitolliset Karjalan tasavallalle ja suomalaisille ystävillemme.

Kiitokset auttajille

Tverinkarjalaiset muistelevat hartaudella suomalaista tiedemiestä Pertti Virtarantaa, joka oli myötävaikuttamassa tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elpymiseen 1990-luvun alussa. Erkki Hatakan johtama Tverinkarjalaisten ystävä ry on antanut meille mittaamatonta apua. Mainitun järjestön myötävaikutuksella ja innostamana syntyi TV 1:n dokumenttiohjelma tverinkarjalaisista. Sen ohjasi Arvo Ahlroos. Monet tverinkarjalaiset kansanperinneyhdykset ovat päässeet käymään karjalaisjuhliilla Suomessa. Vuosina 1999 – 2000 laadittiin Tverin maaseudun kehittämisohjelma Helsingin yliopiston tutkijoiden Samuli Koivulan, Ella Karjalaisen, Matti Lehtosen ja Torsti Hyryryläisen johdolla. Siitä on selostus tässä erikoisnumerossa.

Tverinkarjalaiset kuuluvat myös Suomalais-ugrilaisten kansojen maailmanjärjestöön.

ZINAIDA GOLOVKINA
Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuriautonomia aluekomitean puheenjohtaja

Lihoslavlın perinnekouoro esiintymässä Tverin vähemmistökansojen kulttuurijuhlissa toukokuussa 1998. (kuva: Veijo Saloheimo).

Karjalan kielen elvytys ja tverin-karjalaisten kulttuuriautonomia

Tarvitsevatko tverinkarjalaiset karjalan kieltä? Tämä kysymys tulee esille tuon tuostakin milloin lehdistössä, milloin filologien keskuudessa, milloin keskustelussa tuttuja ja ystäviä kanssa.

Kielteistä vastausta perustellaan sillä, että mehän elämme vaikeita aikoja ja karjalaiset ovat muka jo sulautuneet venäjänkieliseen valtäväestöön eivätkä enää puhu omaa kieltään. Mutta karjalan kielipä on Tverin Karjalassa elossa. Monet ihmiset, etenkin kylissä, puhuvat äidinkieltään – ja mikä tärkeintä sitä puhuvat myös nuoret ja lapset.

Karjalan kieli pääsi arvoonsa, kun 1990-luvulla pienille kansoille jälleen suotiin laillinen oikeus elvyttää ja kehittää kulttuuriaan.

Historiallisena virstanpylväänä tverinkarjalaisten tiellä kohti kansallista itsemääräämisoikeutta oli 29. joulukuuta 1990, jolloin päätettiin Tverinkarjalaisten kulttuuriseuran perustamisesta Tverin alueella. Vuonna 1997 tverinkarjalaiset yhtenä ensimmäisistä kansallisuksista loivat uuden kulttuuriautonomialain nojalla tverin-

karjalaisten kansallisen kulttuuriautonomian ja tälle alaostot seitsemään piirikuntaan. Vuonna 2001 perustettiin kaksi osastoa lisää, nimittäin Sonkovan ja Molokovon piirikuntaan.

Kieli on kulttuurin perusta

Tverinkarjalaisten kulttuuriseuran ja Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuriautonomian perustamisen päätavoitteena oli ja on edelleenkin tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin säilyttäminen. Ja jokaisen kulttuurin kulmakivenähän on kieli.

Kulttuuriseuran suunnitelmat olivat melko moninaiset, mutta kaikkein merkittävimpana ja ensiarvoisimpana asiana oli tverinkarjalaisen kirjakielen elvyttäminen. Tätä varten tarvittiin aapinen tverinkarjalan kielellä. Aloitteen tuon aapisen laatimisesta teki akateemikko Pertti Virtaranta, joka esitti asian tverinkarjalaisten kulttuuriseuran puheenjohtajalle Mihail Orloville luvaten julkaisuapua.

”Työ sai minut valtoihinsa niin täysin”, on Mihail Orlov muistellut, ”että istuin sen ää-

ressä yötä päivää ja sain aapisen valmiiksi kirjaimellisesti puolessatoista kuukaudessa. Sitä paitsi olimme hyvässä yhteisymmärryksessä aapisen kuvittajan taiteilija Nikolai Stepanovits Misurovin kanssa. Nyt minusta tuntuu, että olin valmistautunut tähän työhön läpi koko elämäni. On kovin surullista, ettei näitä onnellisia aikoja nähnyt Vasili Aleksejevits Vinogradov, joka oli tverinkarjalaisten kansallisen kulttuurin elvytyksen alullepanija. Hänen muistonsa on innoittanut minuakin omassa työssäni. Mutta sanon vielä: tällä aapisella on hyvin monta tekijää – en pelkästään minä!”

Orlovin aapisesta uuden alku

Aapisen työstäjät, Mihail Orlov ja muut Tverinkarjalaisen kulttuuriseuran jäsenet, päättivät ottaa karjalankielisen kirjoituksen pohjaksi latinalaiset aakkoset, joita oli käytetty oppikirjoissa ja lehdissä 1930-luvulla, mutta nykyaikaistaa niitä hieman. Päätös osoittautikin ajan mittaan oikeaksi.

Orlov toi Suomeen aapisen käsikirjoituksen painatusta varten, ja valmiit kirjat tuotiin Tveriin vuoden 1992 lopulla. Vielä saman vuoden joulukuun 19. päivänä järjestettiin aapisen julkistaminen Orlovin synnyinseudulla Spirovon piiriin Kozlovan kylän koulussa.

Uudesta aapisesta, Bukvarista, tuli pitkän tien alku. Kirja täytti siihen kiinnitettyt suuret toiveet, sillä tämä aapinen juuri auttoi solmimaan uudeleen sukupolvien väliltä katkenneen yhteyden, palauttamaan tärkeimmän kansalta kadonneen rikkauden – sen kirjallisen asun. Näin toteutui siis ensimmäinen vaihe karjalan kirjakielen elvytyksessä. Vuodesta 1993 lähtien on Lihoslavlın, Maksatihin, Rameskin ja Spirovon piirikunnassa seitsemässä koulussa opetettu lapsille vapaaehtoisena aineena äidinkieltä.

Lukukirjaa luetaan jo kouluissa

Seuraavana askeleena oli lukemiston laatiminen. Tähän hankkeeseen Mihail Orlov pyy-

si minut avukseen, mutta hän ei ennättänyt itse toteuttaa suunnitelmaansa. Kirjan laatiminen jäi minun tehtäväkseni. Vaikka olin ihan lapsesta asti hallinnut karjalan puhekielen hyvin, en ollut tottunut sitä kirjoittamaan, joten työn aloittaminen oli melko vaikeata. Vain sen ansiosta, että olin selvillä suomen kieliopista, kykenin kirjoittamaan kirjani ensimmäisen sivun – kertomuksen nimeltä Nagris eli Nauris, jonka käänsin suomen- tverinkarjalaksi sangen vai- vattomasti.

Työni jatkui entistä sujuvammin, kun aloin poimiskella tekstejä lastenkirjoista ja -lehdistä sekä Karjalan tasavallassa ilmestyvästä sanomalehdestä nimeltä Oma muu. Tein käännöksiä venäjältä, suomen- ta, vienankarjalasta ja aunuksenkarjalasta. On mainittava, että kääntäminen aunuksenkarjalasta sujui helpoimmin.

Kirjan käsikirjoitus syntyi melko nopeasti, kuukaudessa, mutta julkaisuasuun saattaminen vei kaksi ja puoli vuotta. Kirjan taittovedös valmistui jälleen akateemikko Pertti Virtarannan aktiivisella myötävaikutuksella Suomessa, mutta kirja julkaistiin nimellä Armaš šana vuonna 1998 Tverissä. Nykyään näitä kahta oppikirjaa, aapista ja lukukirjaa, käytetään kouluissa karjalan kielen alkeisopetuksessa. Kyseisiä kouluja on 16, ja muutamissa niistä karjalan kieli, oppilaiden äidinkieli, kuuluu jo viralliseen opetusohjelmaan.

Karjalan tasavalta on pyynnöstämme antanut meille apua Pekka Zaikovin ja Ljudmila Markianovan laatimilla karjalan kielen oppikirjoilla. Opettajat ovat kokeilleet niitä oppitunneillaan, mutta yleisesti on todettu, että murre-erojen vuoksi niiden käyttö on vaikeata karjalan opiskelussa tverinkarjalaisissa kouluissa. Juuri tämä vahvasti oikeaksi päätöksemme luoda omat oppikirjamme. Tätä tietä olemme jatkaneetkin.

Sanakirja, multimedia ja kielioppi

Vuoden 1994 lopulla Petroskoissa julkaistiin karjalan kielen tveriläismurteiden sanakirja, jonka kokosi Aleksandra Punžina. Tämä tverinkarjalaisille ainutlaatuinen teos, joka sisältää 17 000 sanaa, on ollut perustana tverinkarjalan säilyttämiselle ja elvyttämiseksi. Sen avulla on tarjoutunut harvina-

Mihail Orlov, kansallisen herätyksen edelläkävijä ja aapisen tekijä, oli omistautunut kokonaan karjalaisuuden asialle. Oikealla Pertti Virtaranta, vas. kozlovalainen opettaja Raisa Vasiljeva.

nen mahdollisuus palauttaa elävään puheeseen monia unohtuneita sanoja.

Puhevalmiuden parantamiseksi on Ljudmila Gromova laatinut kulttuurisällöisen multimediakokonaisuuden Aiga paisa i lugie karieläksi. Kyseinen materiaali on syötetty Internetiin. Vielä tänä vuonna tuo materiaalikokonaisuus julkaistaan myös tavanomaisessa painatusmuodossa, ja sitä voidaan käyttää oppimateriaalina erilaisissa oppilaitoksissa.

Ajankohtaisena tehtävänä olisi tverinkarjalan kieliopin työstäminen Pekka Zaikovin laatiman karjalan kieliopin rinnalle.

Autonomiaorganisaatiomme tekee monitahoista suunnitelmallistyötä karjalan kielen kehittämiseksi. Äidinkielen opetus on järjestetty 16 koulussa. Kaikissa kouluissa karjalan kielen opetuksesta huolehtivat sellaiset muiden aineiden opettajat, jotka itse hallitsevat hyvin karjalan puhekielen. Heille järjestetään vuosittain koulutusti-

laisuuksia, joissa ovat mukana asiantuntijat Aleksandra Punžina ja Pekka Zaikov Karjalan tasavallasta, sekä avoimia oppitunteja kokemusten vaihtamiseksi. Lihoslavlina opettajaopistossa koulutetaan karjalankielentaitoisia peruskoulun opettajia. Ensimmäinen opiskelijaerä valmistui vuonna 1999. Tällä hetkellä opiskelee toinen opiskelijaerä, jonka opettajana toimii Petroskoin pedagogisesta yliopistosta valmistunut Jelena Kiskina.

Karjalan Koivu Lihoslavlista on tunnettu ja pidetty kuoro. (kuva: Veijo Saloheimo).

Tällä hetkellä koulutetaan karjalan kielen opettajia Tverin valtionyliopiston filologisessa tiedekunnassa, missä kuuden opiskelijan joukko on erikoistunut karjalan kielen ja kulttuurin opiskeluun. Kyseiselle ryhmälle opetetaan vieraana kieleinä suomea. Tämä on meidän tulevaisuutemme.

Autonomiaorganisaation vakinaisessa palveluksessa toimii karjalankielisen opetuksen pääspesialisti.

Monipuolista julkaisu-toimintaa

Tähän mennessä on ilmestynyt neljä Anatoli Golovkinin laatimaa tverinkarjalaisten historiaa käsittelevää venäjänkielistä oppikirjaa: Prosedsie tse rez veka (1998), Istoriija Tverskoi Karelii (1999, täydennetty painos 2001), Zernova (Jauhinkivet 2000) ja Roždenie karelskoi pismennosti (2000). M. Zykus on laatinut karjalaisia kansallispukuja esittelevän oppikirjan Posobie po karelskomu kostjumu (2001). On julkaistu myös kaunokirjallisuutta: Mihail Orlovin runokokoelma Otkrovenie ja omaleimaisen karjalaisrunoilijan Stanislav Tarasovin runokokoelma Oma randa.

Vuonna 1997 järjestettiin Tverin aluehallinnon, Tverin valtionyliopiston ja Tverinkarjalaisten autonomiaorganisaation toimesta kansainvälinen tiedekonferenssi, jonka teemana oli ”Tverinkarjalaisten historia ja kulttuuri – kehitysnäkymiä”, ja julkaistiin kyseiseen aihepiiriin liittyvä tieteellisten artikkeleiden kokoelma.

Joukkotiedotusta ja elävää kulttuuri

Myös joukkoviestimet näyttelivät valtaosaa tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elvyttämisessä. Vuodesta 1996 on ilmestynyt kerran kuussa sanomalehti Karielan Sana ja lähetetty radio-ohjelmaa otsikolla Tverin Karjala (toimittajana Georgi Orlov). Vuosina 2001–2002 Tverin televisiossa valmistui viisi tverinkarjalaisten nykypäivästä kertovaa televisio-ohjelmaa otsikolla Oma randa.

Tverinkarjalaisten kielen säilyttäminen ja kehitys liittyy kiinteästi kansan kulttuurielämään. Paikkakunnilla, missä tverinkarjalaisia on erityisen paljon, toimii 26 kulttuuritaloa ja kerhoa ja 19 kirjastoa. Karjalaisten elämää esitteleviä muse-

oita on kuusi. Tveriläisen Gorokin kirjaston toimesta on järjestetty säännöllisiä seminaareja, joihin on osallistunut myös suomalaisia asiantuntijoita.

Tverin alueella on perustettu entistä lukuisampia karjalaisen kansanperinteen harrastajien ryhmiä – nykyään niitä on jo 18. Lihoslavlän kulttuuritalon lauluyhtye Virzi, Tverin kaupungissa sijaitsevan alueellisen kulttuurikeskuksen yhtye Karjalan koivu ja Lihoslavlän opettajaopiston yhtye Marjazet tunnetaan paitsi Tverin alueella myös kaukana alueen rajojen ulkopuolella. Ne ovat olleet esiintymässä suomalais-ugrialaisten kansojen yhteisillä festivaaleilla Suomessa, Unkarissa ja Karjalan tasavallassa.

Spirovan taidekoulun ja Lihoslavlän musiikkikoulun puitteissa on perustettu kaksi lasten kanteleryhmää.

Tverinkarjalaisten autonomiaorganisaatio on järjestänyt yhdessä alueen kansanperintekeskusten kanssa viisi alueellista karjalaisen kulttuurin festivaalia ja kaksi alueellista kansallisen kulttuurin festivaalia. Tänä vuonna pidettiin toinen lapsille tarkoitettu karjalaisen kulttuurin festivaali.

Me haluamme säilyttää oman karjalaisen kielimme, elvyttää karjalankielisen kirjalli-

suuden ja välittää sen lapsillemme. Juuri tähän tähtää kaikinainen karjalan kielen opetustoiminta.

Toivon kirjoittavan älymystön yhdistävän ponnistuksensa yhtenäisen karjalaisen kirjakielen luomiseksi murteilla julkaistujen teosten pohjalta.

Haluan on myös osoittaa kiitokseni kaikille, jotka suoraan tai välillisesti, työnsä velvoittamina tai puhtaasti sydämensä halusta osallistuvat tverinkarjalaisten kielen ja kulttuurin elvyttämiseen ja auttavat suojelemaan ja kasvattamaan Tverin mailla tverinkarjalaisten vähälukuista kansaa.

ZOJA TURITSEVA
Tverinkarjalaisten kansallisen kulttuuri-autonomian koulutus-asiantuntija

Tverinkarjalainen kirjallisuus taisteluvuosista uuteen nousuun

Tverinkarjalan kieltä ei ollut kirjallisessa asussa käytännöllisesti katsoen lainkaan ennen vuotta 1930. Ensimmäinen tverinkarjalaisten kielellä ilmestynyt teos oli Matteuksen evankeliumi, jonka olivat kääntäneet v. 1819 Kozlovan kylän pappi G. J. Vvedenski ja Kavin kylän pappi M. A. Zolotinski. Tuo tverinkarjalainen käännös julkaistiin kyrillisin kirjaimin v. 1820 Pietarissa. Samojen pappien laatima Markuksen evankeliumin käännös ei tullut koskaan painetuksi.

Vuonna 1887 opettaja Anastasija Tolmatsevskaja Bežetskin kihlakunnan Nikolskoje-Tutsevskojen kylästä laati kyrillisin kirjaimin karjalaisvenäläisen aapisen. Aapisen laatija oli turvautunut työssään tohtori Arvid Genetzin tekemään suomen kielioppiin.

Karjalan kielellä opetusta lähes 200 koulussa

Latinalaiseen kirjaimistoon pohjautuvan tverinkarjalaisen kirjakielen perustajina olivat tverinkarjalaiset Aleksandra Aleksejevna Miloradova ja Aleksei Antonovits Beljakov. Neuvostoliiton valituskomisariaatin kansallisuusasiain komitea antoi A. A. Miloradovalle tehtäväksi laatia latinalaiseen kirjaimistoon pohjautuva karjalainen kirjaimisto, julkaista lukemistomateriaalia sisältävä aapinen ja suunnitella äidinkielen opetusohjelma. Tehtävän saaja tarttui toimeen, työsti kirjaimiston ja laati aapisen. Helmikuun 1. päivänä 1931 ilmestyi ensimmäinen Kolhozoin puoleh-nimisen sanomalehden numero latinalaisin kirjaimin

painettuna. Lehden toimittajana oli A. A. Beljakov. Tätä karjalankielistä sanomalehteä julkaistiin huhtikuuhun 1933.

Huhtikuun 25. päivänä 1931 Moskovassa pidettiin Neuvostoliiton toimeenpanevan keskuskomitean alaisen kansallisuusneuvoston puhemiestien kokous, jossa käsiteltiin karjalan kielen kysymyksiä. Karjalan tasavallan puolueorganisaation pääsihteeri Kustaa Rovio vastusti jyrkästi karjalan kirjakielen luomista. Hänen kantaansa vastusti puolestaan tverinkarjalaisten edustaja A. A. Beljakov. Kokous päättikin ryhtyä kehittämään tverinkarjalaisten kirjakieltä.

Syyskuun 1. päivästä 1932 karjalan kieltä alettiin opettaa Tverin alueella 181 koulussa. Karjalan kieltä opetettiin samanaikaisesti noin 14 000 kar-

jalaiselle koululaiselle. Kaiken lisäksi karjalan kieltä opetettiin ensiluokkalaisille peräti 12 tuntia viikossa eikä venäjää vielä ensimmäisellä luokalla lainkaan. Toisella luokalla karjalaa opetettiin kuusi tuntia ja venäjää seitsemän tuntia viikossa. Karjalan kieltä opetettiin äidinkielenä seitsemänteen luokkaan asti. Lihoslavlän karjalainen opettajaopisto, joka oli aloittanut toimintansa 11. heinäkuuta 1930, valmensi opettajia karjalaisille kouluille.

Kyrillisillä kirjaimilla karjalaa?

Heinäkuun 9. päivänä 1937 Tverin alueella muodostettiin karjalaisten kansallinen piiri. Kahden kuukauden päästä, 8. syyskuuta 1937, Neuvostoliiton

yleisvenäläisen toimeenpanevan komitean puheenjohtajisto määrsi karjalan kielessä käytettäväksi kyrillistä kirjaimistoa. Kyseisen komitean puheenjohtajana toimi tuolloin tveriläissyntyinen Mihail I. Kalinin ja sihteerinä A. F. Gorkin, kotoisin karjalaisesta Ruameskoin kylästä. Tuohon mennessä karjalan kielellä oli julkaistu yhteensä yli sata erilaista kirjaa.

Karjalan kielen tieteellisten viljelijöiden kohtalo muodostui kuitenkin traagiseksi. Vuoden 1938 tammi-helmikuussa vangittiin D. V. Bubrih, A. A. Beljakov sekä karjalankielisen sanomalehden toimittaja I. J. Lebedev. Karjalaisia vastaan tekaistiin oikeusjuttu, jonka varjolla vangittiin 139 henkilöä, joista kuusi kuoli vankilassa. Karjalaisten miehekkyyden ja lujatahtoisuuden ansiosta oikeusjuttu keskeytettiin 28. toukokuuta 1940. Stalinin vainojen vuosina tämä oli ainoa kerta, kun oikeusjutusta luovuttiin ja vangitut säästyivät teloitustuomiolta. Siirtyminen latinalaisista kirjaimista kyrillisiin karjalaisessa kirjallisuudessa osoittautui yritykseksi tuhota koko tuo kirjallisuus.

Koettelemuksista huolimatta karjalan kieli ei kuollut. Se jatkoi olemassaoloaan kotoisena viestintävälineenä yli viisi vuosikymmentä. Sitä kehittivät asian harrastajina A. V. Punžina, G. N. Makarov ja N. V. Manžin sekä tieteen edustajina suomalaiset Pertti Virtaranta ja Veijo Saloheimo.

Karjalan kielen aktiivinen elvytys alkoi uudestaan poliit-

tisen tilanteen muuttuessa Venäjällä 1900-luvun lopulla. Tämän seurauksena julkaistiin Aleksandra Punžinan toimittama karjalan kielen tveriläismurteiden sanakirja, Mihail Orlovin laatima aapinen ja Zoja Turitsevan laatima lukukirja Armas sana. Vuodesta 1996 lähtien on julkaistu sanomalehteä Karielan Šana, jonka nykyisen toimittajana on Ljudmila Goromova. Tällä hetkellä

karjalan kieltä opetetaan Tverin alueella kuuden piirikunnan 16 koulussa, Lihoslavlilin opettajainopistossa sekä Tverin valtionyliopiston filologisessa tiedekunnassa. Opetussuunnitelmaan on sisällytetty nyt ensi kertaa myös Tverin Karjalan historia.

Jokaista kansaa voi verrata puuhun. Puun juuret ovat kansan historia, runko on sen kieli, oksat ovat kulttuuri, perin-

teet, tavat ja elämäntapa ja lehdet ovat ihmiset. Vainon ja unoituksen vuodet eivät tuhonneet tverinkarjalaisten kieltä, ja sen uusi kehitys alkoi 1900-luvun lopussa. Uskon hartaasti, ettei karjalan kieli kuole alkaneella vuosisadalla-kaan.

ANATOLI N. GOLOVKIN
Suomalais-ugrialaisten kansojen
neuvottelukomitean jäsen

OMA KIELI

Mivn kodikielena on karielan kieli. Že on ülen šoma kieli. Miän küläššä tällä kielellä paissah monet vuožišadat. Koissa müö kaikin pagizemma karielakši. Miän buabo tiedäv äijän šuarnua da virtä. Talvella pitkinä ildoina hiän šanelov meilä šuarnoida da viržilöida, da endizeh vanhah eländäh näh. Müö, hänen vunukat, šuačemma kuunnella. Mivn nuorembi čikko Aña tože pagizov karielakši. Mie ožutiin hänellä karielan kielen bukvat i hiän nüt jo lugov bukvarie müöt šanoida. Školašša müö opaššumma kirjuttamah i lugomah omalla kielellä. Mie ülen šuačen karielan kieldä.

Tšökkeliön kylän tsasouna

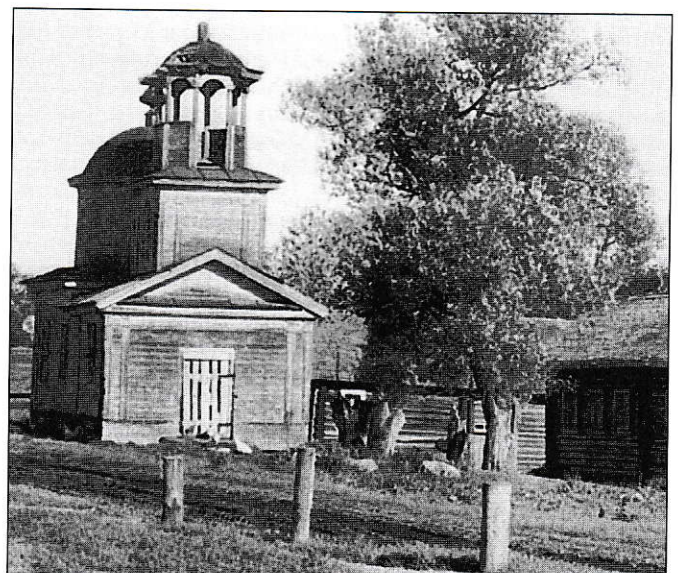
Miän kyläššä on tsasouna, ei rua, on salvattu. Šaneldih sto sih aigah, voinan aigah oli preda työnnetty Tšilakosta Jaku. Hiän luadi tsasounah kolhozan praulenjan. Šielä tsasounan siämessä oldih znuamenien dubinat. Zen znuamenien dubinat otettih kegoš šelloksi. Ldjattih heinäkevon. Nouži hatakko, ka kuin ei-šuari tuutša i ozai strelalla žen kevon – i kego palo srazu.

Šiidä praulenja otettih pois toish huonehukseh i šiidä suat tsasouna salvattih i niin hiän kattšomatta i šezou. A nyt jo

naverno zavediu hapata. Oli kolkone, šielä kello seizo. Ymbäri oli raudane ogruada. (Ivan Vasiljevits Iljin, Puašinkoin kylä/PV)

Selityksiä:

preda = kolhoosin puheenjohtaja, praulenja = kolhoosin toimisto, znuamenien dubinat = kirkkolippujen tangot, heinäkego, kevon = heinäkeko, hatakko; tuutša = pilvi; ukkospilvi, strela = salama, srazu = heti, zavediu = alkaa, kolkone = kellotapuli, ogruada = aita.

Suomessa runsaasti tverinkarjalan aineistoja – mutta missä tutkijat?

Tverinkarjalaisten perinnettä ja kieltä on kerätty jo 1800-luvulta lähtien, mutta koskaan ei tutkijoita Suomessa – eikä muuallakaan – ole ollut runsaasti. Pirjo Uino kirjoitti Karjalan Heimon edellisessä Tverin teemanumerossa suomalaisista Tverissä liikkuneista perinteen ja kielen kerääjistä (9-10/1998 s. 149). Hän mainitsi, kuinka D.E.Europaeus oli pettynyt, kun ei löytänyt Tveristä eppistä runoutta, kuinka kansatieteilijä Theodor Schvindt yhdessä Ilioni Olssonin kanssa sai jo paremman saaliin ja kuinka Vihtori Alava ja Kusti Karjalainen yhteisellä matkallaan 1895 keräsivät melkoiset perinne- ja kielenaineskokoelmat.

Kusti Karjalaisen noin 10 000 arkistolipun kokoelma on tärkeä osa Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa tehtävän kuusiosaisen Karjalan kielen sanakirjan aineistoa. Toinen sanakirjaan otettava, selvästi monipuolisempi ja laajempi kokoelma on Johannes Kujolan vuosina 1912 ja 1913 keräämä 14 500 arkistolipun aineisto.

Virtarannat uranuurtajina

Vuosikymmenten tauon jälkeen pääsivät Pertti ja Helmi Virtaranta Tverin maille kieltä keräämään. Ensimmäisen kerran tämä onnistui v. 1957, ja jo silloin heillä oli apunaan nauhuri murteen tallennuksessa. Viiden varsinaisen kielenkeruumatkan lisäksi Pertti Virtaranta kävi Tverissä muissa tehtävissä useita kertoja samalla kuitenkin kahden merkintöjä kielestä. Kolmannen huomattavan tverinkarjalan aineiston Karjalan kielen sanakirjan kokoelmissa muodostaa Virtarantojen varovasti arvioiden yli 8 000 arkistolipun aines; lisäksi aineistoa olisi vielä runsaasti poimittavissa murrenäyttekirjoista ja nauhoitteista. Tutkimuskeskuksen nauhoitearkistossa on nauhoitteita Tverin Karjalasta yli 260 tuntia, joista suurin osa on Virtarantojen nauhoittamaa.

Tverinkarjalaa 1990-luvun tutkimuksissa

Mainitsen tässä ne kielen-

Aleksandra Punžina ja Marja Torikka haastattelevat Puasinkoin kylässä Tatjana Aleksandrovna Gavrilovaa. (kuva: Raija Koponen)

tutkimuksen kannalta merkittävät teokset tai artikkelit, jotka ovat ilmestyneet Suomessa edellisen teemanumeron jälkeen tai jotka eivät silloin tulleet esitellyksi. Vuonna 1989 julkaistiin virolaisen, Suomessa lehtorina työskennelleen Tiit Kukkin pienen kirja ”Vesjegonskin karjalaisen tsastuskoja”. Helmi ja Pertti Virtarannan teos ”Karjalan kieltä ja kansankulttuuria” on vuodelta 1990. Siinä on näytetty ainoastaan yhden kylän, Puasinkoin, murteesta, mutta se sisältää lisäksi suomennokset sekä kuvauksen Puasinkoin karjalan murrepiirteistä.

Tärkeä lisä murretekstikirjallisuuteen on myös Matti Jeskanen ja petroskoilaisen Vladimir Rjagojevin yhdessä toimittama tekstikokoelma ”Näytettä karjalan kielestä I. Karjalan tasavallan ja Sisä-Venäjän karjalaismurteet” (Joensuu–Petroskoi 1994), jonka tverin tekstit ovat Aleksandra Punžinan – tverinkarjalan sanakirjan (1994) tekijän – keräämiä.

Karjalan Tiedekeskuksen ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen yhteistyönä julkaistiin vuonna 1997 ”Karjalan kielen murrekartasto”, jonka tekijöitä ovat D. V. Bubrih, A. A. Beljakov ja A. V. Punžina (toim. Leena Sarvas). Teoksessa

on julkaistu Aleksandra Punžinan laatimat tverinkarjalan murrekartat. Näiden karttojen pohjalta on Kalevi Wiik hahmotellut Tverin murrerajoja kvantitatiivisen analyysin avulla käsikirjoituksessaan ”Karjalan dialektometriikka” (1998).

Tärkeä on myös Anneli Sarhimaan ja Lea Siilinin tekemä pieni tutkimus vuodelta 1994: ”Pasportas on kirjutettu mie olen karjalan’e” (teoksessa ”Kahden Karjalan välillä, kahden riikin riitamaalla”, toim. Tapio Hämynen).

Tässä yhteydessä haluan vielä mainita virolaisen tutkijan Jaan Öispuun, joka on tutkinut ansiokkaasti Tverin karjalaismurteita (hänen tutkimuksensa on julkaistu Tallinnassa 1994 ja 1995).

Aineistoa olisi monenlaisiin tutkimuksiin

Tarton Fennougristikongressiin v. 2000 tekivät Karjalan kielen sanakirjan toimittajat Leena Joki ja Marja Torikka pienen kartoituksen siitä, mitä kaikkea sanakirjan tverin aineisto (yhteensä siis yli 30 000 arkistolippua) voisi kertoa tverinkarjalaisen alkuperästä tai kielen muuttamisesta (”Tverin karjalaismur-

teiden aineistot ja tutkimus”).

Kerättävä sanasto valittiin Virtarantojen aineistosta ja sitä verrattiin niihin tietoihin, joita Johannes Kujola oli kerännyt runsaat puoli vuosisataa aikaisemmin samoista kylistä, ts. kerättiin Virtarannan ja Kujolan yhteisten kylien yhteinen sanasto. Tuloksena oli lähes 1 000 sanatietoa, joiden perusteella tehtiin joitakin päätelmiä ja havaittiin ennen kaikkea, että sanakirjan tverinkarjalan lipustossa on arvaamattoman paljon ainesta monenlaiseen tutkimukseen.

Televisiokin kielentutkijan apuneuvona

Televisio on tuonut ns. suuren yleisön tietoisuuteen Tverin alueen karjalaiset ensin vuonna 1984 kuvatussa dokumentissa ”Kaukaiset karjalaiset, tverinkarjalaiset” (TV-ohjelma 2 ja Gosteleradio), jossa Pertti Virtaranta oli oppaana. Runsaat kymmenen vuotta myöhemmin oli Arvo Ahlroos kuvausryhmineen Virtarannan jalanjäljillä, oppaana oli hänellä Tverin hyvin tunteva Matti Jeskanen. Puolentoista vuoden ja kolmen matkan tulokset esitettiin kahtena tunnin mittaisena doku-

menttina televisiossa pääsiäisen aikaan vuonna 1999: "Tunte-maton Tverin Karjala" ja "Tve-rin kyynel ei kuivu". Kolmas televisiossa esitetty filmi on Helsingin yliopiston ja Koti-maisten kielten tutkimuskes-kuksen yhteistyönä tehty Väi-nölän lapset -sarjaan liittyvä dokumentti tverinkarjalaisista (1999). Arvo Ahlroosin mahta-va materiaali (n. 60 tuntia videonauhaa suomenkoksineen) on tutkijoiden käytettävissä Kotimaisten kielten tutkimus-keskuksessa.

Onko karjalan kieli muuttunut aikojen saatossa?

Artikkelissaan Grigori Makarovista Pertti Virtaranta on todennut, että 1800-luvun alku-puolella kozlovalaisen papin laatimien Matteuksen ja Mar-kuksen evankeliumien käännösten kieli eroaa vain vähän hänen omien muistiinpanojen-sa kielestä: "Kozlovan karjala ei siis puolessatoistasadassa vuodessa ole muuttunut juuri lainkaan" (Kalevalaseuran vuosikirja 1973). 1990-luvulla Tverissä tutkimusmatkalla olleet Anneli Sarhimaa ja Lea Siilin toteavat kuitenkin, että nykypuhekieli poikkeaa huomattavasti Virtarantojen tallen-tamasta kielimuodosta. "Um-mikkokarjalaisia ei Tverin alueella enää ole, vaan kaikki kar-jalan taitajat puhuvat nykyään enemmän tai vähemmän myös venäjää. -- Karjalaisien nykyi-sin puhuma kieli on ilmiselvästi venäjän vaikutuksen läpitun-kema sekakieli." Mitkä syyt sel-littävät näin suuren muutok-sen? Yksi syy, mutta varmasti vähäisin, on se, että Virtaranta on haastatellut ns. puhtaan kar-jalan puhujia ja Sarhimaa ja Siilin ovat tutkineet ennen kaikkea kaksikielisyyttä.

Tverinkarjalan tutkimiseen on siis aineistoa paljon: sanakirjoissa, murretekstikirjoissa, arkistolipuissa, nauhoitteissa, videonauhoissa. Mutta missä ovat tutkijat? Tiedossani ei ole, että kukaan Suomessa tutkisi tällä hetkellä tverinkarjalaa. Grigori Makarov on jo vuonna 1963 sanonut: "Tveriläismurteiden tarkka luonnehdinta ja erojen ja syiden selvitys on tulevaisuuden asia." Toivottavasti tulevaisuus ei ole sama kuin ikuisuus.

MARJA TORIKKA
Karjalan kielen sanakirjan
toimitussihteeri
Kotimaisten kielten
tutkimuskeskus

Kylvämättä ei kasva

Tämän vuoden syyskuussa sanomalehti Kari-rielan Sana täytti kuusi vuotta. Moinen ajanjakso ei näytä kovinkaan pitkältä, mutta sen kuluessa on lujittunut Tverinkarjalaisen kansallinen kult-tuuriautonomia, suomalais-ugrilaisessa maailmas-sa on tultu tuntemaan tverinkarjalaiset ja heidät on tunnustettu yhdeksi Venäjän alueen alkuperäis-kansoista. Monet karjalaisista ovat ensi kertaa saa-neet tietoa esi-isiensä historiasta juuri lehtemme sivuilta. Monille aikuisille lehti on ollut ainoana mahdollisuutena ylläpitää ja parantaa oman äidin-kielensä taitoa, lukea karjalan kielellä.

Ensimmäiset karjalankieliset sanomalehdet Tverin alueella alkoivat ilmestyä v. 1931. Tol-matsun kirkonkylässä julkaistiin lehteä nimeltä Karielan Toži ja Lihoslavlın kaupungissa lehteä Kolhozoin Puoleh. Karjalan kirjakielen pohjak-si otettiin latinalainen aakkosto. Lehdissä jul-kaistiin omia alkuperäisiä artikkeleita, aloittelevien runoilijoiden runoja sekä käännöksiä.

Kuitenkin sen jälkeen kun Karjalaisien kan-sallinen piiri lopetettiin helmikuussa 1939, mai-nittujen lehtien työntekijät A. A. Beljakov, V. I. Fjodorov, I. J. Lebedev, F. F. Smirnov, V. I. Vol-kov ja monia muita vangittiin niin sanotussa kar-jalaisjutussa.

Karjalankielistä julkaisutoimintaa ei sallittu kokonaiseen 50 vuoteen, mutta vuonna 1993 ve-näjänkielisessä tveriläisessä sanomalehdessä ni-meltä Vetše Tveri ilmestyi sivu karjalan kielel-lä. Ensimmäinen askel oli otettu. Kolmen vuo-den kuluttua, v. 1996, alkoi ilmestyä itsenäinen karjalankielinen sanomalehti Karielan Sana.

Koko kuusivuotisen historiansa ajan Karielan Sana on ilmestynyt säännöllisesti. Lehteä rakas-tetaan ja odotetaan erityisesti karjalaiskylissä, joissa karjalan kieli on yhä elossa.

Karielan Sanan tärkeimpänä tehtävänä on herättää kiinnostusta omaa kieltä ja kulttuuria kohtaan, kertoa kansallisen kulttuuriautonomian ja suomalais-ugrilaisen maailman tapahtumista, tutustuttaa lukijat kansan kulttuuriin ja historiaan. Lehdessä julkaistaan jatkuvasti aineistoa tverinkarjalaisien ja suomalais-ugrilaisien kan-sojen tärkeistä tapahtumista: artikkeleita kulttuurifestivaaleista, suomalais-karjalaisesta yhteis-projektista "Tverin kylä", suomalais-ugrilaisien kansojen kongresseista, karjalaisien kesäjuhlist-a Suomessa yms.

Lehdelle on muodostunut vakituinen lukija-ja avustajakunta. Karjalaksi meille kirjoittavat niin koululaiset kuin jo 1930-luvulla kieleltä opiske-elleet vanhukset. Lukijoilta tulee usein kirjoit-ta ja kommentteja lehden kirjoituksista.

Uusia yhteyksiä lehden kautta

Muuan kiinnostava lukijakirje tuli eräältä A. Ivanovalta, joka on syntynyt Tolmatsussa ja joka asuu nykyään Pihkovan alueella. Karielan Sanaa tälle naiselle lähettää Tolmatsun kyläkirjasto. Erästä lehden numerosta hän luki suomalaisen tutkijan Vihtori Alavan muistelmia käynnistään Tolmatsussa v. 1895 ja huomasi maininnan siitä, kuinka Alava oli asunut Tolmatsussa kyytimies Jakov Orlovin luona ja ystäväystynyt perheen Jür-gi-poikaan. Tuo Jakov Orlov oli lukijan isoisä ja Jür-gi lukijan setä. A. Ivanova kirjoitti liikuttavia muistelmia ukin perheestä ja senaikaisesta elä-mästä. Näin syntyi uudelleen yhteys eri aikakau-

sien välille ja kosketus konkreettisen ihmisen menneisyyteen. Tämä on hyvin arvokasta.

Smolenskin alueella asuva nuorimies nimeltä A. Bulkin kävi kesällä kotikylässään Kljut-ševoilla ja keräsi kiinnostavan historiallisen ai-neiston, joka myös julkaistiin lehdessämme. Za-luuzinan koulun oppilas Sergei Smirnov lähetti lehdelle hienon kertomuksen kylästä, jossa hä-nen isovanhempansa olivat asuneet, mutta jota ei enää ole. Tällaiset kirjeet osoittavat, että nuor-issossa on herännyt kiinnostus omia juuriaan koh-taan. Kanssamme tekevät aktiivista yhteistyötä myös Tverin yliopistossa opiskelevat karjalan kirjakielen kehityksen jatkajat.

Runoutta ja kirjallisuutta

Lehdessä julkaistaan käännöksiä, runoja ja tai-deproosaa karjalan kielellä. Erityisen maininnan ansaitsevat tuotteliaan ja innoittavan Stanislav Tarasovin runot, joita syntyy tekijältään sekä lapsille että aikuisille. Tarasovin runoissa on ilmeikkäitä kuvia nykyajan karjalaisista kylistä, mietteitä äi-dinkielen kohtalosta, hauskoja lastenloruja.

Tässä näytteeksi loppusäkeet tunnelmallises-ta runosta Syksyinen kylä:

*Igävä ilda – valgiella lähet,
et kergie kačautua, – üöhüine ennätti.
Küläzet nütten ollah kuin kakšozet,
talveksi hengie külässä vähä.
Lehtüzet puvsta kuin koista lapsuzet,
küläzen juvret vuottamah jiahäh.*

Tarasov on kokeillut taitojaan myös proosan saralla kertomuksellaan Kyneleet, joka on saan-run runsaasti hyviä arvosteluja.

Mielenkiintoisia artikkeleita kirjoittaa usein myös Tolmatsun kirjaston työntekijä T.A. Dani-lova. Hän kirjoittaa venäjäksi, mutta kertoo oman maansa historiasta, karjalaisesta kulttuur-ist ja kirjaston tapahtumista. Kirjasto tekee arvokasta työtä karjalan kielen ja kulttuurin säilyt-tämiseksi.

Karielan Sanan merkitys on nykyään erittäin suuri. Lehti on tärkein väline tverinkarjalaisen kirjakielen kehittämiseksi ja tverinkarjalaisien omakielisen yhteydenpidon ja kulttuurielämän laajentamisessa. Tämän lisäksi lehdellä on myös opetustehtävä, sillä sitä käytetään laajasti äidin-kielen tunneilla tekstimateriaalina. Monipuoli-nen aineisto herättää karjalaisissa kiinnostusta omaa kulttuuriaan, historiaansa ja kieltään koh-taan, kohottaa heidän kansallistunnettaan ja tu-levaisuudenuskoaan.

Sydämellinen kiitos Tverinkarjalaisien ystä-ville, Castrén-seuralle, Karjalan Säätiölle, Kar-jalan Sivistysseuralle sekä muille Suomessa toi-miville kulttuurijärjestöille, jotka ovat antaneet apua lehdellemme.

LJUDMILA GROMOVA
Karielan Sana –
lehden toimittaja

**KARIELAN
SANA**
Tverin karjalain
autonomian
lehti

Projektin osanottajat työskentelivät neljä tiivistä viikkoa yhdessä, kolme Lihoslavlissa ja yhden Suomessa. Välillä toteutettiin opittuja asioita omilla kylissä.

KYLY KYLIÄ KEHITTÄMÄSSÄ

Kokemuksia Tverin alueen kylien kehittämisestä

Kiinnostus Tverin Karjalaa kohtaan Helsingin yliopiston piirissä syntyi 1990-luvun puolivälissä tehtyjen kulttuuri- ja tutustumismatkojen ansiosta. Tuntumaton Tverin Karjala – ja toisaalta myös niin tuttu – herätti keskustelun suomalaisten kokemusten ja suomalaisen kylien kehittämismallin soveltamismahdollisuuksista toisissa olosuhteissa. Konkreettiseksi hankkeeksi ajatukset muokattiin vuonna 1999, haettiin – ja saatiin – rahoitus Tacis Bistro – ohjelmasta.

Projekti kesti sallitut 9 kuukautta ja kokonaisrahoitus oli noin 99.000 €. Projektia hallinnoi Helsingin yliopiston Aikuiskoulutuskeskuksen Kotkan yksikkö, keskeiset sisällönasiantuntijat olivat FT **Torsti Hyryläinen** maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksesta Mikkelistä sekä VTM **Matti Lehtonen** Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmeniasta. Projekti

pohjautui paitsi suomalaisiin kokemuksiin ja malleihin myös tehdyn tutustumis- ja suunnittelumatkan aikana saatuihin tietoihin ja havaintoihin.

Projektin suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvat alusta lähtien myös paikalliset tahot; Tverinkarjalaisten kulttuuriautonomiasta **Zinaida Golovkina** ja **Zoja Turitševa**, joiden avulla luotiin yhteydet kyliin ja kyläläisiin ja jotka hoitivat paikan päällä kaikki käytännön järjestelyt. Tverin oblastin varakuvernööri **Anatoli Golovkinin** kautta saatiin projektille oblastin hallinnon tuki sekä luotiin yhteydet mukaan tulevien piirien hallintoihin. Projektin koulutusjaksojen toteutuspaikka oli Lihoslavlissa opettajaopisto, jonka rehtori **Alla Kopaliani** henkilökuntineen osallistui aktiivisesti sekä suunnitteluun että koulutukseen tavoitteenaan luoda opiston koulutusohjelmaan erityinen kylänkehittäjän

erikoistumislinja. Opistosta projektin toteutukseen osallistui 10 opiskelijaa.

Kylissä oli osaamista ja voimavaroja

Keskeinen tavoite oli muuttaa karjalais- ja muiden alueen kylien näivettymiskehitys. Kolhoosit, sovhoosit ja neuvostoaikaiset tuotantolaitokset olivat romahtaneet ja elättivät vain enää murto-osan aikaisemmasta työvoimasta. Kylissä oli kuitenkin potentiaalia; osaamista, aktiivisia ihmisiä ja ennen kaikkea tahtoa säilyttää kylät ja ainutlaatuinen karjalaiskulttuuri kylissä. Tälle tahdolle muuttaa asioita ja olemassa oleville resursseille projekti lopulta rakentui. Projektiin valittiin viidestä piiristä 10 kylää, joiden elinmahdollisuudet todettiin hyviksi – siis kylissä oli riittävästi työikäistä väestöä, toimiva jul-

kinen sektori (koulut, kirjastot jne.) sekä joko jo alkanutta yritystoimintaa tai suunnitteilla olevia yritysideoita. Lisäksi yhtenä valintakriteerinä oli, että karjalainen kulttuuri ja karjalan kieli olivat säilyneet elävänä venäläisen kulttuurin ja kielen rinnalla. Kaikkiaan kyläläisiä projektiin osallistui 20, joiden vastuulla oli koota toimintaan mukaan mahdollisimman moni oman kyläpiiriin asukas.

Projektiin osallistuivat Timoshkinon, Seltsin, Trestnan, Nikolskojen, Nikulinon, Kozlovan, Aljoshinin, Tolmatšin, Stuanun ja Zalazinon kyläpiirit.

Projektin keskeiset periaatteet olivat 1) kylien elinvoima kasvaa kokonaisvaltaisella kehittämisoitteella ja yhteistyöllä 2) yrittäjyyttä ja yhteisöllisyyttä kehitetään yhdenaikaisesti ja 3) käytännön tekeminen ja suunnitteleminen ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Näiden periaatteiden ympärille rakennettiin kehit-

tämishjelma, johon sisältyi tiivistä opiskelua sekä käytännön toimintaa kylissä. Jokaisella kylänkehittäjäryhmällä oli velvollisuus viedä tietoa projektista kylään, herättää innostusta oman kylän kehittämiseen sekä koota ympärilleen ryhmiä, joilla oli vastuu toimintojen etenemisestä.

Kyliä kehittäminen toteutettiin prosessina, johon kuului neljä vaihetta. Vaiheittain etenevän prosessin avulla pyrittiin itseluottamuksen kasvuun, joka vaikuttaisi kylien elinkeinojen ja elinvoiman vahvistumiseen ja oman, Tverin alueelle sopivan kehittämismallin syntymiseen. Projektin aikana laadittiin kylistä voimavarakartoitukset – käytiin läpi luontoon, rakennettuun ympäristöön, osaamiseen ja sosiaalisiin voimavaroihin liittyvät resurssit ja mietittiin niiden käyttömahdollisuuksia, opeteltiin yhteismenestymisen periaatteita: luottamuksen rakentamista, vuorovaikutteisuutta, luovuutta, konkretisoimista, toisten kuuntelemista ja tiedon jakamista sekä huumorin voimaa motiivin säilyttämiseksi.

Tverin malli ja kyläkohtaiset suunnitelmat

Lopputuloksena syntyi kylien kehittämiseksi ”Tverin malli”, eli BUTS-ohjelma, kuten osanottajat itse mallinsa nimesivät, sekä kymmenen huolella valmisteltua kyläsuunnitelmaa, jotka oli projektin aikana suunniteltu yhdessä kyläläisten kanssa. Suunnitteluprosessissa käytettiin hyväksi projektin aikana opittua, tehtyjä voimavarakartoituksia sekä kyläläisiltä kerättyjä ideoita. Oman lisänsä toivat vielä Suomen-vierailun aikana saadut kokemukset suomalaisten kylien kehittämistoiminnasta. Myös Lihoslavlina opettajaopistoon kehitettiin oma kylien kehittämisen erikoistumisohjelma työkaluksi tuleville kyläkoulujen opettajille.

Kyliä kehittämissuunnitelmat pitivät sisällään tuotannon, erityisesti maidon, lihan, pellavan viljelyn ja puunjalostuksen elvyttämistä, mutta myös kylien henkisen ja hengellisen elämän vireyttämistä. Tärkeiksi koettiin myös kylien kunnostaminen, kirkkojen korjaaminen sekä ympäristökysymysten hoitaminen. Projektin aikana oli opittu myös luonnon resurssien merkitys, suunnitelmia luonnonmarjojen ja sienten keräilyä ja jalostuksesta oli useas-
sa kylässä.

Projektin vetäjät, Torsti Hyyryläinen, Matti Lehtonen ja Ella Karjalainen neuvottelutauolla.

Myönteistä seuranta-seminaarissa

Vuosi projektin päättymisestä järjestettiin seurantaseminaari, jossa todettiin aktiivisuuden ja oma-aloitteisuuden kasvaneen kylissä. Useita pieniä ja vähän suurempia hankkeita oli saatu alulle, vaikka hankkeiden rahoitus tuottaakin ongelmia. Myönteiseksi muutoksiksi koettiin kylien sisällä yhteistyön ja luottamuksen ilmapiirin paraneminen sekä kyläläisten kiinnostus koulutukseen. Erityisesti nuorten aktiivisuus, oma-aloitteisuus, vastuuntunto ja itseluottamus olivat kasvaneet. Projektiin osallistuneet olivat myös oppineet analysoimaan onnistumisia ja epäonnistumisia sekä niiden syitä. Perustoimeentulon tuo edelleen maidon ja/tai lihan tuotanto, mutta pellavan viljelynkin on alkanut elpyä, samoin uudenlaisen yritystoiminnan idut mm. matkailussa ja pienteollisuudessa.

Projektin onnistumiseen vaikuttivat monet asiat: aito innostus ja kiinnostus Tverin alueen kyliin, Torstin ja Matin osaaminen, hyvät taustavoimat – **Matti Jeskanen** erinomaisena kulttuuritulkkinä ja **Toivo Väisänen** uupumattomana tulkkinä vaikeiden termien ja käsitteiden maailmassa – sekä lämmin luottamuksen tunnelma, joka oli aistittavissa mm. projektin päätösjuhlassa kesäkuussa 2000.

ELLA KARJALAINEN

Päättäjäisjuhlaan osallistuivat Tverin oblastin varamaaherra Anatoli Golovkin (kesk.) sekä Suomen Moskovan suurlähettiläs Markus Lyrä.

Tverin Karjalan sananlaskuja

Seuraavat sananlaskut on poimittu akateemikko Pertti Virtarannan teoksesta ”Karjalan kieltä ja kansankulttuuria I”. Sananlaskut Virtaranta kertoo kirjoittaneensa Dunja ja Vanja Iljiniltä Puasinkoissa. – Tähän valitut sananlaskut ovat sanastoltaan niin helppoja, etteivät ne kaivanne selityksiä.

- Brihua myöti suapka piässä.
- Denga ei jogohizella pyzy.
- Kellä on kieli libie, sillä on eliä kebie.
- Linnassa on kaikki hinnassa.
- Naista da lasta et et vitsatta elätä.
- Oma da soma – vieras da tuhma.
- Jogohizella on yksi piä olgupäillä.
- Siännyt, siännyt i da kiännyt.
- Tyhjä värtsi seizuallah ei pyzy.
- Luun lässä liha on magiemi.
- Itsieh ei katso, a muista vigua nägöy.
- Dengalla ozua et ossa.

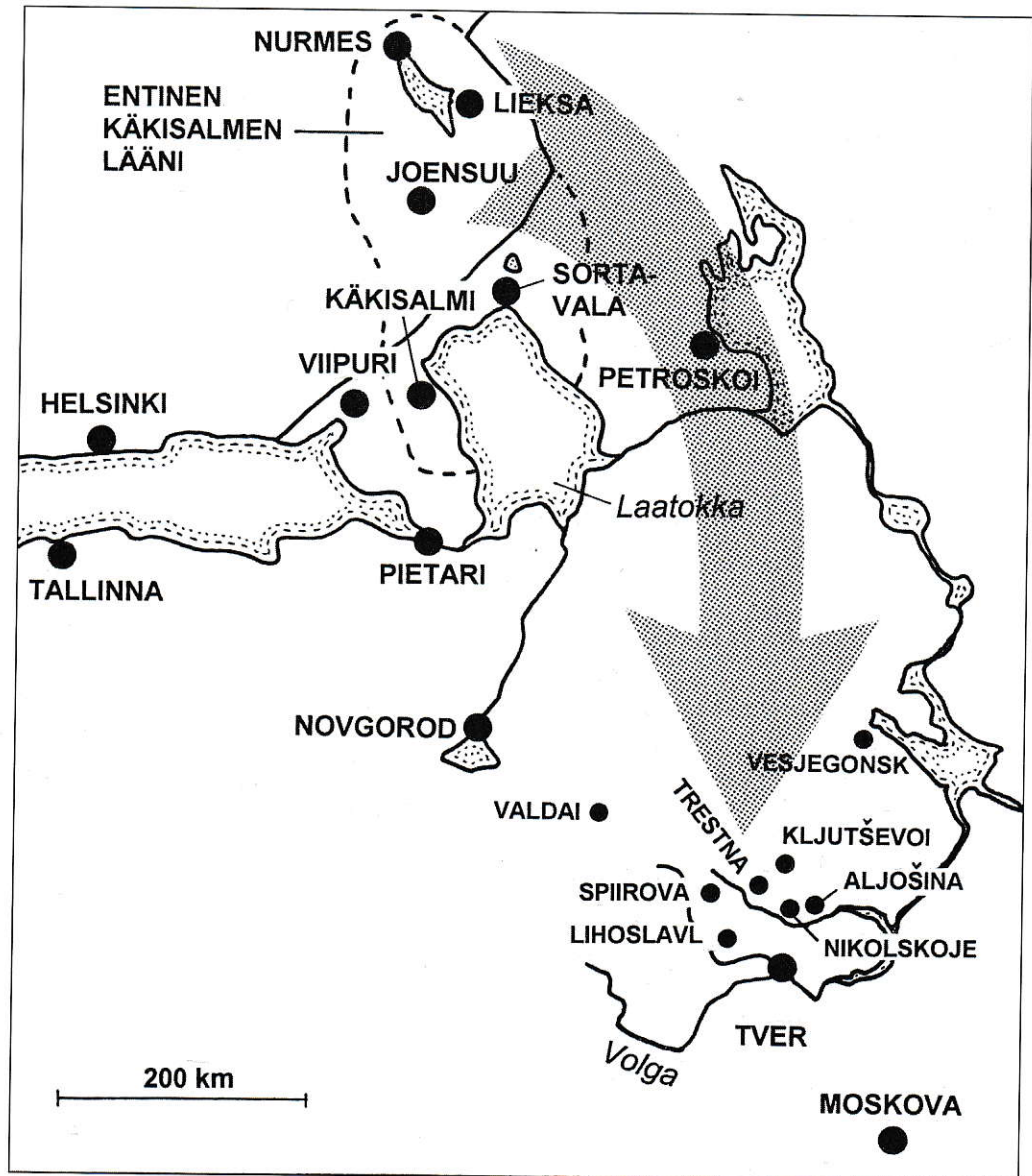
VÄLÄHDYKSIÄ KARHUJOEN KARJALAISTEN ALKUPERÄSTÄ

Tverinkarjalaisten nykyisen ydinalueen väen alkuperästä on toistaiseksi tarjolla niukasti tietoja. Laaja Bezetskin ylängön karjalaisluettelo vuodelta 1651 käsittää vain Tverin nykyisen läänin itäosan Vesjegonskista Kashinin tasalle. Vuoden 1560 maissa perustetun Iverskin luostarin arkistosta tapasin tietoja pääosin Valdailta ja Staraja Russan seuduilta, mutta onneksi luostarilla oli tiloja myös Medveditsan eli Karhujoen tienoilta Kozlovalta Nikolskojeen. Kozlova tosin on Mologan sivujoen Tihvintsin sadealueella, ja sitä sivuaa Tolmatsunkin lähialue. Iverskin luostari omisti taloja myös Zaborovan pogostassa nyt käsiteltävältä alueelta länteen, mutta sen alueen karjalaisuus näyttää tuhoutuneen mm toisen maailmansodan ja-loissa.

Vertaamalla Iverskin arkistosta poimituja nimiä lähtöalueen pakolaisten nimistöön on voinut tunnistaa jopa pääosan noista tulokkaista. Koska lähtöalueelta Käkisalmen läänistä on tallella vain talollisia koskevaa tietoa, jäivät tilattomat vertailusta pois. Seuraavassa välähdyksiä näihin ihmisiin, heidän lähtöpaikkoihinsa ja olosuhteisiinsa.

Kozlovalta mainittua Oskaa Kirilovia ei löydy lähtöalueilta tässä muodossa, ei myöskään Luhnevon eli karjalaksi Tshökkelien asukasta Mokej Kirilovia, joka oli poikennut matkallaan Ilmajärven itärannalla Sytinossa ja uudelleen Valdailta Jeglinon Borisovalla. Trestnan Starojeen vuonna 1643 tullut Levonti Matvejev ilmoitettiin paenneeksi samana vuonna Suistamon Laitioisista ”Tshernetskoon” eli Bezetskin ylängölle. Levontin isä Matvei Vasilinpoika oli vuonna 1637 kylänsä köyhiä yhden hevosen ja lehmän omistajana. Toinen, vuonna 1647 Starojeen tullut Kondrat Ostafjev katosi vuonna 1645 Länsi-Inkerinmaalta Vrudan pogostan Pleskovitsan kylästä.

Tolmatsun kirkonkylään eli solaan tulleista lähti Vasili Stepanov ja veli Romana vuonna 1630 Kiteen Rokkalasta. Isä Stepan Feodorinpoika piti kai yhden pojan kotonaankin, sillä vuonna 1637 oli talossa kaksi miestä, hevonen, lehmä, härkä ja lammas sekä kylän toiseksi

runsaimmat kylvöt. Vasili mainitaan kotitalon isäntänä vuonna 1651.

Levonti Mihailov tuli 1643 Hiitolan Petkolasta, jonka kirjoista hän katosi ennen vuotta 1637. Timofej Agafonov tuli Tolmatsuun vuonna 1657 paettuaan vuonna 1652 Kiteen Juurikasta. Häntä tai hänen isäänsä ei mainita Juurikasta eikä lähikylästä sitä ennen.

Vasili Makariov näkyi vuosina 1631–45 Sortavalan Malolan kirjoissa. Vuonna 1637 hänellä oli talossa kolme miestä, hevonen, kolme lehmää ja hiehoa, kaksi lammasta ja sika. Hän oli vaurain kylän kolmesta talosta.

Luka Jerojev tai Jefremov tuli Tolmatsuun Jeglinon Sofronitsan kautta Parikkalan Lam-

minkylästä, jossa hänen kirjattiin vuosina 1645–51. Isää ei näy sitä ennen Lamminkylän tai lähikyläen asukkaiden joukossa. Mikifor Feodorov ja veli Tihon tulivat Tolmatsuun pyhäntien välillä Sofronitsassa. Kumpaakaan ei näy lähtöpään luetteloissa.

Mikifor Ivanov tuli vuonna 1648 Ilomantsin Ostronsaaresta tai Viinilahdesta, josta hän lähti katovuonna 1642. Isä Iivana Krippoinen omisti Ostronsaaresta vuonna 1637 hevosen, lehmän ja hiehon kylän toiseksi varakkaimpina isäntänä.

Zaluazinaan tuli vuonna 1639 Ivan Lavrentjev Kiteen Niinikumusta, jossa hänet pantiin maakirjaan vuonna 1640. Suvusta ei ole mainintoja siinä kylässä eikä lähistöllä.

Miiksinään tuli vuonna 1639 Aleksej Loginov ja 1648 Oskaa Saveljev. Heidän nimiään ei osunut asiakirjoihin lähtöalueella.

Iverskin luostari omisti lukuisia tiloja myöhemmässä Nikolskojen pogostassa, jonka pääkylä oli 1600-luvulla Tuutsovakin. Nikolskojen asukkaista jää selvittämättä Sofron, jonka isännimeä ei mainita. Vasili Andrejev tuli 1639 Kurkijoen Soskualta, jossa hänen kirjattiin vuosina 1631–42. Vuonna 1637 hän oli kylän vähäisempiä asukkaita yhden hevosen ja lehmän omistajana. Vasili Ivanov tuli luostarin kirjurin mukaan Saharjevin autioon 1639, mutta kirjattiin vielä vuonna 1651 Kiihtelysvaaran Huhtilammilla. Isä Iivana Simananpoika oli kylän varakkaimpia he-

vosen, kolmen lehmän ja hiehon sekä kahden lampaan omistajana sekä toiseksi kovimpana kaskiviljelijänä.

Andrei Konstantinovin vaelasi Nikolskojeen pysähtyen Sytinossa, Borovicissa Mustajoen varrella sekä Kolomnassa kaikei Valdailla. Toinen Kolomna Lovattijoen varrella jää syrjään tavalliselta tuloreitiltä. Andrei asui vuosina 1651-57 Värtsilässä ja lähti viimeisen rajon muuttoaallon mukana. Isä Konstantin Hilipanpoika omisti lehmän ja hiehon, millä jäi alle kylän keskivarallisuuden.

Zaharjevaan tuli Ivan Kiprianov vuonna 1646 Seredevan kautta. Tämä välietappi lieinee ollut Jeglinon pogostan samanniminen kylä Valdailla. Iivanan sanottiin karanneen vuonna 1625 Sortavalan Karmalasta Novgorodiin. Juda Potapjev tuli samaan kylään vuonna 1634 Sytinon kautta kaiketi Ilofantin pogostalalta, jossa hänet pantiin maakirjaan vuonna 1631.

Tuutshovan lopottiin Tretidve-joella tuli Oksenti Larivonov vuonna 1635 asuen välillä Jeglinon Borisovalla. Lähtöpaikka oli Kurkijoen Kalksalo, jossa hänet mainitaan vuosina 1637-41.

Studene Bolshe ja Malaja Studenitsa ovat kadonneet myöhemmiltä kartoilta, mutta lienevät sijainneet Medveditsan varrella. Ensimmäisnäyttuun asetui Sergej ja toiseen Sava Artemjev, jonka merkittiin tulleen vuonna 1649 ja asuneen välillä Parfinossa. He lienevät olleet Ertto Timonpojan poikia Pälkäjärven Iljalasta. Isä pakeni vuonna 1635 ja asetui Mustajoen alajuoksulle Kleninin kylään, johon tuli useita muitakin pälkäjärveläisiä. Parfino on taas Lovattijoen alajuoksulla.

Parfinon kautta tuli Malaja Studenitsaan myös iljalainen Andrei Kanananpoika vuonna 1657 viimeisessä pakoaallossa. Hänen isänsä Kanana Onufreinpoika oli vuonna 1637 keskivarakas hevosen, kahden

lehmän ja hiehon sekä yhden lampaan omistaja.

Ferapontino/Rahobina on edellisten tavoin kadonnut kartoilta. Ferapol Amosov tuli sinne vuonna 1648 Parfinon kautta Salmin Lunkulasta, jonka maakirjasta hän katosi juuri samaan aikaan. Isä Amos Saveljev omisti hevosen sekä kaksi hiehoa ja lammasta. Saarelaisena hän harjoitti kalanpyyntiä Laatokalla neljännesnuotan ja veneen omistajana. Ivan Vasilinpoika Akkanen tuli vuonna 1646 Tohmajärven Akkalasta Tsherepukovon kautta, niin kuin vuonna 1647 kirjattiin.

Slobodiha Medveditsa-joella on viitisen kilometriä Nikolskojesta ylävirtaan joen länsirannalla. Stepan Ignatjev tuli sinne vuonna 1650 Impilahdelta asuen välillä Parfinossa. Stepan pantiin kirjoihin vuosina 1638-51, mutta Isä Ignataa ei näy vuoden 1637 maakirjassa. Toinen Slobodihan tulokas Makarij Danilov ilmestyi tänne vuonna 1639 Parfinon kautta,

mutta nimeä ei löytynyt lähtöalueen asiakirjoista.

Edellä on tullut ilmi 26 lokasta, joista kuusi jäi selvittämättä. Muista oli pohjoiskarjalaisia 11: kolme Kiteeltä, yhtä monta Pälkäjärveltä, kaksi Ilofantista ja loput yksitellen. Laatokan luoteisrannalta tuli kuusi, joista kaksi Kurkijoelta ja Sortavalasta, sekä Raja-Karjalasta yhteensä kolme. Kiteeläiset ja pälkäjärveläiset näyttävät hakeutuneen samoihin kyliin, mutta muut sijoittuivat yksitellen uusien naapurien lähelle.

Muutto eteni useimmissa tapauksissa askelittain. Eräät kokeilivat asumista Ilmajärven tai Mustajoen rannoilla Sytinossa, Parfinossa tai Kleninossa, mutta useimmin Valdain ylängöllä Jeglinon kylissä. Iverskin luostari sijaitsee siellä Valdainjärven saarella, ja sen johtajat saattoivat myös ohjata uusia alustalaisiaan uusiin asuinpaikkoihin, esim juuri Medveditsan kyliin.

VEIJO SALOHEIMO

Karhujoki (Medveditsa) virtaa verkkaisasti Vasilkovan luona. Rannalle on noussut uusia kylväjä ja talojakin on rakenteilla. (kuva: Elina Hatakka).

Vasilkovan kummat kurgaanit

Vasilkovan idyllinen tverinkarjalainen kylä kuuluu useimpien Tverin matkojen ohjelmaan. Jokainen kylään tuleva matkailija ihmettelee ja ihailee Medveditsa- eli Karhujoen varrella olevia mahtavia hautakumpuja. Venäjällä tällaisia hautakumpuja nimitetään kurgaaneiksi. Sana *kurgaani* on turkkilais-tataarilaista alkupeirää ja tarkoittaaakin hautakumpua. Itä-Euroopassa hautakumpuja ovat vainajiensä leposijoina käyttäneet monet kansat; vanhimmat kurgaanit ovat jo ajalta 2500 eKr. ja myöhäisimmät peräti 1300-luvulta jKr.

Kurgaaneja on monin paikoin Tverin läänissä. Medveditsa-joen alueella kurgaaneja on joen molemmin puolin, yhteensä noin 50 hautakumpua useammassa eri paikassa. Vasilkovan kylän laidalla Listsövän kylään vievän tien ja Medveditsan välissä on seitsemän kurgaanin jono, ns. *Sopkingorat*, joista kerrotaan myös Helmi ja Pertti Virtarannan kirjassa "Kauas läksit karjalainen" (1986, s. 125-127, 143-144). Nimitys *sopkingorat* tulee toista kumpua tarkoittavasta sanasta *sopka* ja vuotta tai mäkeä merkitsevistä sanasta *gora*. Kumpujen korkeus vaihtelee: matalimmat ovat vain noin puolen metrin korkuisia, mutta korkeimmat jopa kolme metriä.

Miltä ajalta kurgaanit ovat ja mikä väestö ne on tehnyt? Paikalliset asukkaat ovat pitäneet niitä yleisesti 'Litvan aikaisina'. Kansantarinoiden mukaan ne olisivat siis Liettuan ja Puolan unionin suurvalta-kaudelta 1500-luvulta tai 1600-luvun alusta, jolloin 'litvalaiset' eli liettualais-puolalainen sotaväki hävitti maata. Toisen paikallisen käsityksen mukaan ne olisivat tataarien hautoja eli mongolivallan ajalta (1240-1480). Kumpuihin liittyy myös romanttisia tarinoita niihin haudatuista sankareista. Tällaiset selitykset ovat kuitenkin pelkkää mielikuvitusta. Kurgaanit ovat huomattavasti vanhempia eivätkä kuulu sen enempää liettualaisille kuin taataareillekaan.

Kummuista on löytynyt kossolti esineitä jo 1800-luvulla. Kevättulvien aikaan joen vesi oli joskus noussut korkealle ja ihmiset olivat kaivelleet eroosion esiin huuhtomia esineitä. Tolmatsulainen talonpoika ja kotiseudun menneisyyden har-

Vasilkovan kurgaanialue on upea arkeologinen nähtävyys. (Valokuva: Sakari Vuoristo 1992).

rastaja Pjotr Mihailovits Tantorov kaivoi vuonna 1883 kolme hautakumpua ja löysi niistä koruja ja rahoja sekä luita. Löydöt hän toimitti Tverin museoon, samoin kurgaanialueesta laatimansa kartan. Samoihin aikoihin Tolmatsun kirkon pappi Tomilin laati tarkkoja muistiinpanoja kurgaaneista. Kaikki nämä olivat arvokkaita tietoja, kun alueen muinaistutkimusta ja museotyötä alettiin sittemmin virallisesti käynnistää.

Tverissä käynyt kielentutkija Vihtori Alava tiesi puolestaan kertoa, mitä oli vuonna 1895 saanut kyläläisiltä kuulla: noin viisi vuotta takaperin oli eräs venäläinen metsäherra kaivautanut kumpua ja löytänyt pronssisen (joidenkin kyläläisten mukaan jopa kultaisen) kaulakäädyn. Myöhemmin kurgaaneja on kaiveltu, ja niistä on kuulemma etsitty kultaa. Kun yhdestä kurgaanista oli otettu hiekkaa, sen seassa oli ollut luita ja tuhkaa, kertoi Pertti Virtarannalle Vlasovin Fedja, Vasilkovan mies, vuonna 1984.

Kun 1800-luvun lopulla maassamme virisi kiinnostus Suomen suvun juuria kohtaan, suomalaiset tutkijat lähtivät Venäjälle tekemään arkeologisia kaivauksia. Tutkimuksia tehtiin myös Tverin kuvernementissa. Vuonna 1872 J. R. Aspelin ja D. E. D. Europaeus kaivoivat kuusi kurgaania Bezhetsyn kylässä, Tverin kuvernementin koillisosassa. Myöhemmin Europaeus palasi Bezhetsyn kylään 1874 ja jatkoi kaivauksia

vielä omin päin. Tuolloin kurgaanien oletettiin kuuluneen ilman muuta jollekin suomensukuiselle kansalle. Kaivauslöydöt ovat Suomen Kansallismuseon arkeologisissa kokoelmissa.

Esinelöydöt eivät paljasta salaisuutta

Eri yhteyksissä Vasilkovan kummuista löydettyjä esineitä on hämmästyttävän paljon: keihäänkärkiä, rahoja, meripihkaja lasihelmiä, ohimorenkaita, hopeaketjuja, kulkusia, nappeja, ristiriipus, ihmisenluita ja pääkalloja, koiranhampaita jne. Esinelöydöt eivät valitettavasti anna varmaa vastausta kysymykseen, mikä etninen väestö on tehnyt kurgaanit. Aikojen kuluessa tutkijat ovat pitäneet Vasilkovan kurgaaneja milloin merjalaisten, kadonneen suomensukuisen heimon, milloin vepsäläisten hautoina. Onpa niitä joskus arveltu Venäjällä viikinkiajalla liikkuneiden skandinaavienkin haudoiksi.

Vasilkovan kurgaanien arvoitusta on yritetty selvittää. Tverin yliopiston arkeologit tutkivat Vasilkovassa vuonna 1984 yhden hautakummun. Siitä löytyi polttohautaus, jonka toimittamisen jälkeen luut oli pantu maahan ja päälle luotu kumpu. Juuri tämän haudan esineistö oli valitettavasti hyvin niukkaa ja katkelmallista. Kaivaus toi kuitenkin hiukan valaistua Vasilkovan hautakumpujen ajoitukseen.

Tekijöistä on viitteitä

Tverin museon arkeologi Igor Tsernyhin mukaan Vasilkovan kurgaanit olisivat ajanlaskumme 1. vuosituhannen loppupuolelta, n. 700-1000 jKr., koska tämän jälkeen siirryttiin jo ruumishautaukseen. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että kyseiset kurgaanit kuuluisivat krivitseille eli tietyille muinaiselle slaaviheimolle. Kun kuitenkin tieteellisiä tutkimuksia Medveditsa-joen kurgaaneissa on tehty näinkin vähän, ei hautakumpujen luonteesta ja ajoituksesta liene vielä sanottu viimeistä sanaa.

Vasilkovan kurgaanit muodostavat komean muinaismuistotalueen, joka on saanut olla rauhassa enemmittä kaiveluilta. Akateemikko Pertti Virtaranta on kertonut, miten joitakin vuosikymmeniä sitten viranomaiset olivat päättäneet kaataa kumpujen päällä kasvavat mahtavat hongat. Stanislav Tarasov, paikallinen kotiseutututkija ja runoilija, oli kuitenkin päättäväisesti estänyt ikihonkien hakkuun. Näin alue onneksi säästy.

PIRJO UIINO

Lähteitä:
Igor Tsernyhin haastattelu 1995, Tver.

Tatjana Danilova: Zagadka Vasilkovskih kurganov. Karielan sana 1998/No 9-10.

V. V. Sedov: Vostotsnyje slavjane v VI-XIII vv. Arheologija SSSR. Moskva 1982.

TVER - VANHA VENÄLÄINEN KAUPUNKI

Tverinkarjalaiset ovat viime aikoina olleet useasti esillä lehdissä, radiossa ja TV:ssä. Tämän ansiosta monilla suomalaisilla on kuva idyllisistä karjalaiskylistä ja kielisukulais-temme rauhallisesta elämänmenosta Venäjän sydämessä. Joku voi luulla kuulemansa perusteella, että Tverin alue on elävä karjalainen maaseutumuseo. Kuitenkin alueen väestöstä 70 prosenttia asuu kaupungeissa. Teollistumisen myötä myös karjalaista väestöä on muuttanut maalta kaupunkiin, sekä oman alueen kaupunkiin että kauemmaksi, mm. Moskovaan ja Pietariin.

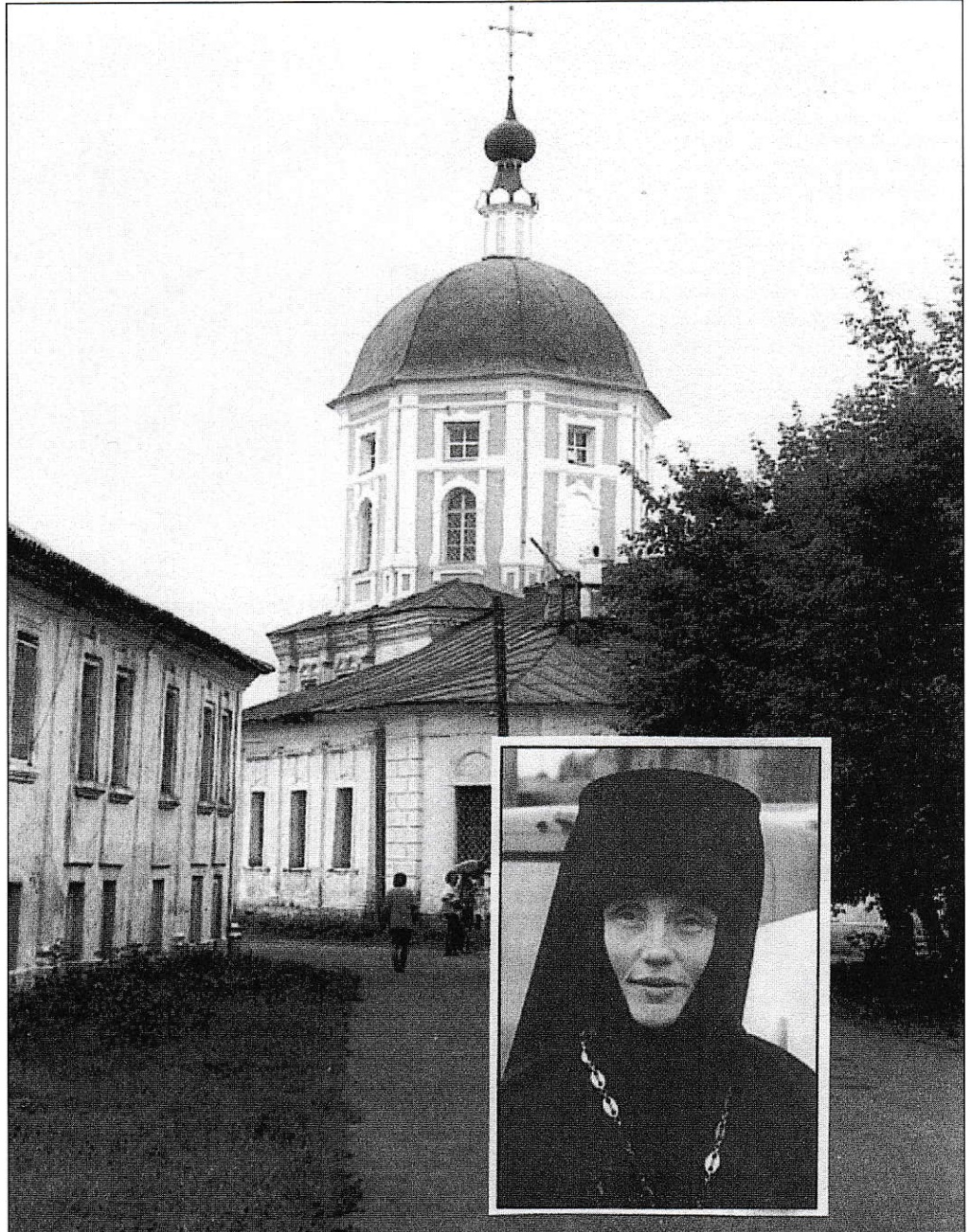
Tverin alueen väkiluku on 1 700 000, ja alueen keskuksena on samanniminen puolen miljoonan asukkaan kaupunki (1931-1990 Kalinin). Tver sijaitsee Volgan yläjuoksulla, vaajaat 170 km Moskovasta luoteeseen, missä Tvertsa-joki laskee Volgaan. Helsingistä Moskovaan kulkeva juna pysähtyy Tverissä.

Kaupungissa on raskasta teollisuutta sekä kemian-, tekstiili- ja kirjapainoteollisuutta. Kulttuurielämää edustavat filharmonia, draamateatteri, lasten- ja nuortenteatteri, nukketatteri ja sirkus. Tverin monista kirjastoista mainittakoon Gorkille nimetty kirjasto, joka on yksi Venäjän suurimmista yleiskirjastoista sekä alueen tieteellinen ja bibliografinen keskus.

Tverissä on lukuisia museoita, esimerkiksi erinomainen kotiseutumuseo sekä alueen taidemuseo. Vuonna 1989 alkoivat Tverin TV:n säännölliset lähetykset, nykyisin paikalliskanavia on useita. Venäjänkielisten sanomalehtien lisäksi Tverissä ilmestyy kerran kuussa karjalan- ja venäjänkielisiä artikkeleita sisältävä Karielan Sana, jota toimittaa **Ljudmila Gromova**.

Korkeakouluopetuksella on perinteitä

Tverin valtionyliopisto (vuoteen 1991 Kalininin yliopisto) on yksi Venäjän vanhimmista korkeakouluista, 1800-luvun loppupuolella perustetun yksityisen pedagogisen instituutin, Maksimovits-koulun, jatka- ja. Nykyisin yliopistossa on 14 tiedekuntaa. Tverin yliopistossa voi opiskella suomea vieraana kielenä ja karjalan kieltä eri-

Pyhä Katariinan nunnaluostarin toiminta on elpymässä. Sitä johtaa suomalainen äiti Juliana. (kuva: Sakari Vuoristo)

koistumisaineena. Ensimmäisenä suomen kielen opettajana toimi **Matti Jeskanen**, joka jätti tehtävän vuoden 2000 keväällä, ja hänen työtään jatkaa tverinkarjalainen **Zoja Turitseva**. Karjalaa (samoin kuin venäjää ulkomaalaisille) opettaa **Ljudmila Gromova**.

Kaupungin historiaa

Tverin kaupungin perustamisvuosi on epäselvä, mutta useimmat tutkijat olettavat sen perustetun 1100-luvun puolivälin tienoilla. Tverin ruhtinaskunnan itsenäistytessä vuonna 1247

siitä tuli ruhtinaskunnan pääkaupunki. Kaupungin keskuksena oli Tverin Kreml, joka tuhoutui moneen otteeseen ja menetettiin 1700-luvulla sotilaallisen merkityksensä. Linnoituksen viimeiset jäännökset paloivat vuoden 1763 tulipalossa. Kremlin alueella on tehty arkeologisia kaivauksia 1930-luvulta lähtien.

1200-1500-luvuilla Tver oli suuri kaupunki, jossa kaupankäynti, käsityö ja kulttuuri kukoistivat. Se sijaitsi Euroopan ja Asian välisen kaupan pääreitillä, Novgorodin ja Moskovan välissä. 1400-luvun loppupuolelle saakka se joutui tataarilais-mongolilaisten ja Mosko-

van joukkojen jatkuvien hyökkäysten kohteeksi. Vuonna 1485 moskovalaiset valtasivat Tverin kaupungin, jolloin Tverin ruhtinaskunta menetti itsenäisyytensä ja se liitettiin Venäjän valtakuntaan. Kaupunki säilyi merkittävänä kaupan ja käsityön keskuksena.

Iivana Julman sotajoukot ryöstivät Tverin vuonna 1569, ja puolalais-liettualaisten joukkojen hävitystyön, ns. Iitvan sodan, jälkeen 1600-luvun alussa kaupunki tyhjentyi lähes kokonaan. Jälleenrakennus oli tehokasta, ja Suuren Pohjan sodan alkuaikoina Pietari Suuri vahvisti Venäjän puolustusta

kunnostuttaen mm. Tverin Kremlä. Kun Pietarista tuli pääkaupunki, Tverin merkitys Volgan varren risteysasemana kasvoi huomattavasti.

Vuonna 1763 riehunut tulipalo tuhosi käytännöllisesti katsoen koko kaupungin, eikä kymmenen vuotta myöhempi palokaan ollut tuhoiltaan vähäinen. Lähes kaikki Tverin talot oli rakennettu puusta, kiveä oli käytetty etupäässä kirkkojen rakentamiseen. Koska Tver oli tärkeä risteyspaikka Pietarin ja Moskovan välillä, Katariina II:n hallitus rakennutti kaupungin pikaisesti uudelleen. 1760-70-lukujen rakennustyö teki kaupungista aivan toisennäköisen kuin se oli ollut ennen, ja arkkitehti Petr Romanovits Nikitinin johdolla siitä tuli klassisen tyylin provinssikeskus. 1800-luvulla yksi Tverin etujoukon arkkitehteistä oli Karl Ivanovits Rossi, sama mies, joka on piirtänyt myös Pietarin ja Helsingin keskustan rakennuksia.

Belaja Troitsa on seissyt läpi myrskyjen

Ennen vallankumousta ortodoksinen uskonto eli vahvana Tverissäkin. Vielä 1930-luvun alussa kaupungissa oli 36 kirkkoa, joista tuholta säilyi vain joitakin ja hengelliseen käyttöön jäi sitäkin harvempi. Yksi poikkeus on 1564 rakennettu Belaja Troitsa -kirkko, yksi Tverin vanhimmista säilyneistä rakennuksista. Sitä on uusittu monesti ja se on ollut toiminnassa läpi historian kaikkien vaiheiden.

Toisessa maailmansodassa Tver eli silloinen Kalinin joutui taistelulentäksi. Lokakuussa 1941 saksalaiset miehittivät kaupungin. Pari kuukautta kestäneissä taisteluissa kaatui 20 000 puna-armeijan sotilasta. Materiaaliset tappiotkin olivat suuret, esimerkiksi asuinrakennuksista yli puolet tuhoutui. Sodanjälkeisen jälleenrakennustyön tuloksena Tveriin nousi runsaasti julkisia rakennuksia ns. sosialistisen klassismin tyyliin, ja uudehkot asuinrakennukset ovat samannäköisiä kuin muissakin entisen Neuvostoliiton kaupungeissa.

Prospekti Kalininin muistona

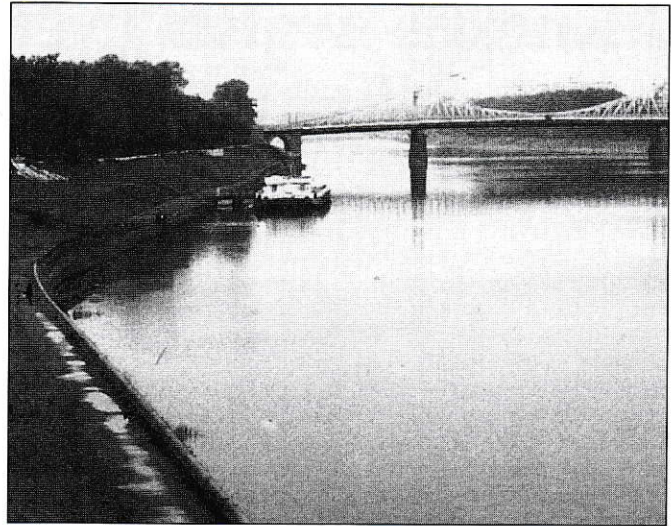
Neuvostoaikaisen nimensä kaupunki sai Mihail Ivanovits Kalininilta. Hän oli Tverin alu-

eella syntynyt poliitikko, joka v:n 1994 hakuteoksen *Tverskaja oblast'* mukaan "kannatti täydellisesti Stalinin kaikkia valtionjohdon periaatteita ja hänen rankaisupolitiikkaansa". Hänen lapsuusvuosistaan Tverin alueella on ilmestynyt kirjakin nimeltä "Medveditsan rantamilta". Kalininin patsas on Tverin kaupungissa paikallaan, ja hänen mukaansa nimetyn prospektin nimi on säilytetty.

Kesäkuisia kokemuksia Tverissä

Tverin valtionyliopiston kansainvälisen keskuksen kautta yliopistoon pääsee opiskelemaan venäjää vieraana kielenä ns. individuaalisille kursseille. Sekä yksityis- että ryhmäopetus on verrattain edullista. Yliopiston asuntolassa voi asua halvalla, tai jos haluaa tutustua paremmin venäläiseen arkielämään (blineineen smetanoiineen), voi myös majoittua perheeseen. Vuoden 2000 syksystä lähtien suomalaiset venäjän kielen opiskelijat ovat voineet suorittaa kieliharjoittelunsa Tverin yliopistossa.

Olin kesäkuussa 1999 kolmiviikkoisella kielikursilla yksityisopettajanani Ljudmila Gromova. Opetus oli korkeatasoista ja monipuolista. Tverin karjalaisten Kulttuuriautonomian -järjestön kautta sain majapaikakseni kodin, jossa pääsin harjoittelemaan käytännössä sekä venäjän että karjalan kieltä ja nauttimaan venäläisen keittiön antimista.

Äiti Volga virtaa leveänä halki Tverin kaupungin. Turisteille on tarjolla pikkuristeilyjä. (kuva: Sakari Vuoristo).

Tverissä välimatkat eivät ole kovin pitkiä. Liikui joskus kävellen, joskus raitiovaunulla kolistellen. Ajanpuutteessa erittäin käyttökelpoinen liikkumuoto ovat *marsrutkat* eli reititaksit, jotka ovat oikeastaan pikkubusseja.

"Tylsä paikka – pitäis päästä Moskovaan"

Vuoden 2000 kesäkuussa osallistuin kollegani kanssa Tverin kirjastoyhdistyksen järjestämään seminaariin. Eräänä iltapäivänä työpäivän jälkeen istuuduimme Volgan rannalle kantosiipialukseen odottamaan viittätoista lähtijää, jotta pääsimme pienelle risteilylle.

Sitä hetkeä ei puolitoistuntisen istuskelumme aikana

tullut. Turhan, mutta miellyttävän odottelumme aikana (olihan maisema kaunis ja baari auki) puhutimme kahta tveriläisneitosta. Kyselimme heidän mielipidettään kotikaupungista. "Tylsä paikka, täällä ei tapahdu mitään, pitäisi päästä Moskovaan." Niinpä niin, samantapaisia lausahduksia kuulee suomalaisnuortenkin suusta. Me kerroimme tytöille työstämme ja mainitsimme tietysti myös Tverin karjalaisvähemmistön, alueen etnisistä vähemmistöistä toiseksi suurimman. Eivät he sellaisesta olleet koskaan kuulleetkaan.

LEENA JOKI
Karjalan kielen
sanakirjan toimittaja,
Kotimaisten kielten
tutkimuskeskus

Katariina II:n matkapalatsi (1764-77). (kuva: Raija Koponen)

Bisnestie avattu Tveristä Eurooppaan Suomen kautta

Kansainvälinen bisneskeskus Finno - Ugrija on aloittanut toimintansa Tverissä. Sen johdossa on entinen Tverin oblastin varakuvernööri, tverinkarjalainen **Anatoli Golovkin**, joka on jo pitkään tehnyt työtä Tverinkarjalaisten Kulttuuriautonomian, historian ja ystävyystoiminnan hyväksi. Nyt hän haluaa lähettämällänsä kirjeellä viestittää toiminnan aloittamisesta ja sen päälinjoista paitsi Tverinkarjalaisten ystäville myös laajasti eri alojen yrityksille:

Helsingissä joulukuussa 2000 järjestetyn Suomalais-ugrialaisten kansojen III kansainvälisen kongressin suosituksen ja viime maaliskuussa Sranskissa pidetyn Suomalais-ugri-

laisten kansojen konsultatiivikomitean päätöksen mukaisesti Tverin kaupunkiin on perustettu Kansainvälinen bisneskeskus Finno-Ugrija, jonka tehtävänä on avustaa tveriläisiä ja suomalaisia yrittäjiä kansainvälisten projektien toteuttamisessa. Keskuksemme toiminnan päälinjat tulevat olemaan seuraavat:

1. Avustaa firmoja tavaroiden tukkutoimituksissa Suomessa, Unkarista ja Virosta Tverin oblastiin ja Venäjän muille suomalais-ugrilaisille alueille.

2. Tavaroiden tukkutoimitus Tverin oblastista Suomen kautta muihin EU-maihin - mm. puu-, lasi- ja pellavatuotteita, valssattuja terästuotteita, öljytuotteita sekä muita "Bisnes-

Bulevardi" -projektin eurooppalaisia kauppakumppaneita kiinnostavia tuotteita samoin kuin uusia tieteellisen kehitystyön tuloksia.

3. Kaluston ja laitteiden liisaus (leasing) meidän oblastimme.

4. Matkailun kehittäminen, turistiryhmien vaihto Suomen, Unkarin ja Venäjän kesken.

5. Osallistuminen kansainväliseen EU:n Tacis-ohjelmaan.

6. Antaa apua yhteisyritysten perustamisessa.

Valmistelutöitä em. toimintalinjojen toteuttamiseksi tehdään yhdessä NNE -ohjelmien johtajan **Heikki Savolahden**, Suomen Tasavallan Venäjällä toimivan kaupallisen edus-

tajan **Timo Konosen**, UPM-Kymmene Paperin johtajan **Rauno Niemelän** ja muiden asiasta kiinnostuneiden kanssa.

Lisäksi Golovkin kertoo, että Suomen Venäjän-suurlähettiläs **René Nyberg** vierailee loka-kuussa Tverin oblastissa ja että hänen vierailuohjelmaansa liitetään Finno-Ugrija -projektin esittely ja sen yhteydessä Tverin teollisuudenharjoittajien ja yrittäjien liiton edustajien tapaaminen.

Finno-Ugrija projektin yhteystiedot:
ul. Erofeeva, d. 5
170000 g. Tver
Venäjä - Rossija
puh. / faksi:
(+7 0822) 33 38 75, 31 76 39

Tverinkarjalaisten ystävät toiminut pian 10 vuotta

Ensi syksynä Tverinkarjalaisten ystävät ry. viettää 10-vuotisjuhliansa. Yhdistystä ei olisi perustettu, ellei akateemikko Pertti Virtaranta olisi jo 50-luvulla alkaneilla kielen- ja kulttuurintutkimusmatkoillaan oivaltanut, millainen suomalainen karjalaisperintö oli kätkeytynyt Venäjän sydämeen - ja unohtunut sinne. Iäkäs akateemikko halusi työnsä jatkuvan, vuosikymmenien pannasta huolimatta hyvin säilyneen karjalan kielen pelastuvan.

Olojen vapautuminen Venäjällä antoi asialle oman apunsa, karjalaiset Tverissä perustivat jo vuonna 1990 oman Kulttuuriseuran.

Virtarannan tuki oli ratkaisevana apuna tverinkarjalaisten uuden aapisen Bukvarin ilmestymiselle. Kirja painettiin Suomessa ja sen julkistamispäivänä Karjalatalolla päätettiin, että ystävyysyhdistys perustetaan.

Vuotta myöhemmin, syksyllä 1993 perustetun Tverinkarjalaisten ystävät ry:n oli

hyvä jatkaa tästä. Useimmat yhdistyksen projektit ovatkin keskittyneet karjalankielen opettamisen ja opiskelun tukemiseen. Monet tverinkarjalaiset ovat myös opiskelleet suomenkieltä ja sen avulla heille on avautunut tie oman äidinkielen rakenteisiin. Se on ollut myös tärkeä apu ystävyysliitojen rakentamisessa ja tutustumisessa Tverin Karjalaan.

Kymmenen vuoden aikana on yhdessä Karjalan Liiton kanssa järjestetty useita tutustumismatkoja Tveriin. On nähty kaupunki, kylät, ihmiset ja mustat kylät. Yhdistys on myös kustantanut vieraita Tveristä Suomeen erityisesti Karjalaisil-

le kesäjuhlille, joiden marssirivistöissä on nähty eri kokoisia tverinkarjalaisryhmiä jo vuodesta 1995.

Yhdistys on järjestänyt useita tilaisuuksia eri puolilla maata kertoakseen Tverin alueen karjalaiskylien ihmisistä, karjalankielen tilanteesta ja tulevaisuudentoiveista suomalaisille. Näitä tapahtumia on ollut Kotkassa, Mikkelissä, Jyväskylässä, Kuopiossa, Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa ja tänä syksynä toistamiseen Joensuussa - seudulla, josta karjalaiset 1600-luvulla lähtivät parempaa elämää etsimään ja päätyivät Tveriin. - EH

Tverinkarjalaisten ystävät ry

Erkki Hatakka, puheenjohtaja, Espoo, puh: 09-8017366
Veijo Saloheimo, varapuheenjohtaja, Joensuu, puh. 013-224629
Kalevi Rajala, rahastonhoitaja, Hämeenlinna, puh: 03-6120181/0500-950677
Elina Hatakka, sihteeri, Maininkitie 21 as 28, 02320 Espoo, puh: 09-8017366
/040-5181381, elina.hatakka@pp.inet.fi

Haluan liittyä Tverinkarjalaisten ystävät ry:n jäseneksi

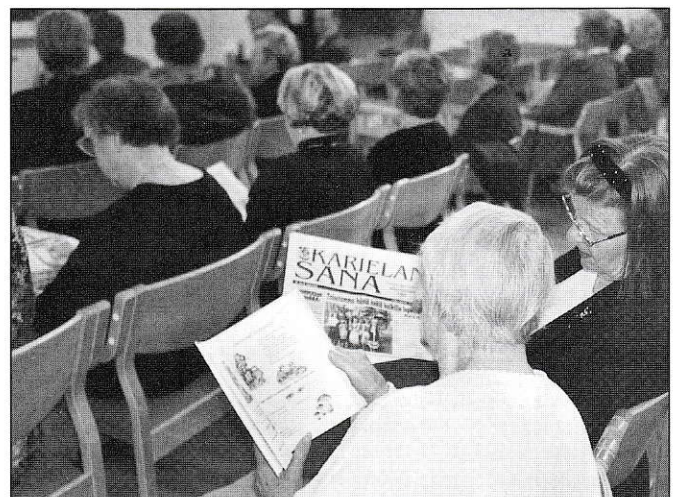
NIMI

OSOITE

PUH

FAX

SÄHKÖPOSTI

Lehti ja aapinen kiinnostivat yleisötillaisuuden väkeä 4. elokuuta Joensuussa. Paikalla oli runsaat 50 henkeä. (kuva: Elina Hatakka).

Tverinkarjalaisia sotavankeja Hämeenlinnassa talvella 1942. (kuva: KSS/Boris Karpelan kok.)

Tverinkarjalaisia isiä etsimässä

Tv-ohjelma
vähän tunnetusta aiheesta

Kakkoskanavan Silminnä-
kijä-ohjelmassa nähdään **tors-
taina 7.11 klo 22.35** ohjelma
aiheesta, josta tähän mennessä
on tiedetty vielä vähemmän
kuin Tverin Karjalasta. Siinä
tämän päivän suomalaiset etsi-
vät sukulaisiaan kylistä, joihin
heidän heimopataljoonassa
taistelleet tverinkarjalaiset isän-
sä sodan jälkeen palasivat.

Viime sodissa vangiksi jää-
neiden venäläisten joukossa oli
myös 400 tverinkarjalaista sot-
tilasta. Heistä 100 siirtyi taiste-
lemaan Suomen puolelle yh-
dessä niinikään sotavangeiksi
jääneiden vianan – ja aunuks-
senkarjalaisten sekä inkeriläis-

ten kanssa. Joukko-osasto oli
Heimopataljoona 3.

Monien Suomessa vietetty-
jen vuosien aikana sotilaat sol-
mivat suhteita suomalaisiin ja
lapsiakin syntyi. Lappeenranta-
lainen **Taito Salmi** on jo löytä-
nyt Tverin Karjalasta kaksi si-
sartaan ja muitakin sukulaisi-
aan. Nyt nähtävässä tv-ohjel-
massa siilinjärveläinen **Terhik-
ki Savolainen** kohtaa sisarpuo-
lensa ja yhdennäköisyys on il-
meinen. ”Tilanne oli niin liikut-
tava, että silmät kostuivat tv-
ryhmälläkin”, kertoo mukana
ollut Taito Salmi. – Ohjelman
toimittaja on Jari Hakkarainen
ja kuvaaja Kari Ahola. (EH).

Liikuttava tapaaminen: siilinjärveläinen Terhikki ”Sergejevna” Savolainen (vas.) syleilee ilon kyynel silmissä upouutta sisarpuoltaan Ljudmila Sergejevna Jegorovaa, oikealla Ljudmilan serkku Anni Vasiljevna Loginova. Kuva Annan pihalla Paulovan kylässä lähellä Tolmattsua. (Taito Salmi 2002).

T I E T O I S K U

* Tverin alueella on 23 kaupunkia. Kaupungeissa asuu 70 prosenttia alueen väestöstä, lähes 1 200 000 ihmistä. Kaupunkilaisista 40 prosenttia asuu Tverissä.

* Suurimmat **etniset ryhmät** Tverin alueella ovat v:n 1994 hakuteoksen mukaan: venäläiset 94 %, ukrainalaiset 1,7 %, karjalaiset 1,4 %, valkovenäläiset 0,7 %, tataarit ja romanit, joita kumpiakkin 0,3 - 0,4 %. Et-
ninen rakenne on kaupungeissa ja maaseudulla on suunnilleen sama, poikkeuksena Rameskin, Lihoslavl, Spirov ja Maksatihin piirikunnat, joissa suurin osa karjalaisista asuu (yhteensä alueella on 36 piirikuntaa).

* Tverinkarjalaisista saa tietoa esim. Matti Jeskan artikkelista ”Karielat hormilla kessessä” teoksessa Karjala. Historia, kansa, kulttuuri (SKS 1998).

* Tverin valtionyliopiston internet-osoite on **university.tversu.ru**

* Tietoja Tverin alueesta saa osoitteesta **www.win.tversu.ru**

* Karjalan kielen opetusmultimedia Aiga paissa i lugie karielaksi löytyy osoitteesta **http://aiga.library.tver.ru**

Vesjegonsk

Tšistaja Dubrova ○

Krugliha ○

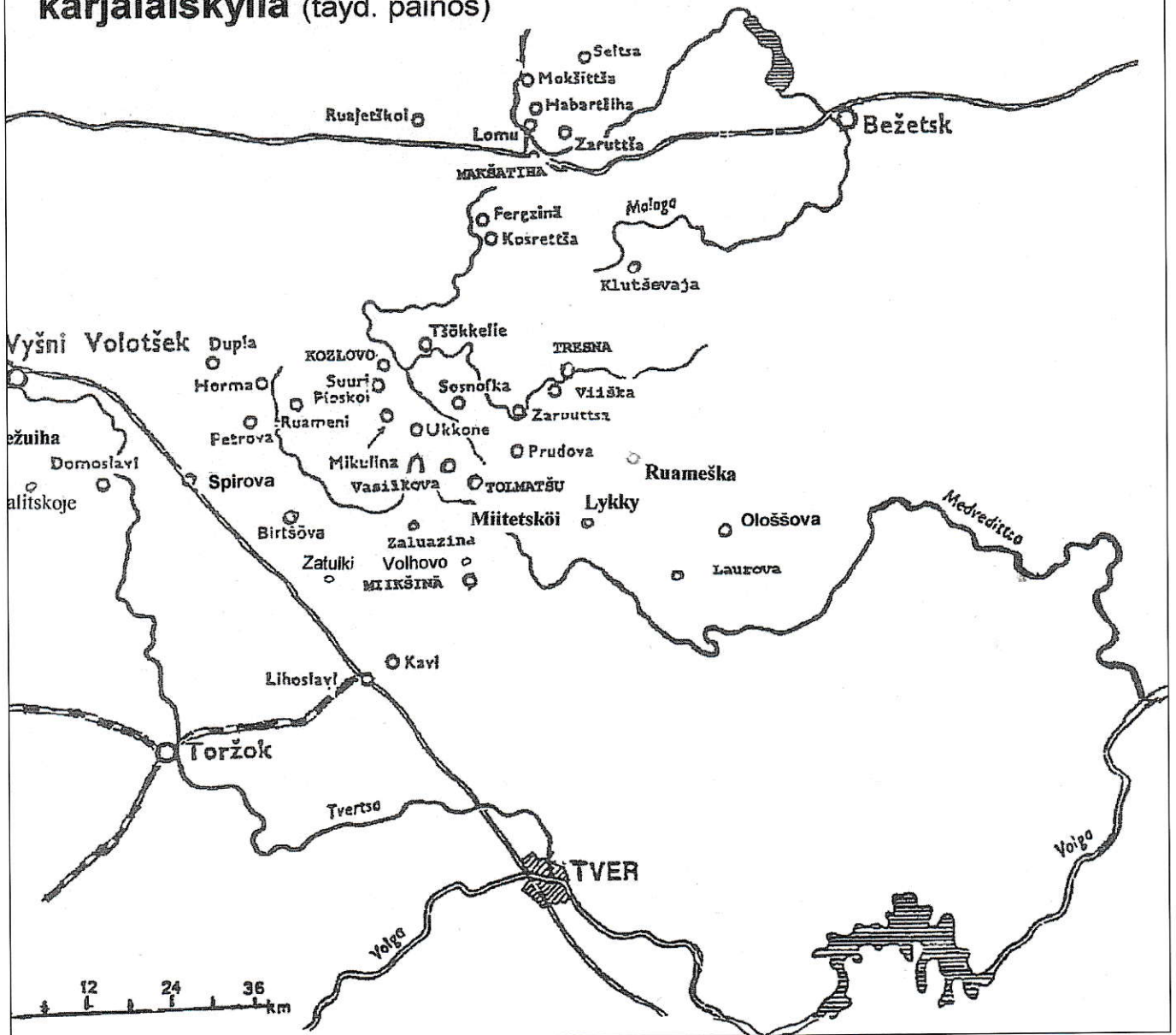
Maisova ○

Arhanskoi

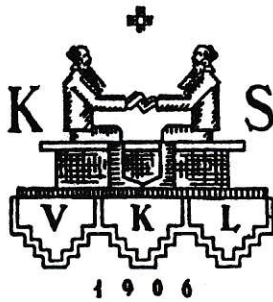
○ Koroukina

KRASNYI HOLM ○

Tverin alueen keskeisiä karjalaiskyliä (täyd. painos)

TAPAHTUI OMASSA PIIRISSÄ

Pohjois-Viena -seura juhli merkkivuottaan

Yksi 1990-luvun alkuvuosina syntyneistä vienalaisista pitäjäseuroista, Pohjois-Viena -seura, viettää nyt juhlavuottaan. Syyskuun alussa juhli va seura järjesti 10-vuotispuuasniekan. Onnistunut juhla keräsi runsaasti väkeä eri puolilta Suomea. Mukana oli myös kutsuvieraita Karjalan tasavallasta, Kiestingistä ja Pääjärveltä.

Sunnuntaina 7.pnä syyskuuta juhlallisuuudet aloitettiin vanhassa Maikkulassa rukouspalvelulla, jota seurasi litania Matkamiehen ristillä. Vienankarjalainen iltapäivä, runsasohjelmainen pääjuhla, pidettiin Kirkkotorin koulutuskeskuksessa.

Fil. tri **Heikki Rytkölä** esitelmöi aiheesta Elias Lönnrotin Vienan Karjala tänään, käsityötutkija **Kerttu Lammassaari** esitteli vanhoja tikutusmalleja ja yht. maisteri. **Samppa Rohkimainen** kertoi vanhojen asiakirjojen välittämää tietoa Pistojärven Suvannon kylästä. Karjalan Sivistysseuran puheenvuoron käytti **Ilmari Homanen** ja luovutti samalla Ville Rohkimaiselle seuran johtokunnan myöntämän ansiomerkin.

Tilaisuudessa kuultiin myös harmonikansoittoa, lausuntaa, starinan kerrontaa ja yksinlaulua. Juontajana toimi **Sanni Niskala**.

• Lisää Pohjois-Viena -seuran 10-vuotisjuhlista kerromme KH:n joulunumerossa.

Vienan tiellä keskeisenä teemana Karjalan kansannousu ja pakolaiskysymys

Jo perinteeksi muodostunut Tie Vienaan –symposiumi järjestettiin 7.-8. pnä elokuuta Kuusamossa. Keskeisinä teemoina olivat tällä kertaa Karjalan kansannousu; tuosta historiallisesta tapahtumasta tuli tänä vuonna kuluneeksi 80 vuotta, sekä pakolaisuus Karjalasta. Näitä aiheita käsiteltiin symposiumissa esitelmien, muisteluiden ja valokuvanäyttelyn avulla.

Symposiumin avasi perjantaina dosentti **J. Juhani Kortesalmi**. Hän ehdotti, että tapahtuman jatkuvuuden turvaamiseksi perustettaisiin Viena-säätiö. Sen tehtävänä olisi koota varoja ja tukea Tie Vienaan –symposiumien järjestämistä sekä Vienan Karjalaa kohdistuvaa tutkimus - ja julkaisutoimintaa.

Päivän esitelmissä paneuduttiin monipuolisesti Karjalan kansannousun syihin, tapahtumien kulkuun ja seurauksiin. Näistä aiheista puhuivat prof. **Toivo Nygård** (Jyväskylä), valtiot. tri **Markku Salomaa** (Helsinki), apul. prof. **Ilja Solomests** (Petroskoi) ja fil. lis. **Heikki Eskelinen** (Tampere).

Päivän päätteeksi Kuusamotalon aulassa avattiin valokuvanäyttely ”Pakolaisuus Vienan Karjalasta”. Esillä oli 60 valokuvaa, jotka oli koottu Karjalan Sivistysseuran kuva-arkistosta. – Näyttelyyn oli syksyllä esillä Oulussa ja tulee ensi vuonna Helsinkiin ja siirtyy sieltä edelleen Ruotsiin ja Karjalan tasavaltaan.

Lauantaina esillä oli pakolaisteema, josta esitelmöivät fil. tri **Heikki Rytkölä** (Kajaani) ja fil. lis. **Seija Jalagin** (Oulu). Dipl. ins. **Pentti Keynäs** (Helsinki) valotti viime sotien jälkeistä karjalaisen muuttamista Suomeen ja edelleen Ruotsiin. Eversti **Juhani Tyynelän** kertoi sukunsa vaiheista Vienassa (Soukelo) ja Suomessa, yht. maisteri. **Samppa Rohkimaisen** esityksen aiheena oli Pistojärven Suvanto.

Symposiumin ohjelmaan kuului lisäksi vienalaissyntyisen (Pistojärvi) laulajattaren **Marja-Liisa Kantolan** konsertti sekä kiertokierros Kuusamossa vienalaispakolaisten jäljillä. Jo torstaina julkistettiin Karjalan Sivistysseuran julkaisema näköispainos vv. 1919-21 Uhtualla, sittemmin Suomussalmella ilmestyneestä ”Karjalan Vartia” -lehdestä.

Pohjois-Viena -seuran juhlarahvas kokoontui ensin yhteiseen valokuvaan vanhan Maikkulan pihalle.

MERKKIPÄIVIÄ

Heikki Kirkinen.

Maineikas ja ansioitunut Karjalan tutkija, professori **Heikki Kirkinen** täytti 75 vuotta Joensuussa 22. p:nä syyskuuta. Hän on syntynyt Kuusjärvellä (Outokummussa) Pohjois-Karjalassa.

Kirkinen työskenteli ortodoksisen pappisseminaarin opettajana 1952-60 ja väitteli filosofian tohtoriksi 1961. Hän toimi Helsingin yliopiston dosenttina 1962-72 ja akatemiatuosten jälkeen vierailevana professorina Pariisin yliopistossa kahteen otteeseen 1966-70 ja 1984-85 sekä kolmannen kerran professorina Pariisin yliopiston jatkokoulutuskeskuksessa 1988-89.

Joensuun korkeakoulun rehtorina Kirkinen toimi 1971-81 ja sittemmin yliopistoksi muuttuneen korkeakoulun historian professorina 1970-1990. Hänen panoksensa korkeakoulun kehittäjänä oli merkittävä.

Heikki Kirkinen on kirjoittanut uransa aikana parikymmentä teosta ja satoja artikkeleita karjalaisesta ja bysanttilaisesta kulttuurista. Näistä mainittakoon esimerkkeinä vankka kolmikko Karjala idän kulttuuripiirissä, Karjala idän ja lännen välissä sekä Karjala taistelulentänän.

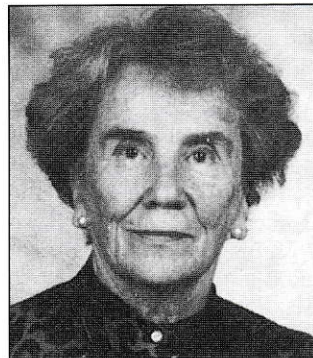
Hän on edelleen aktiivinen kulttuurivaikuttaja, mm. Euroopan tieteiden ja taiteiden akatemian jäsen sekä monien tieteellisten julkaisujen päätoimittaja. Uusi kirjakin ilmestyi merkkipäivän tienoilla. Petroskoin yliopisto promovoi hänet kunnia-tohtoriksi vuonna 2000.

Kirkinen on vuosien mittaan tukenut monin tavoin Karjalan Sivistysseuran työtä. Hänet on palkittu seuran ansiomitallilla 1988 sekä kutsuttu seuran kunniajäseneksi 1996 seuran täyttäessä 90 vuotta. – KSS onnitteli kunniajäsentään adressilla. - SV

Tunnettu kansatieteilijä **Roza Nikolskaja** o.s. Tarojeva täytti 75 vuotta Petroskoissa 12.9.-02. Hän on syntynyt lyydiläisessä Munjärven kylässä. Päätettyään historian opinnot Petroskoin yliopistossa Roza jatkoi aspiranttina Moskovassa etnografisessa instituutissa ja kirjoitti kandidaatin väitöskirjan aiheesta Pohjois-Karjalan aineellinen kulttuuri, pääosin omien kenttämuistiinpanojensa pohjalta.

Palattuaan Petroskoihin hän työskenteli Kielen, kirjallisuuden ja historian laitoksessa vanhempana tutkijana ja tieteellisenä sihteerinä. Eläkkeelle hän siirtyi terveydellisistä syistä 1884.

Vuonna 1965 hän julkaisi klassiseksi muodostuneen teoksensa "Material'naja kultura Karel'" (Karjalaisten aineellinen kulttuuri). Vuonna 1981 painosta tuli Seesjärven seudun kulttuuria käsittelevän teoksen toinen osa, jonka Rosa Nikolskaja toimitti yhdessä Anni Kosmenkon ja Unelma Konkan kanssa ja kirjoitti teokseen neljä lukua (kotitalous ja elinkeinot, rakennukset, ruokakulttuuri ja kulkuneuvot). Suurelle yleisölle tunnetuin Roza Nikolskajan teoksista on "Karel'skaja kuhnja", joka ilmestyi 1990 myös suomennettuna (Karjalainen keittiö).

Elsa Saarinen.

80 vuotta täytti 14.10.-02 opettaja, herastuomari **Elsa Saarinen** o.s. Lahelma Nousiaisissa. Hän on syntynyt Vaasassa, mutta juuret ovat Vuokkiniemessä. Isä oli laukkukauppias/kauppamatkustaja Korpin Jyrki ja äiti Sepän Jelena, jotka muuttivat Vaasaan 1920.

Koulutie oli mutkikas. Oppikoulunsa Elsa aloitti Vaasan suomalaisessa yhteiskoulussa. Perhe muutti 1937 Helsinkiin ja opinnot jatkuivat Töölön yhteiskoulussa. Ne katkaisi talvi-

sota, ja perhe palasi Pohjanmaalle Orismalaan. Ylioppilaaksi Elsa tuli Seinäjoen yhteiskoulusta 1944.

Valmistuttuaan opettajaksi Helsingin opettajakorkeakoulusta 1952 Elsa Saarinen toimi noin 30 vuotta virassa Vehmaan kk:n kansakoulussa. Vehman tuomiokunnan lautamiehenä hän toimi yli 20 vuotta ja sain herastuomarin arvonimen 1989.

Jatkosodan aikana Elsa Saarinen oli lottatehtävissä koulutuskeskuksissa Orismalassa ja Laihialla sekä sodan loppuvaiheessa virkailijana Päämajan valvontatoimistossa Mikkelissä.

Eläkepäivien tärkein harrastus ovat lastenlapset Nousiaisissa ja Naantalissa sekä kunnon ylläpitäminen liikuntaa harrastaen.

Pojantytär Johanna Saarinen sai valkolakin viime kevällä. - VL

Sähköasentaja **Olavi Rovaniemi** kuoli äkilliseen sairauskohtaukseen Kemissä 22.6.-02. Hän oli syntynyt 2.8.1930. Olavin sukujuuret olivat pohjoisessa Vienassa Soukelon kylässä; äiti oli Vartiolammin kylästä ja isä Soukelosta, Zaikoffeja. Sota-aikana Olavi oli oppilaina Loviisan yhteiskoulussa (Nordström).

Toimittaja **Paavo Voutilainen** kuoli henkirikoksen uhriksi ollessaan työmatkalla Louhen piirin Pääjärven taajamassa 24. 8.-02. Voutilainen osallistui siellä Paanajärven kansallispuiston vierailukeskuksen avajaisiin. Hän oli syntynyt Petroskoissa 29.2.1952.

Vuotilainen teki pitkän, värikkään uran lehtimiehenä ja radio- sekä tv-toimittajana, ja jätti omaleimaisena runoilijana jälkensä myös Karjalan kirjallisuuteen.

**TILAA HYVÄ LEHTI
KARJALAN HEIMO**

Uhtualle rakennetaan seurantalo

Kun Uhtualla (Kalevalassa) vireästi toimiva Uhut-Seura tarvitsee kunnolliset tilat lisääntyväälle kulttuuritoiminnalleen ja uusille harrastuspiireille, Suomessa toimiva sisarseura Uhtua-Seura päättänyt rakentaa Uhtualle seurantalonsa.

Kalevalan piirihallinto suhtautuu asiaan myönteisesti ja luovuttanut taloa varten tontin keskeiseltä paikalta Sovetskajakadun varrelta Kuittijärven rannalta. Piirihallinto on myös luvannut huomattavan määrän rakennusmateriaalia, konetyönteja sekä vapaaehtoistyötä. Suunnitelman mukaan Uhtua-Seuran panos on 37.3 pros. hankkeen Suomesta maksettavista kokonaiskuluista eli 7 550 € (rahaosuus 4 800, tavaralahjoitusten ja vapaaehtoistyön osuus 2 750 €). Kellarikerroksen lisääminen rakennussuunnitelmaan nostaa Uhtua-Seuran omarahoitusosuutta siten, että rahoitustarve on noin 10 000 €. - Hankkeen kokonaiskustannukset ovat yhteensä 32 850 €.

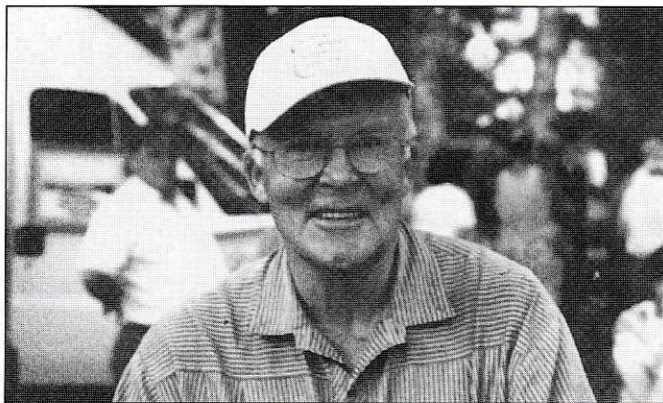
Uhtuan seurantalosta tulee 2-kerroksinen, ja ensi vaiheessa rakennetaan toinen siipiosa, johon tulevat kokoontumis- ja toimistotilat sekä sosiaali- ja huoltotilat.

Varainkeruu Ruotsissa Kiestingin orpolapsille

Ruotsissa on edelleen käynnissä varainkeräys Kiestingin orpokodin vähäosaisten asukkien hyväksi. Yhtä ja toista on jo saatu aikaan, mutta puutelistalla on pitkä. Lapset tarvitsevat mm. urheilu- ja liikuntavälineitä.

Hankkeen takana on Lionsclub Barendsberg ja tili on seuraava: postgiro 11675-6 Barnhemmet Kiestinki, Karelia. – Glöm inte hjälpa!

Korjaus: **Uusia ylioppilaita.** Hanna Kuutti kirjoitti ylioppilaaksi keväällä Alppilan lukiossa. Hannan isän Raimon vanhemmat Jaakko ja Maria Kuutti o.s. Härkin olivat kotoisin Suojärven Kaitajärveltä. Evakkotie toi heidät Valtimolle, mistä suku on sittemmin levinnyt ympäri Suomea ja vähän Ruotsiin. JK. (Utinen oli KH:n edellisessä numerossa aivan seka-

Sanan ruoska viuhuu Huotarisen rapsodiassa

Heinäkuussa julkistettiin Petroskoissa opettaja **Veikko Huotarisen** runokokoelma Vienankarjalainen rapsodia. Sen pääteemoina ovat luonto ja vienankarjalaisen ihmisen elämä. Huotarisen esikoisen julkaisi Verso-kustantamo.

Saatesanoissa Karjalan kirjailijaliiton puheenjohtaja **Armas Mishin** luonnehtii uutuutta runodokumentiksi perestroikan ajoilta ja jatkaa: ”Se on liiankin katkera totuus vienankarjalaisen kansan elämästä, mutta myös kauneutta ylistävä laulu, hymni Karjalalle ja sen kärsivälle kansalle”.

Tekijä esittelee vienankarjalaisen rapsodian kolmessa osassa: Tervalastu, Vienan korvessa ja Kullervon kivinen leipä. Tervalastussa Huotarinen maalailee taidokkaasti kotoisia kuvia tunnelmista Pielisen rannoilla, toisessa, kuvailevassa osassa hän matkaa Vienan kivisillä teillä, ylistää luonnon kauneutta ja havainnoi lempeään sävyyn karjalaisia kyliä. Kuitijärven kohtalo huolettaa runoilijaa nyt niin kuin aikaisemminkin.

Nousevaa kritiikkiä näkyy jo esimerkiksi runoissa Kallit opastajat ja Kadonnut kansa. Kolmannessa osassa, jota voisi nimittää finaaliksi, hän kannustaa runoratsunsa täyteen laukkaan sivaltaen armottomasti näkemäänsä epäkohtia ja ruotien yhteiskunnallisia epäkohtia – paikoin suorastaan inhorealistically. Juopottelu, surkeat kauppapalvelut, byrokratian kahleet, yleinen piittaamattomuus ja moraalinen höllyminen sekä muut ajan ilmiöt saavat kukin osansa. Sanaruoska vinuu niin viuhasti, että asiaproosaa työkseen kirjoittava voi vain ihmetellä taiteilijan sanomisen vapautta.

Sanankäytön tekijä hallitsee erinomaisesti; monin paikoin on suorastaan pysähdyttävä miettimään kielikuvien ilmeikkyyttä ja sanallista vyörytystä. Hänen runoistaan välittyy syvä ymmärtämys kärsiviä ihmisiä kohtaan, jotka Huotarinen näkee nurinkurisen yhteiskuntajärjestelmän syyttämänä uhreina. Nyt valloillaan oleva markkinatalous on vain syventänyt kuilua ja uhkaa jo ihmisten perustarpeita.

**

Vähän runoilijasta itsestään: Nykyisin Nurmeksessa asuvan Veikko Huotarisen juuret ovat Vienan Karjalassa. Hänen isänsä syntyi Kivijärven kylässä ja äiti oli Uhtuan Jyväskylästä. Vanhemmat tulivat 1920-luvun alussa pakolaisvyöryn mukana Suomeen, Suomussalmen rajapitäjään, minne laukkuri-isä tarpeeksi tienattuaan perusti kiinteän kaupan. Talvisodassa talot ja tavarat haihtuivat savuna ilmaan, samoin jatkosodassa, mutta vielä kolmannen kerran sitkeä yrittäjä rakensi kauppatalonsa.

Veikko valmistui kansakoulunopettajaksi ja toimi 30 vuotta kasvattajana kotipitäjässään kansakoulussa ja sen jälkeen viisi vuotta Nurmeksessa. Kun perestroika avasi rajat, Veikko pääsi vihdoin juurilleen vanhempiensa ammoisille elospaikoille. Hän on käynyt kymmeniä kertoja rajan takana Karjalassa, ja kertoo monien runojen syntyneen noilla matkoilla.

SAKARI VUORISTO

– Veikko Huotarinen: Vienankarjalainen rapsodia, Verso, Petroskoi 2002. 152 s.

Karjalainen osakunta vierailulla Valtimolla

Helsingin yliopiston Karjalainen osakunta vieraili heinäkuussa Pohjois-Karjalassa Valtimon kunnassa. Viikonlopun kestäneen kesäretken aikana osallistuttiin kesäpäivien tapahtumiin ja miteltiin taitoja kyykässä paikallista Valtimon Suojärvi-seuraa vastaan. Osakunnan retken suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi historiaa ja kalliotiedettä Helsingin yliopistossa opiskeleva valtimolainen suojärveläisen Pekazen fed’an bunukka **Suvi Mämmi**.

Lauantai-iltana Ylä-Valtimon koululla pidetyssä kotiseutuillalla tunnettu TV-kasvo **Anna-Kaisa Hermunen** keskusteli Suvi Mämmin kanssa maaseutuelämän arvoista ja mahdollisuuksista.

”Valtiovaltan tulee tehdä maaseudulla asuminen mahdolliseksi tehostamalla maaseutupolitiikkaa, joka on muutakin kuin maatalouspolitiikka. Kyse on päättäjien arvovalinnoista”, sanoi Suvi. Haastattelija Hermusenkin mielestä maa tulisi asuttaa tasaisesti jos senkin takia, että ruuhkautuvissa kasvukeskuksissa koetaan pahoinvointia.

Kyykkäottelussa joutuivat osakuntalaiset altavastaaajiksi, vaikka osakunnan joukkueen kapteeni **Kimmo Solehmainen**

yrity nostattaa joukkuehenkeä hyvillä selityksillä.

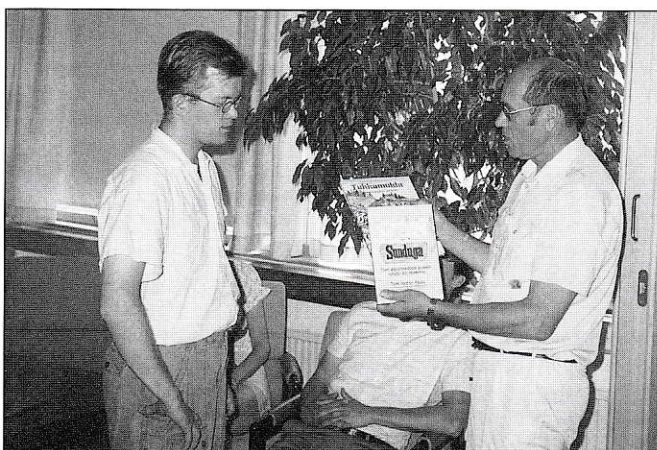
Ensimmäisellä puoliajalla tulos osakuntalaisten kannalta oli –33 pistettä ja toisella –18 pistettä. Leikkimielisen kisan päätteeksi viimeinen heitto tapahtui hävinneen joukkueen kapteenin selästä.

Osakunnan joukkueessa pelasivat kapteenin lisäksi **Jeremias Jokiniemi**, **Eija Peltonen** ja **Rauli Albert**. Valtimolaisien joukkueen muodostivat suojärveläisiä skujuurta olevat **Pedrin Isakan** bunukka **Jarmo Harakka** ja Antin Arvin pka **Esko Hilonen** sekä valtimolaiset **Pentti ja Eila Kärnä**.

Vierailun aikana Valtimon kunnanjohtaja esitteli Valtimon kunnan näkymiä ja antoi muistoksi vierailusta Valtimo-kirjan. Kunnanhallituksen puheenjohtaja suojärveläinen **Paavo Harakka** selvitteli karjalan kielen asemaa Suomessa ja Karjalan tasavallassa ja luovutti osakunnan kirjastoon kirjoittamansa karjalankieliset teokset, tarinikirja **Sundugan** ja suakkunakirja **Tuhkamukin**.

Pois lähtiessään osakuntalaiset cheivivat valtimolaisia erinomaisesti hoidetusta isännyydestä.

PPAAVO HARAKKA

Paavo Harakka luovutti Karjalaisen osakunnalle kaksi karjalankielistä teosta.

Karjalan Sivistysseura netissä

Seuramme toimistoon on johtokunnan taannoin tekemän päätöksen mukaisesti hankittu atk-laitteistoa. Sen myötä on myös avattu nettiyhteys, joka mahdollistaa nopean yhteydenpidon ja tehokkaan tiedon – ja kuvansiirron. Yhteys toimii yötä päivää, ja osoite on seuraava:

karjalansivistysseura@kolumbus.fi

Seuraava askel on seuran omien kotisivujen (www.) luominen.

Terveh tulla Lönnrotin skolah

Vuonna 1994 Petroskois avavui uusi skola. Sen nimi oli Suomalais-ugrilaine skola. Täh skolah tuldi opastumah lapset, kudamien vahnemat (tuatot, muamot, buabot, died'ot) pais-tah omal kielel – karjalan (venäjän karjalan da livvin), vepsän da suomen. Silloi skola ei olluh suuri. Oli vai kuusi kluassua: toini vuosi opastundu – suomen kieli (suomen kluassu) da viizi kluassua enzimäzet kaksi karjalastu, yksi vepsän da kaksi suomen. Skolas ruadoi vai 14 opastajua, kuduat tuldi toizis linnan skolispäi. Opastajua oli 104. Kai opastajat, kuduat tuldi skolah, tietih muamain kielen.

Sit mejän skola kazvoi. Joga vuottu vastai uuzii lapsii. Tilua täs skolas oli vähä; opastuimma kahteh vuoroh. Myö kaikin olimma hyväs mieles, meile kaikile oli lämmin sydämes, gu myö nägöi voimma paista oman muamon kielel. Ei pie ni kunne, ni kenespäi peittyö da varovasti paissa omal kielel.

Vuonna 1999 meile annettih suuri skola (ennen se oli skola nro 18). Sit myö algaimmo elämäh da opastumah suures perhes – kaksi skolua yhtes.

Vuonna 2001 skolal oli 1 päivän syvyyskuudu annettu Lönnrotin nimi.

Tänä vuon suomalais-ugrilaisessa E. Lönnrotin skolas opastui 983 opastajua, ruadau 80 opastajua. Täs suures perhes eletäh yhtes venalazet, karjalazet, vepsälazet, suomalaiset-kaikil täydy tilua.

Lapset jagavutah joukkoloih,

Suomalais-ugrilainen E. Lönnrotin koulu toimii nyt kunnostetuissa, tarkoituksenmukaisissa tiloissa Gorkinkadun varrella Petroskoissa.

konza mennäh kielen urokala. Pienembäs ryhmäs on parempi opastua. Kolmandes kluassas lapset, kuduat opastetah karjalan das vepsän kieldy, algetah opastua suomen kieldä, viijendes kluassaspäi algavuo inglannin kielii. Skolah käyväh lapset kogo linnapäi da linnan piirilöispäi.

Omua kieldy lapset kuulah pruasnikoil da folkloreryhmis. Mejän skolas on oma lapsien joukko; sil täydy jo 10 vuottu. Joga vuottu skolas pietäh Kalevalan päivii, kielikonkursii, olympiaadii, Lönnrotin päivii.

Tänä vuonna oli suuri pru-

asniekka: 200 vuottu täydy Elias Lönnrotil. Tänn tultih lapsien da vahnempien ryhmät Petroskoista da koko Karjalasta. Oli konkurssii, tiedälline konferentsi da mondu muudu.

Tänä vuonna meile skolas algavuu karjalan kielen musei. Myö olisimma mielis, kun työ työndäzitte materialat mittuset teile on kieleh, kirjallisuuteh da Karjalan kultturah näh.

••
Meile olisgi moine himo, gu olis mejen skolas Lönnrotin reliefi da hänen kuvat, kuduat vois panna seinäl kir-

jastoh da kluassoih.

Suomalais-ugrilaine Lönnrotin skola olis hyväs mieles, gu myö voizimma suada Suomen puolespäi ystävän, toizen skolan. Kirjuttaukkua meile, myö vuotammo. Skolan rehtori on Natalia Klimova.

Skolan adresu on:
Suomalais-ugrilaine E. Lönnrotin skola, ul. Gorkogo 2, 185035 Petroskoi, Karjalan tasavalta.

SVETLANA KONDRATJEVA
karjalan kielen opastaja,
etnokol'turan varajohtaja

Sallan rajanylityspaikka on avattu

Jo hyvän aikaa valmiina ollut Sallan Kelloselän rajanylityspaikka avattiin virallisesti Suomen ja Venäjän pääministerien läsnäollessa kansainväliselle liikenteelle lokakuun lopulla. Rajanylityspaikan nimeksi vahvistettiin Salla.

Matkaa itään Muurmannin valtatielle on puoleltoista sataa kilometriä hyväkuntoista, kestopäällystettyä tietä, joka puolimatkasta lähtien vie halki komeiden tunturimaisemien. Ensimmäinen asuttu paikka heti kohta rajan itäpuolella on vanha Sallan kirkonkylä. Nykyiseltä nimeltään se on Kuolajärvi, vaikka Kuolajärvelle, entiseen

Kairalaan on vielä matkaa lähes parikymmentä kilometriä. Vanhan Sallan luona kannattaa vilkuilla etelään päin; aivan lähellä kohoaa 658 metriä korkea Rohmoivan tunturi. Vanhaa Suomea riittää vielä ohi Alakurtin; vanhalle rajalle siitä on kymmenkunta kilometriä.

Muurmannin valtatieltä voi jatkua pohjoiseen Kannanlahteen, jonne matkaa on vain puolenkymmentä kilometriä, etelään Louhen risteykseen sen sijaan runsaat 150 kilometriä. - Vienaankin matkaaville autoturisteille Sallan rajanylityspaikka ei näin ollen ole hyötyä.

Ehkä 30 000 uhria?

Stalinin ajan joukkohauta paljastui Toksovon luona

Toksovesta Pietarin lähetyviltä on löydetty Stalinin vainoajan joukkohauta. Siihen mahdollisesti haudattu jopa 30 000 terrorin uhria, ilmoittaa ihmisoikeusjärjestö Memorial.

Stalinin järjestämien sisäisten puhdistusten ollessa pahimmillaan vv. 1937-38 Leningradin alueella katosi noin 40 000 ihmistä jäljettömiin.

Viime vuonna löydettiin niinkään Pietarin läheltä Levashjovosta 8 500 ihmisen joukkohauta. On mahdollista,

että uusi joukkohauta auttaa selvittämään myös kadoksissa olevien karjalaisten ja suomalaisten kohtaloa, sillä osa heistä sai tappotuomion Karjalan alueen ulkopuolella, Leningradissa.

Karjalan Heimon seuraava numero 11-12 on joulunumero. Siihen tarkoitetut kirjoitukset tulee postittaa toimittukseen viipymättä, jo tällä viikolla.

HEIMOLAISIA ETSITÄÄN

Etsin kaikkia mahdollisia tietoja vuonna 1922 Suomeen tulleesta vienankarjalaisesta isoisästani **Jaakko (Jaska) Aleksinpoika Stepanoffista (myöh. Kurela)**. Hän oli syntynyt 15.7.1911 Paanajärvellä Vienan Karjalassa. Eräässä suomalaisessa asiakirjassa hänen kotikyläkseen mainitaan "Hakola", millä ilmeisesti tarkoitetaan Haikolaa.

Jaska tuli Suomeen 10–11-vuotiaana ilman perhettä, mahdollisesti jonkin kauppiasryhmän mukana. Häntä ei löydy Valtion pakolaisavustuskuskuksen asiakirjoista. Vienan Karjalan pakolaisten joukossa mainitaan helmi- ja maaliskuussa 1922 sompajärveläinen Aleks Simananpoika Stepanoff, joka ikänsä, nimensä ja kotipaikkansa perusteella saattaisi olla isoisäni isä. Jos tämä sukulaisuussuhde on totta, isoisäni on Ortjo Stepanovin pikkuserkku.

Jaska pääsi Suomessa kasvatiksi hyvään ilmajokelaisperheeseen. Hänet mainitaan tiivistä ensimmäisen kerran suomalaisissa asiakirjoissa syksyllä 1922, jolloin hän meni Ilmajoella kansakoulun toiselle luokalle. Koulun oppilasmatrikelissa todetaan, että hän oli aiemmin käynyt koulua Vienassa.

Isoisäni suomalaistui nopeasti. Hän kävi luterilaisen rippikoulun, liittyi suojeluskuntaan, haki ja sai Suomen kansalaisuuden heti 21 vuotta täytettyään ja välittömästi tämän jälkeen suomalaisti sukunimen-

sen Kurelaksi. Hänen oleskelulupa-anomuksissaan tai anomuksissaan päästä Suomen kansalaiseksi ei esitetä sukulaisuutta. Hänestä ei löydy mainintaa suomalaisten ortodoksisuurakuntien kirkonkirjoista.

Jaska kouluttautui rajavartijaksi ja työskenteli vuoden verran Salmassa. Myöhemmin hän siirtyi Valtion rautateiden palvelukseen ja toimi mm. junamiehenä Tampereella.

Jaakko Kurela osallistui molempiin sotiin ja kaatui Talin suurtaistelussa juhannusaattona 1944. Sotilaskantakorttitietojen mukaan hän osasi suomen lisäksi venäjää ja oli sairastanut isorokon 6–7-vuotiaana.

En tiedä, yrittikö hän saada yhteyttä vienalaiseen perheeseensä. Tiedän kuitenkin, että hän sai teini-ikäisenä yhden kerran kirjeen sisareltaan Vienan Karjalasta. Tämä kirje ja sen mukana ollut valokuva ovat sittemmin kadonneet.

Jos joku tietää jotakin isoisästani, hänen tulostaan Suomeen ja asettumisestaan Ilmajolle, hänen vienalaisesta perheestään ja sukulaisistaan tai koulunkäynnistä Vienassa 1920-luvun vaihteeseen, pyydän kertomaan niistä minulle. Pienimmätkin tiedon rippuset ovat minulle tärkeitä. Toivon saavani yhteyden näiden tietojen avulla vienalaiseen sukuuni.

– Johanna Kurela, Sorsapuisto 1 A 10, 33500 Tampere. Puh. (03) 261 2292, sähköposti johanna.kurela@koti.soon.fi

Vuokkiniemi-seura sai uuden puheenjohtajan

Vuokkiniemi-seurassa on tapahtunut sukupolvenvaihdos. Seuran uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Vuokkiniemellä elokuun alussa pidetyssä kokouksessa yhteiskuntat. lis. **Kai Paajaste** Vaasasta. Hänen edeltäjänsä seuran puheenjohtajana oli **Heikki Kyyrönen**, joka kuuluu edelleen johtokuntaan.

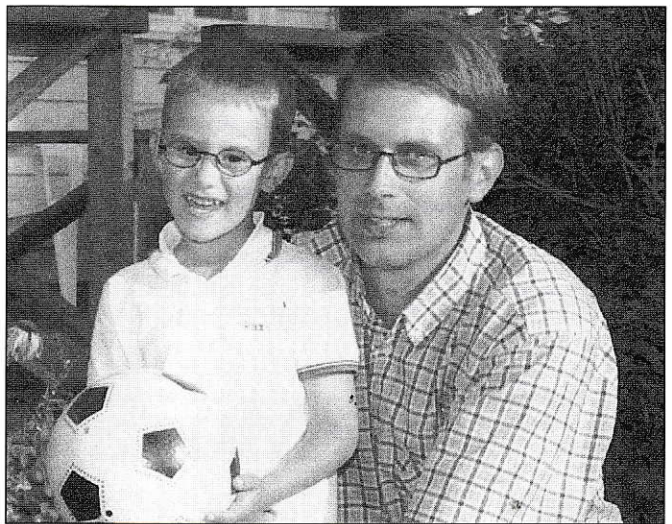
Uusi puheenjohtaja Kai Paajaste, 31, on syntynyt Göteborgissa ja viettänyt lapsuutensa Ruotsissa, mutta koulut hän on käynyt Suomessa. Ylioppilaaksi hän pääsi Teuvan lukiossa, minkä jälkeen aloitti valtiopöytäopin opinnot Jyväskylän yliopistossa. Yhden lukuvuoden hän vietti myös Tukholman yliopistossa.

Kai on isän, Pentti Paajasteen (ent. Peksujeff) puolelta vienankarjalaista sukua, ja äitinsä puolelta hänen sukunsa on Etelä-Pohjanmaalta. Kain isoäiti Irja eli Iro Mikontyttö (o.s. Vatanen) oli Kostamukselta ja isoisä Aleks Peksujeff syntyi Vuokkiniemellä 1901

Ossipan ja Naston (o.s. Kiriloff) vanhimpana lapsena. Isovanhemmat tulivat lapsineen Suomeen 1944 Tolloinjoelta, ja Kain isä on sisarusparvessaan ainoa Suomessa syntynyt.

Harrastuksikseen hän mainitsee sukututkimuksen lisäksi lukemisen sekä kyykkäämisen ja hiihdon. Kiinnostuksen kohteena Kailla on sukututkimuksen lisäksi Vienan Karjalan historia yleensäkin; hänestä vienalaisen kulttuuriperinnön ja kielen säilyminen elävänä on ensiarvoisen tärkeää koko karjalaiselle identiteetille.

Kai Paajaste työskentelee Vaasan yliopiston Levón-instituutissa projektipäällikkönä (työllisyyspoliittisen Equal Response-hankkeen parissa), minkä lisäksi hän on aiemmin työskennellyt mm. tutkimus- ja opetustehtävissä. Hän asuu Vaasassa ja perheeseen kuuluu Katariina-vaimon lisäksi kaksi prihattsua, Otto (4) ja Aleks (1). – Toivotamme Kaille menestystä uudessa tehtävässään.

Kai Paajaste sylissä vanhempi poika Otto. Perheeseen kuuluu Katariina-vaimon lisäksi 1-vuotias Aleks.

Myös kyykkätiedot nyt netistä

Suomen Kyykkäliitto ry. on avannut hiljattain omat nettisivut. Tarjolla on runsaasti tietoa pelin historiasta, liiton toiminnasta ja toimihenkilöistä, pelin säännöistä ja sarjoista, pelikalenteri ja tuloksia. – Käy tutustumassa osoitteessa: www.kyykkaliitto.com

Kiitokset tämän lehden rakentajille

Tverin Karjalan erikoisnumero II on nyt valmis. Toimitus kiittää lämpimästi hyvistä yhteistyöstä kaikkia kirjoittajia, avustajia ja kuvitusta hankkineita, erityisesti Tverinkarjalaisten ystävät ry.:n puheenjohtajaa Erkki Hatakkaa sekä tämän idearikasta Elina-vaimoa. Parhaat passipot myös Kotuk-

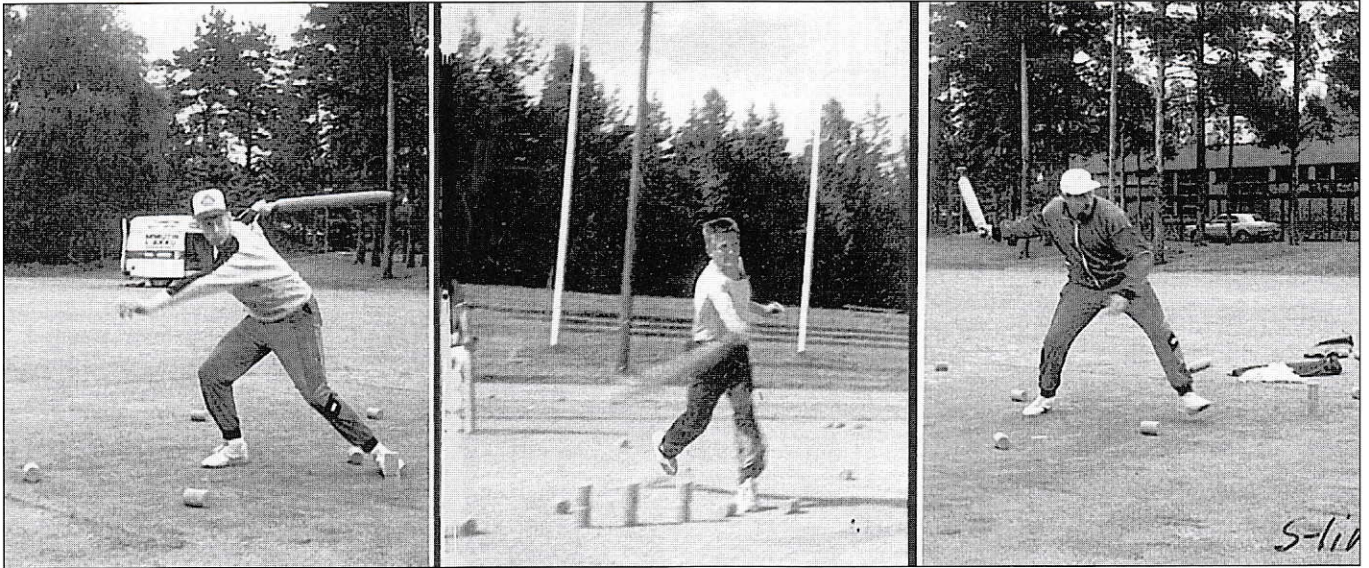
sen tytöille Marjalle ja Leenalle. Unohtaa ei liioin sovi tverinkarjalaisten omaa panosta; se ansaitsee suuren kiitoksen. Erityisesti on syytä kiittää Taito Salmea: hän teki todella suurtyön suomentaessaan viisi pitkää artikkelia venäjän kielestä (Golovkinin, Gromova, Turitseva ja Fisman).

• Lopuksi kaikille pieni toivomus: Tverin erikoisnumero III ilmestyy kukaties muutaman vuoden kuluttua. Tällä välilläkin Tverin asioista saa ja pitää kirjoittaa Karjalan Heimoon!

Hyvästi joululahjaongelmat

Joulun lähestyessä moni pohtii, mitä keksiä joululahjaksi läheiselleen, ystävälleen jne. Tarjoamme tähän ongelmaan oivallisen ja helposti toteutettavan ratkaisun. Tilaa hänelle Karjalan Heimo!

Se käy vaivattomasti tämän lehden välissä olevalla tilauskortilla. Täytä kortti ja niin ystäväsi saa lahjan, josta voi nauttia koko vuoden. Vuositilaus 24,5, kestotilaus 22 euroa, ulkomaille vastaavasti 28,5 ja 26 euroa.

Parhaiden tylynäytteitä: 1. sija Joni Rautiainen, 2. sija Viljo Tanskanen, 3. sija Esko Rautiainen (vas. oikealle).

Suomi paras kyykän 4-maaottelussa

Suomen joukkue vei voiton Helsingin Seurasaareissa 14.9 pelatussa kyykän nelimaaottelussa. Mukana olivat isäntämaan lisäksi Ruotsi, Viro ja Venäjä. – Tulokset:

Henkilökohtainen peli: 1) J. Rautiainen Suomi 26/27, 2) V. Tanskanen Suomi 26/27, 3) E. Rautiainen Suomi 25, 4) T. Korkeamäki Ruotsi 22, 5) J. Juvonen Suomi 22, 6) M. Ahonen Ruotsi 21, 7) A. Torotskov Venäjä 19, 8) V. Sizarov Viro 16, 9) E. Stranberg Viro 14, 10) R. Jefremov Viro 12, 11) M. Jefremof Viro 11, 12) E. Paakkonen Ruotsi 11, 13) A. Nazarov Venäjä 10, 14) E. Tanninen Ruotsi 6, 15) J. Artamonov Venäjä 6, 16) A. Torotskov Venäjä –8.

Joukkuepelit: 1) Suomi (E. ja J. Rautiainen, V. Tanskanen ja J. Juvonen), 2) Ruotsi (T. Korkeamäki, M. Ahonen, E. Paakkonen, E. Tanninen). Kolmanneksi sijoittui Venäjä ja Viro jäi neljänneksi. – OT.

Kyykkä/5-ottelu:

Avaus, harvah, makuu, jono ja keko. **MM-sarja:** 1) Valeri Kononen 15,11,13,15, 14 yht. 68, 2) Joni Rautiainen 17, 14, 12, 10, 10, yht. 63, 3) Väinö Oksman 12,5, 12, 13, 10, 16, yht. 63. **MV-sarja:** 1) Oskari Toivokainen 7, 6, 6, 11, 6, yht. 36+6 = 42. **NV-sarja:** 1) Hilikka Nikkola 6, 4, 3, 4, 3 yht. 20 + 4 = 24. Pelipäivä oli 1.8. – OT.

Nurmes-Suojärvi otti UKK-2002 kisan voiton

Juussa pelattiin 7. syyskuuta hyvätasoinen UKK-kilpailu, joka on perinteisesti tarkoitettu vain piirimestarijoukkueille. Joukkueita oli tällä kertaa mukana viisi. Sääntöjen mukaan seuraavana vuonna UKK-kisa käydään voittajajoukkueen kotipaikkakunnalla.

Nyt voittajaksi selviytyi Nurmes-Suojärvi kyykkäseura, joten ensi syksynä tavataan Nurmeksessa. – Tulokset:

Nurmes-Suojärvi (Sulo ja Alekski Karhu, Marko ja Mika Peiponen), 2) Juuan kyykkäseura (Viljo Tanskanen, Unto Halonen, Pentti Miettinen ja Hannu Päivinen), 3) Kuopion kyykkäseura (Erkki Nissinen, Pentti Peiponen, Seppo Räsänen ja Marko Nousiainen), 4) Porvoon seudun koivistolaiset (Pentti Karvonen, Reino Purmonen, Antero Kitula ja Rainer Montonen), 5) Liedon karjalaiset (Jari Pentikäinen, Tapio Haliseva, Markku Saarinen ja Uno Ukkonen). – PP.

Muita tuloksia:

Niilon ja Kalevin kisat Helsingissä

Juniorit alle 10v: 1) Elina Helkko HSS, 2) Ida Kautto HSS, 3) Aki Kautto HSS. **NM-sarja/10 sauvaa:** 1) Eila Metsola Sauvo –5, 2) Terttu Parkkunen Sauvo –13, 3) Raili Oksman HSS –16. **NA-sarja/ 11 sauvaa:** 1) Leila Rokka Sauvo –5, 2) Marita Zimaldina KSS –9, 3) Mirja Kiviniemi Sauvo –12. **NB-sarja/12 sauvaa:** 1) Anu Kautto HSS –7, 2) Hilikka Nikkola KSS –60. **MM-sarja:** 1) Väinö Oksman HSS 18, 2) Rauno Rautio Sauvo 14, 3) Valeri Kononen HSS 14, 4) Ari

Kautto HSS10. **MA-sarja:** 1) Kalle Paajaste KSS 13, 2) Kenneth Finnholm Sauvo 7, 3) Juha Mikkonen Tammer-Kyykkä 6, 4) Erkki Kiviniemi Sauvo 6. **MB-sarja:** 1) Mauri Taskinen Savonlinna 17, 29 Valentin Kononen HSS 10, 3) Jaakko Jokela Turku 9, 4) Pentti Karvonen Porvoo 6.

Paripelit: 1) Erkki Kiviniemi/Kenneth Finnholm Sauvo, 2) Juha Mikkonen/Kari Mikkonen Tammer-Kyykkä, 3) Valeri Kononen/Valentin Kononen HSS, 4) Anu Kautto/Ari Kautto HSS, 5) Mauri Taskinen/Tapani Lipsanen Savonlinna. –

Kilpailut pidettiin 18.8, osanottajia yhteensä 34. –OT

Kostin kuutoset:

Ryhmät 8 sauvaa 1) Väinö Oksman kesk 0, vas. +1, oik. –2, tapit –4, makuu +3, akkaedakkata –2 yht. –4. 10 sauvaa 1) Kalle Paajaste 0,+2,+1,+3,+5,+3 yht. +14, 2) Sakari Hirsso –5,+1,-6,-2,+3,+3 yht. –6. 11 sauvaa 1) Raili Oksman –24,-1,-8, -4, -4, -4 yht. –45. 12 sauvaa 1) Oskari Toivokainen –15,-8,+1,-2, 0, 0 yht. –24. 13 sauvaa 1) Marita Zimaldina –7, -3, -10, -4, +3 +4, yht. –11. 14 sauvaa 1) Paavo Rahikainen –12, -6, -8, -1, -6, -4 yht. –39. 15 sauvaa 1) Hilikka Nikkola –10, -8, -16, -4, +2, 0 yht. –36. –OT.

Hki PM-kisat:

MM-sarja: 1) Väinö Oksman HSS 26, 2) Valeri Kononen HSS 24. **MA-sarja:** 1) Raimo Kononen HSS 8, 2) Sakari Hirsso KSS 5. **MB-sarja:** 1) Veijo Nousiainen HSS 2. **MV-sarja:** 1) Kalle Paajaste KSS 28,5, 2) Viljam Nappu KSS 20,5, 3) Oskari Toivokainen KSS 10. **NM-sarja:** 1) Raili Oksman HSS –4. **NA-sarja:** 1) Liisa Nousiainen HSS –3. **NV-sarja:** Hilikka Nikkola KSS-41.

Joukkueet: 1) HSS (Oksman, V. Kononen, R. Kononen ja Nousiainen), 2) KSS (Paajaste, Hirsso, Nappu ja Toivokainen). – OT.

**KYYKKÄVÄKI LUKEE
KARJALAN HEIMOA**

Edullisesti karjalaista kirjallisuutta

Karjalan kieltä

KARJALAN KIELEN SANAKIRJA

Mahtava perusteos karjalankielestä. Se perustuu satoihintuhansiin muistiinpanoihin, joita on koottu 1800-luvulta lähtien. Sanakirjasta oin nyt valmiina osat I-V (kirjaimet A-S), yhteensä yli 60 000 sanaa. Hinta osalta nid. 45 €, sid. 53€. Teos on sopiva esim. arvokkaaksi merkkipäivälahjaksi.

MAKAROVIN SANAKIRJA

Karjalan kielen sanakirja (livvi-venäjä) odotti painatustaan toistakymmentä vuotta. 20 000 sanaa, noin 500 sivua. Saatavana seuramme kautta edulliseen hintaan 22 €.

KAUNISTA KARJALUA

Prof. Pekka Zaikovin laatima lukukirja vienankarjalaksi. Satuja, runoja, sananlaskuja, arvoituksia ja käytännön tietoa lapsille. Hauska kirja hintaan 11 €.

UUZI ABUNIEKKA

Kosti Pamilon toimittaman sanaston 2. painos. Uusia sanoja parisataa, kuvitettu. Melkein välttämätön murteiden harrastajille. Hinta on 8 €.

VEN'AN RUNOT

Aleksandr Volkovin livvinkielinen runokokoelma, myös käännöksiä venäjältä. – Hinta 3 €.

KARJAL-VENALAINEN SANAKNIIGU

Ljudmila Markianovan ja Tatjana Boikon karjalais(livvi)-venäläinen sanakirja sisältää 8 000 sanaa. Se on alan asiantuntijoiden laatima ja sanastoltaan tuore. Suosittelemme karjalan kielen harrastajille. Hinta 10 €.

TUOHUZ IKKUNAS

Erikoisuus. Ensimmäinen lyydinkielinen kaunokirjallinen teos. Nuoren karjalaisen (lyydikko) Miikul Pahomovin runoja, ajatuksia ja tunteja. – Hinta 5 €.

ANUSRANDAINNE

Lulukokoelma aunukselaisten Nikolai Dubalovin ja Vladimir Brendojevin runoihin. 27 laulua (sanat ja nuotit). Petroskoi 1995. – Hinta 7 €.

PAJUN KUKKZET – KEVIÄN VIESTIT

Livvinkielinen satulukemisto I-IV lk oppilaille ja kaikille kielestä kiinnostuneille. Tekijä Tamara Stserbakova, kuvitus Olga Ikkonen. Hinta 4 €. – Samalta tekijältä uutuus: Ennen rastavua. – Hinta 6 €.

TVERIN KARJALAN TSASTUSKOJA

Virolainen Tiit Kukk tallensi 1980-luvulla Tveristä Vesjegonskin alueelta 160 tsastuskaa. Teos antaa hyvän kuvan kielen nykytilasta. – Hinta 5 €.

Karjalaista kulttuuria

HALPA HINTA, PITKÄ MITTA

Kokonaisesitys vienan – ja aunuksenkarjalaisesta Suomessa harjoittamasta laukkukaupasta. Teos pohjautuu fil. lis Maiju Keynään jo ennen sotia aloittamiin sumtsankantajien haastatteluihin sekä hänen lisensiaattityöhönsä. Runsas kuvitus. – Hinta 10 €.

KARJALAN KIELTÄ JA KANSANKULTTUURIA I

Tässä Helmi ja Pertti Virtarannan teoksessa tverinkarjalaiset kertovat omalla kielellään, millaista elämä oli entisaikaan. Erinomainen, runsas kuvitus, 445 s. – Hinta 28 €.

SURU VIRRET SUUHUN TUOPI

Akateemikko Pertti Virtarannan teos on pienoistutkielma itkuvirsirunoudesta lähtökohtana tverinkarjalaisen taitajan Anna Andrejeva Sutjajevan itku äitinsä muistolle. Itkuvirsi on teoksessa käännetty 20 kielelle ja nuotitettu. Tekstiosa suomeksi ja englanniksi. Hieno lahjaidea ulkomaalaiselle ystävälle! – Hinta 15 €.

AHAVATUULTEN ARMOILLA

Helmi ja Pertti Virtarannan tallentamia itkuvirsisiä Aunukselta. Toim. Raija Koponen ja Marja Torikka, nuotinnokset Ilpo Saastamoinen. 227 s. – Hinta 20 €.

KYNÄLLÄ KYLMÄLLÄ – KÄDELLÄ LÄMPIMÄLLÄ

Tutkijapariskunta Helmi ja Pertti Virtarannan taattua tuotantoa. Inkeriä, Vienna, Aunusta, Tverin Karjalaa . . . 356 sivua, loistava kuvitus. – Hinta KSS:n kautta vain 21 €.

SYNTYMÄ, LAPSUUS JA KUOLEMA

Samuli Paulaharjun teos, joka vasta 1995 julkaistiin alkupeiräisessä asussaan ainutlaatuisine kuvineen. Teos avaa uusia, mielenkiintoisia näkymiä Vienan Karjalan ikivanhaan uskomusmaailmaan. – Teoksen hinta 25 €.

Karjalan historiaa

ITÄ-KARJALAN VAPAUDENTIE

Karjalan ulkomaisen valtuuskunnan kirjassa mainitaan toistataa Itä-Karjalan kunnallisiin luottamustoimiin osallistunutta henkilöä. Siitä on apua sukujuuriensa tutkijoille ja Karjalan asioista kiinnostuneille. – Vain seuramme kautta. Hinta 8 €.

LIIKKEELLÄ LEIVÄN TÄHDEN

Tapio Hämysen väitöskirja on selvitys Raja-Karjalan väestöstä, sen toimeentulosta ja itärajan merkityksestä. Tutkimusjakso käsittää vuodet 1880-1940. Runsas kuvitus, uutta arkistotietoa, 562 sivua. – Hinta 17 €.

VIENAN KARJALAN ETNISEN KOOSTUMUKSEN MUUTOKSET 1600-1800-LUVULLA

Matti Pöllän väitöskirja tuo aivan uutta tietoa kysymykseen Vienan asutuksen iästä ja sen alkuperästä. Teoksessa on 353 sivua, runsaasti karttoja sekä taulukoita. Hinta 17 €.

VALKOISET SIVUT

Kouluneuvos Matti Hölsän teos kertoo sodanaikaisen Äänilinnan yhteislyseon historian vv. 1942-44. Haastatteluja, paljon valokuvia, 140 s. – Hinta 13 €.

VIENAN KARJALAISTEN LIITOSTA KARJALAN SIVISTYSSEURAKSI VV.1906-1922.

Apul. professori Raimo Rannan syväluotaus Karjalan Sivistysseuran alkuhistoriaan. Kuvitettu, henkilöhakemisto, 229 sivua. – Hinta 20 €.

KOLMAS TIE POHJOISEEN

Dosentti Leo Koutaniemi on koonnut kuvauksia ja tapauksia Oulusta Kuusamon ja Kannanlahden kautta Jäämerelle vievältä vanhalta kauppatieltä. Mukana on myös omakohtaisia havaintoja matkan varrelta nykyaikana. 336 sivua, kuvitettu. – Hinta 28 €.

POHJOIS-VIENAN PORONHOITO

J. Juhani Korttesalmen laaja, 556-sivuinen väitöskirja sisältää runsaasti harvoin nähtyjä valokuvia, karttoja sekä piirroksia. Erinomainen tietokirja vanhasta Vienasta, sen elinkeinoista ja historiasta. – Hinta 37 €.

KARJALAI-SUOMALAINEN NEUVOSTOTASAVALTA

Osmo Hyytiän perusteellinen tutkimus KSNT:n vaiheista vv. 1940-1956. Runsaasti uutta tietoa. – Hinta 23 €.

Elämäkertoja

ALEKSEI MITRO

Pertti Leheksen tutkimus kauppaneuvos Aleksei Mitrosta, Wienin Karjalaisten Liiton ensimmäisestä ja pitkäaikaisesta puheenjohtajasta. Kirja on myös laukkukaupan historiaa. – Hinta 8 €.

IIVO MARTTINEN

Vuokkiniemen kansanperinteen suurkerääjä Iivo Martinoff-Martinen eli Ontron Iivana Kivijärvestä (1870-1934) toimi kauppiaina ja vakuutusasiamiehenä Suomessa, mutta omisti koko elämänsä kotiseutunsa kansantietouden tallentamiselle. Elämäkerran on kirjoittanut tyttärensä Sakari Vuoristo. Paljon kuvia. – Hinta 9 €.

TANNER et MANNER

Vienalaista laukkukauppaa, tukkukauppaa, vaateusteollisuutta ja pakolaishistoriaa. Ville Lahelman mielenkiintoinen tutkimus Tannerin ja Mannerin liiketoimista sekä Orismalan kutomasta ja pukutehtaasta. Runsaasti valokuvia. – Hinta 9 €.

LAUKKURIN TYTTÄRENTYTÄR MUISTELEEE

Aino Tervasovan muistelmateos on yritteliään karjalaistytön elämäntarina. Se sisältää mm. tarkan selostuksen Vuonin ja Pirttilahden suvusta. 72 sivua, koko A4, kuvia. – Hinta 9 €.

On hyvä tietää

KARJALAN VAAKUNAT JA LIPUT

Aleksandr Paskovin perusteellinen selvitys Karjalan tunnuksesta kaupunkivaakunat mukaan lukien Pietari I ajoista nykypäiviin saakka. Runsaat väri- ja mv-kuvitus. – Hinta 11 €.

AUTOILJAN TIEKARTTA KARJALA

Ensimmäinen luotettava tiekartta rajantakaisesta Karjalasta. Sisältää paljon matkailijalle hyödyllistä tietoa. Toimittanut Karttakeskus Oy. – Hinta 12 €.

KARTTAKIRJA KARELIA

Hyvä topografinen kartasto koko tasavallan alueelta, venäjänkielinen. Erinomainen apu Karjalassa matkaaville, myös maastossa. – Hinta 15 €.

ITÄ-KARJALAN TUNNUKSIA

Heraldiikan asiantuntijan Kari K. Lauran perusteellinen, kuvitettu teos Itä-Karjalan tunnuksista, lipuista ja vaakunoista. 145 siv. – Hinta 16 €.

SYDÄMESSÄ KALEVALAINEN KANSA

Monipuolinen esittely Nina ja Alpo Sailon Kalevala-taiteesta sekä matkoista eri puolille Karjalaa. Paljon kuvia. – Hinta 13 €.

Uusia kirjoja

SLUSÄJU KAREL'SKIJ GOVOR

Aleksandra Punzina esittelee tuoreessa tekstikokoelmassaan Tverin alueen murteita. Djor a ja Valdai (Novgorod). Tekstit ven. ja karjalaksi. – Hinta 10 €.

VIENANKARJALAINEN PERHELAITOS

Matti Pöllän perusteellinen tutkimus, yli 600-sivuinen tutkimus vienalaisen perhelaitoksen kehityksestä on oikea tietopankki. Tärkeä teos sukututkijoille. – Hinta 30 €.

ELOSTU PAGINAN VÄLIS

Fil. tohtori Raija Pyölin mainiossa livvinkielisessä lukukirjassa Aunuksen eläjät kertovat itse elämänvaiheistaan. Sopii tutkijalle, karjalaisuuden harrastajille ja opintokerhoille. – Hinta 9 €.

AUNUKSEN REPOLA

Heikki Tarman toimittama Repolan historia alkaa esihistoriasta ja jatkuu nykypäiviin asti. Kirjoittajat ovat alansa asiantuntijoita rajan molemmilta puolilta. 334 sivua, kuvia, taulukoita ja kartta. – Hinta 44 €.

KARJALAIS-VENÄLÄINEN SANAKIRJA

Pekka Zaikovin ja Larissa Rugojevan toimittama pohjoiskarjalaisten murteiden (Uhtua, Kiestinki jne.) sanakirja. Sisältää lähes 9 000 sanaa. – Hinta edullinen, 10 €.

VIENANKARJALAINEN RAPSODIA

Vienalaissyntyisen opettaja Veikko Huotarisen tuore, koskettava runokokoelma, jonka keskeisinä teemoina ovat Karjalan luonto ja vienalaisen ihmisen elämä. Kustantaja Verso, Petroskoi 2002. – Hinta 10 €.

ITÄKARJALAISOPETTAJIA SUOMESSA JATKOSODAN AIKANA

Martti Hölsän tutkimus itäkarjalaisten opettajien uudelleen koulutuksesta Suomessa jatkosodan vuosina. – Hinta 13 €.

VISKOI KUIN LUOJA KERJÄLÄISTÄ

Pekka Nevalaisen tutkimus Venäjän pakolaisista Suomessa 1917-1939. 400 sivua, runsaasti valokuvia. – Hinta 23 €.

KARJALAN KIELEN HARJOITUSKOGOMUS

Livvinkielen harjoituskirja, joka sisältää mm. substantiivit ja pronominit sekä paljon käännoharjoituksia. Kirjan tekijät ovat O. Iljina, L. Bogdanova ja L. Markianova. KSS on tukenut teoksen julkaisemista. – Hinta 6 €.

VIENAN KÄVIJÄN OPAS

Asiallinen ja luotettava opaskirja niille, jotka liikkuvat Vienassa esim. omalla autolla. Voimme suositella! – Hinta 18 €.

NEUVOSTO-KARJALAN TAISTELU ITSEHALLINNOSTA

Markku Kangaspuron tutkimus on ensimmäinen laajalti venäläiseen arkistomateriaaliin tukeutuva Neuvosto-Karjalaa 1920-1930-luvulla käsittelevä teos. 402 sivua, kuvitettu. – Hinta 23 €.

KARJALAN VARTIA

Todella mielenkiintoinen uutuuksien Näköispainos Karjalan Vartia-lehdestä, joka ilmestyi 1919-21 Uhtualla/Suomussalmella. Karjalan miehet kirjoittavat omasta asiastaan. – Hinta 20 € +postik.

KALEVALAN LAULUMAILTA

Nyt on tilaisuus hankkia I. K. Inhan maineikas klassikko, Karjala-kirjallisuuden perusteos uutena painoksena. – Hinta 43 €.

• **Wienan Karjalaisten Liiton/Karjalan Sivistysseuran historia vuosilta 1906-1996. Suvulta suvulle II.** Teoksessa, jonka on kirjoittanut maisteri Sakari Vuoristo, on runsas kuvitus ja paljon luettelotietoa. 242 sivu. Hinta nid. 17€.

• Myös teosta Suvulta suvulle I (seuran 50-vuotisjuhlakirja) on vielä saatavissa. Myyntihinta vain 7€.

Myyntivarastossa on lisäksi:

*Bjarmien mailta/ 27 €, Etsin kultaista kuurna (P. Perttu)/ 7 €,*Kalevalan kehto (laulukirja, V. Pällinen)/ 7 €, *Terra nro 4/ 1993/ 7 €, * Itämerensuomalaiset (useita kirjoittajia)/ 50 €, *Sissi P5 talvisodassa (S. Pernu)/ 13 €, *Idäntutkimus nro 4/1995 / 5 €, *Karhunajolla Kauko-Karjalassa (E. Vartiainen)/ 7 €, *Karjalaisia kauppiaita Joensuussa (H. Tarma)/ 18 €, *Isät Suomessa, sydän Karjalassa (M. Nieminen)/11 €, *Heijastuksia (Unelma Konkan runoja)/ 4 €, *Luvemma vienankarjalaksi (P. Zaikov)/11 €, *KH:n artikkelihakemisto 1906-1996/ 37 €, *Salmin murteen sanakirja /16 €, *Runorumpu (käyttörunoutta)/ 18 €. D'umalan pois (lyydidäisiä käännoksiä, Miikul Pahomov) 5 €.

Huom. Postimaksu ei sisälly kirjojen hintoihin. Oikeus hinnanmuutoksiin pidätetään.

Kirjatilaukset osoitteella:

KSS, Luotsikatu 9 D 10 00160 HKI